Regiunea Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Gazeta literară

Anul IX. nr. 450 — 43

Joi 25 octombrie 1962 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNA — 8 pagini 50 bani

JOS MIINILE DE PE CUBA LIBERA!

Semnează:

Eugen Barbu, Demostene Botez, Al. Ivan Ghilia, Al. Gîrneață, Eugen Jebeleanu, Titus Popovici

Săptămîna poeziei

de TUDOR ARGHEZI

De vreme ce s-a consacrat o săptămînă poeziei, sînt îndemnați parcă să se întrebe, atît cei care poartă condeiul de aur, cît și cei cîți îi citesc, ce este poezia.

Sarcină grea, ca și aceea de a ști ce este talentul.

S-a încercat definiția unui lucru parcă mai la îndemîna catedrelor de estetică și literatură: Arta. S-a tot căutat în deșert. Gîndul ar fi aflat să afle, dar spiritul, de aceeași ființă cu poezia, refuză.

Viața aparentă e la suprafață (biologie, științe naturale, fizică și chimie), bogată în aspecte și umbre. În toate se furișează ceva nedeterminat, ceva ca un mister, ceva ca un ecou, ca un fior, ca o tresărire, ca o prezență mi-aș permite să zic absentă.

Poezie e și munca. Poezia muncii e prefuitndeni vastă. Cîntă jarul, cîntă vatra, cîntă cuptorul, cîntă ciocanul, cîntă nicovala, cîntă furnalele, cîntă neîntrerupt Hunedoara, Reșița, cîntă Griviția Roșie și toate uzinele poporului, iar, alături de ele, cîntă Marea, cîntă Dunărea, cîntă vîntul pe bărăgane.

— Mă iubești, Mărie?
— Te iubesc, Dragomire...
— Hai să culegem busuioc...

Poezie!

S-ar presupune că se poate găsi un răspuns pentru poezie în dicționare și enciclopedii.

„Poezia — se spune acolo — e meșteșugul versificării". Făcînd versuri, faci poezie. Definiție tristă...

Prin răsfățare verbală poezia unică s-a pluralizat, devenind **poezii**. Multe cărți de versuri poartă această titulatură de **poezii** și, la o înțelegere strîmtă, **poezii** însemnează **poezie**. Probabil că pentru stabilirea unei asemenea erori au colaborat mai mult editorul și tipograful decît poeții, care cunosc prin vocație sensibilitățile interioare secrete a vocabularelor știute. **Poeziile** nu conțin neapărat **poezie**, proza putînd să dea mai multă poezie decît versurile unui poem imprimat.

Picioru-mieicii leagănă pruncul în copaie. Poezie! Mi-e dor: poezie! Să băgăm de seamă că **dorul** e un cuvînt strict românesc, fără echivalent în nici o altă limbă. Dorul poeziei! Scripca lăutarului Barbu deșteaptă emoții cu sute de ecouri: poezie! Însăși durerea, însăși suferința sînt, în amintire, poezie.

Poezia zidarului e în ridicarea din nimic, de-a lungul și de-a latul țării, a satelor luminoase și a strălucitelor palate, pretutindeni.

Adevărul e mai simplu decît îl înglămează lexicoanele. Poezia e viață și viața toată e poezie, de la constelația aproape nezărită din infinit, pînă la petala albească, pierdută în iarba pășunii; de la clocotul grizzlior de cămin și poeții, de la suspin pînă la clarec; de la suferință pînă la luptă; de la trecătoare și reverie pînă la momentul trăit.

Această săptămînă a poeziei, deschisă printr-o fericită inspirație și inițiativă a Guvernului și a Partidului Muncitoresc e pentru noi o sărbătoare națională. Trebuie notat și bine notat că e întîia oară în istoria noastră cînd un guvern vine în mijlocul publicului mare, de bot cu Poezia... În toate satele și căminele din țară s-a deschis cîte o fereastră poeziei. Poezia nu e de azi de ieri. Poporul românesc, odinioară obidit și nedreptățit, cîntă de sute de ani, în stihuri adeseori mai frumoase decît ale poemelor culte. Folclorul nostru — și nu e o părere șovină ci opinia tuturor cercetătorilor străini — este mai bogat decît zestrea de folclor a popoarelor, de pildă, scandinave și orientale. Față de cîte opt și nouă motive originale naționale, el are de zece ori mai multe motive numai ale lui.

Poezia e neîntreruptă și cotidiană. Afirmă de om să-și aleagă și să-și trăiască poezia...

Poezia nu e întîi în cărți, e în noi, în fiecare zi, din soare răsare pînă-n amurg. Cîntecul e poezie. E poezie jocul, poezie hora. De la cazna olarului, de la statuia lui Praxiteles fiecare din noi simte nevoia poeziei, o caută și o ia de unde și de neunde.

În numele poeților și al primăverii eterne să împletim în cununa poeziei, frunzele acestei frumoase toamne de poezie, de azi, de ziua lui 20 octombrie strălucitul.

Probleme ale moștenirii literare

Cred că ne aflăm într-un moment cînd putem trece la discutarea mai amplă și mai nuanțată a moștenirii noastre literare. Faptul că în perioada aceasta se elaborează tratatul de istorie a literaturii române este un argument hotărîtor în sprijinul afirmației noastre. Cînd spunem că tratatul de importanță națională va fi o operă colectivă, nu ne gîndim numai la discuțiile între cei chemați să redacteze cutare volum sau capitol. Numai o prealabilă dezbatere publică dusă în paginile publicațiilor de specialitate, cu participarea tuturor acelora chemați să contribuie la elucidarea unor probleme încă superficial înțelese sau neabordate, poate da acestei opere sensul ei adevărat. Altfel n-ar fi exclus ca și paginile tratatului să reflecte lacunele existente astăzi în interpretarea unor scriitori și curente literare, în stabilirea locului pe care îl ocupă în cultura noastră scriitori și critici importanți. Totodată, aceste schimburi de opinii critice pot să delimiteze influența pozitivă sau negativă pe care a avut-o asupra unor creatori de seamă, în primul rînd asupra marilor noștri clasici, ideologia unor curente social-politice din trecut.

Dar alături de acest imperativ categoric: elaborarea tratatului, considerentele care cer să acordăm o atenție deosebită studierii aprofundate, sistematice a moștenirii noastre literare sporesc și din alte puncte de vedere. Timp de un deceniu și jumătate publicul nostru a primit în milioane de exemplare operele clasicilor. În marea majoritate a cazurilor, aceste lucrări au fost însoțite de prefețe sau studii introductive. Dar o prefață nu poate elucida toate aspectele legate de o operă uneori foarte contradictorie și inegală. Aici, se adîncesc în discuție cîteva din liniile directoare ale evoluției creatorului și se semnalează meritele și limitele sale, rămînînd totuși ca dezbaterea amănunțită să fie reluată și adîncită în studii și monografii.

Tipărirea în diferite tipuri de ediții a operelor clasicilor aflate astăzi la îndemîna tuturor, răspîndirea pe care o au aceste lucrări pe cele mai diferite căi, radio, televiziune, studierea în școala medie a unui număr mult mai mare de scriitori decît în trecut revendică de asemeni un efort de explicare mai largă și mai adîncită a moștenirii clasice. Chiar scriitorii despre care în urmă cu ani s-au scris studii cu un caracter mai restrîns, utile, trebuie acum cercetați în cadrul mai larg al unor monografii ample, substanțiale. Există încă destule chestiuni foarte sumar tratate și istoricii noștri literari sînt datori să se ocupe de ele.

Să luăm, de exemplu, această foarte superficială și incomplet dezbătută problemă a influenței pe care a avut-o asupra scriitorilor noștri „Junimea" și Titu Maiorescu și a reacției antijunimiste din cultura noastră. De obicei, în abordarea capitolului respectiv, se folosește o schemă rigidă întîlnită, cu mici variante, în mai toate articolele: scriitorii noștri clasici au frecventat cenaclul convorbirist și au colaborat în paginile revistei, deși nutreau antipatii față de Titu Maiorescu; după o perioadă oarecare s-au despărțit de „Junimea" și n-au mai avut nici o legătură cu mentorul ei și cercul lui. Am forțat conștient lucrurile. Dar în afara unor sugestii din studiul recent privitor la I. L. Caragiale, semnat de Silvian Iosifescu, nu s-a trecut la o dezbatere principială de idei, ci s-a redus totul în mod simplist la relațiile personale dintre scriitori și Titu Maiorescu. Dar cred că dispunem de toate elementele necesare pentru a analiza în profunzime rolul nefast al ideologiei junimiste. Folosirea unor scheme poate duce la interpretări eronate. De pildă. Ori de cîte ori istoricii literari întîlnesc ecouri ale teoriei formelor fără fond, se grăbesc să semnaleze că este vorba de influența ideologiei maioresciene. Dar după cum prea bine se știe, și Gherea a avut păreri asemănătoare cu privire la dezvoltarea societății românești. De altfel, prezența teoriei formelor fără fond la Caragiale și Vlahuță, de exemplu, nu are nici sensul, nici finalitatea cu care ea apare investită în opera lui Maiorescu. Ni se pare de asemenea periculoasă tentativa de a trece cu ușurință peste un asemenea capitol și a considera că un citat dintr-o scrisoare elucidează un proces istoric atît de complicat. Ar trebui analizate mai profund motivele de ordin ideologic care au făcut pe cei mai de seamă scriitori ai vremii să se rupă de Junimea, să-i dezavueze principiile, să le combată vehement.

Au fost extrem de utile discuțiile despre semănătorism (studiile semnate de G. C. Nicolescu, punctele de vedere adăugate de Mircea Zaciu sau Al. Săndulescu), cele despre poporanism (Dumitru Micu), despre simbolism (Zoe Dumitrescu), despre gîndirism (Gheorghe Achiței). Dar unele dintre aceste contribuții au rămas numai în fază de articole și nu s-au materializat încă în lucrări mai ample.

Din pricină că n-au fost elucidate aspectele generale ale unor curente mai „dificile" sau uneori s-a procedat cu multă ușurință, stăruie încă asupra unor personalități de prim ordin

Valeriu RÎPEANU

(Continuare în pag. 6)

N. TOMSKI — Moscova, oraș al păcii

Un roman de război, un roman pentru pace

În lupta pe care o duc pentru pace milioane de oameni cinstiți din lumea întreagă, un roman de război cum este „Vii și Morți" de Konstantin Simonov, îndeplinește o sarcină de onoare. Dacă Iulius Fucik și-a scris dureroșul reportaj în timp ce șreangul fascist i se strîngea, la propriu, în jurul gîtului, pentru a-i preveni pe semenii săi: „Oameni, fiți vigilenți", Konstantin Simonov implică în realista sa descriere a războiului un avertisment nu mai puțin semnificativ. Și deși scriitorul sovietic nu a plătit cu viața, asemeni lui Fucik, documentarea sa asupra războiului și asupra fascismului, romanul „Vii și Morți" nu este mai puțin decît „Reportaj cu șreangul de gît" rezultatul unei experiențe directe. Născut în 1915, Simonov avea în momentul izbucnirii celui de-al doilea război mondial 26 de ani și o experiență de corespondent militar acumulată în timpul luptelor din Mongolia, împotriva imperialiștilor japonezi (1939). Înrolat chiar din primele zile, în iunie 1941, corespondentul militar al ziarului Krasnaia Zvezda a parcurs împreună cu Armata Roșie — în care avea gradul de locotenent-colonel — întreg itinerariul retragerii și ofensivei, adică „De la Marea Neagră la Marea Albă", pînă la strălucita victorie finală.

În consecință, tema războiului nu apare în opera lui Simonov ca rezultat al unui efort deliberat de documentare scriitoricească ci este efectul direct al unei biografii caracteristice contemporanului nostru. Caracteristică nu pentru că omul cel mai reprezentativ al epocii noastre ar fi războinicul. Sînt creatori care asemeni americanului Hemingway nu iubesc războiul dar îl socotesc totuși o experiență capitală, de neînlocuit pentru scriitor deoarece contactul direct cu primejdia, cu moartea poate cultiva curajul, atitudinea bărbătească, în fața vieții și a morții, îl poate face să cunoască pînă la limită posibilitățile condiției umane. Simonov, a cărui biografie ne dă imaginea unui om curajos și viteaz, ar fi preferat, putem fi siguri, ca epoca noastră să nu-i ofere un prilej atît de dureros de documentare asupra condiției umane. Din felul în care zugrăvește el scenele de luptă înțelegem foarte bine că nu înfierează numai cu o vrednică ură caracterul imperialist al agresiunii fasciste — ceea ce de altminteri fac și Hemingway și mulți alți scriitori progresiști din Apus — dar manifestă în mod clar și un optimism sănătos în ceea ce privește perspectivele societății omenești, în ceea ce privește dispariția — odată și odată — a acestei „experiențe bărbătești capitale" care este războiul.

Simonov a ales — și nu întîmplător — ca spațiu al romanului său perioada care s-a scurs de la atacul dezlănțuit de trupele fasciste pînă la primele succese ale ofensivei sovietice. În timp ce trupele hitleriste înaintau trufașe pe pămîntul rusesc, în rîndurile celor care se retrăgeau se pregătea — cu hotărîre, cu certitudine, fără panică, fără ruină morală — victoria asupra fascismului. Ceea ce realizează Simonov în „Vii și Morți", oprindu-se tocmai la începutul războiului, capătă valoarea unei deosebite performanțe scriitoricești: în timp ce dușmanul se află la porțile Moscovei, ostașii sovietici îi apar clar cititorului sub chipul lor de învingători. În această privință romanul lui Simonov ne amintește de nuvela, de capodopera lui Fadeev, „Înfringerea", de optimismul, de încrederea, mai mult, de siguranța în victoria generală a revoluției, oglindite, în chip paradoxal, tocmai de o bătălie pierdută. Există înfrîngeri și înfrîngeri, după cum există victorii care pierd războaiele. Înfățișînd cu mare vigoare realistă și cu încredere în posibilitățile revelatorii ale detaliilor — aparent detalii, în fond emisari credincioși ai semnificațiilor profunde și generale — primele luni de război, scriitorul are ochii ațintiți asupra principalului element al luptei, ca și al păcii de altfel: omul. Și în ostașii care se retrag stropind cu sînge fiecare petec de pămînt sovietic, Simonov a știut să zugrăvească demnitatea morală și siguranța de sine a unor oameni imposibil de învins.

Ceea ce Uniunea Sovietică a opus invadatorilor, pe lîngă forța materială și militară a unui sistem economic și social superior, a fost calitatea fundamental superioară umană a luptătorilor. Sințov, într-un sens eroul principal al cărții lui Simonov, se face purtătorul cel mai reprezentativ al factorului moral, care decide, în ultimă dacă nu în prima instanță, soarta bătăliilor. Tînăr corespondent al unui ziar militar, Sințov rătăcește, Ulisse modern, în cursul unei Odisei à rebours, nu în căutarea fericitei Itaca. Nereușind să-și găsească redacția, aflată exact la frontieră, în momentul izbucnirii războiului, eroul se abate din drumul său, dar nu pentru a satisface o curiozitate, ci pentru a se angaja efectiv în efortul colectiv de stăvilire a invaziei dușmane. Sințov se alipește de buna sa voie diferitelor unități militare în care luptă cu deplină abnegație și curaj, aproape fără să observe cum inexperiența lui devine experiență. Unitatea sa, locul său, nu și-l mai găsește niciodată, — pentru că de fapt locul omului nu e în război. Cu o deosebită finețe scriitorul țese imaginea unui om funciarmente pașnic și ostil violenței, luptei, vărsării de sînge, dar care se află la înălțimea cerințelor atunci cînd patria socialistă se găsește în primejdie, atunci cînd înseși principiile umaniste reclamă curmarea violenței prin violență.

În timp ce se străduia, împreună cu un camarad să iasă dintr-o încercuire germană, Sințov își pierde cunoștința din pricina unor răni. Cînd se trezește, bluza militară împreună cu toate documentele aflate în ea, dispăruseră. Temîndu-se pentru soarta rănitului, în cazul cînd ar încăpea în mîinile dușmanului, camaradul le luase cu sine. Faptul are urmări grave pentru omul cinstit și curajos care e Sințov, dar care nu poate explica nimănui, nici măcar sie însuși dispariția hainei și a actelor.

Axat, cu toată bogăția pe personaje și întîmplări care dau o imagine în profunzime a frontului, pe continuitatea unui destin individual, romanul lui Konstantin Simonov urmărește victoria personală a eroului său paralel cu victoria generală a Armatei Roșii. Situația lui Sințov se clarifică nu atît prin regăsirea actelor rătăcite și nu prin relatarea de către unicul martor al celor petrecute — ceea ce pînă la urmă se întîmplă — cît prin purtarea de o înaltă ținută etică, prin victoria cinstei și devotamentului lui Sințov.

O importanță capitală acordă în consecință Simonov, unei spinoase probleme: încrederea în oameni. În împrejurările dificile ale războiului s-au făcut simțite efectele nefaste ale cultului personalității, printre care mania suspiciunilor, arbitrariul sentințelor și interpretărilor rigide. Simonov, cu o pricepere de scriitor comunist, a reușit să prindă infiltrația primejdioasă în conștiința oamenilor, a unor atari manifestări și să zugrăvească — în lumina documentelor Congresului XX — care a avut loc tocmai în timp ce lucra la elaborarea romanului — reacția sănătoasă a organismului societății sovietice, funciar străină unor asemenea tendințe. Cazul lui Sințov reflectă tocmai lupta societății sovietice împotriva unor „pesmeți uscați" cum îi numește instructorul de partid Malinin pe ași dogmatismului, pe cei „pe care nu-i poți muia de jos ci numai de sus", împotriva birocraților care nu au încredere în oameni ci numai în hîrtii. Eroul nu se înspăimîntă la dispariția documentelor sale ci continuă să aibă încredere în el însuși.

Georgeta HORODINCĂ

(Continuare în pag. 8)

MIHAIL SADOVEANU

Călător neobosit pe toate drumurile și iscoditor statornic al tuturor colțoaielor — multe, rodnice și fermecate au fost drumurile, cîte Mihail Sadoveanu a cutreierat de-a lungul și de-a latul țării românești, timp de trei pătrimi de veac din glorioasa și minunata sa existență de octogenar. De la întîiul popas al copilăriei la Verșeni, pe apa Moldovei, în așezarea patriarhală a bunicilor pînă la raitele adolescenței, în tovărășia lui Nicușor Beldiceanu, la izarile de pe Șomuz și-n paradisul de la pîriul lui Faur, vrăjit de lumina de lună și de cîntecul fără de istov al privighetorilor; din lunca Siretului, unde poposesc morile luate de puhoi și dimonii de pierzanie ai morăriețelor pînă la țara de dincolo de negură, cu plaurul, cu stufurile și cu oamenii ei, preistorici; din valea Barnarului, unde furtunile se stîrnesc din senin pînă în tihăraiele sălbatice ale munților, pe unde Ștefan Vodă rătăcește în căutarea zimbrului bătrîn; din stîncile Laculul Roșu, cu atlantidele lui misterioase scufundate sub apă pînă la Apa Frumoasei, țesută, ca un chilim din basme, de păstrăvi; din valea Sabasei unde Antigona munteancă a „Baltagului" călătorește în împlinirea datinelor funerare pînă în lunca Dunării, și din adăposturile de soboli ale „bordeienilor" pînă la Malu Surpat, unde se vestesc vremuri noi și noi orînduieli — ce colț de țară a rămas neumblat și cărei minuni din infinitele ei pelsaje nu i-a închinat marele călător și rapsod lamura imnurilor sale de slavă?

Acestor drumuri din țară, consemnate în paginile de aur ale cărților sale, Mihail Sadoveanu le-a adaos un bun număr de drumuri dincolo de hotare, spre soare-apune și spre soare-răsare, pînă spre pădurile de năramze ale Gruziei, pe unde au umblat ilustrii săi înaintași, Ion Neculce, spătarul și Dimitrie Cantemir voevodul, Pușkin și Lermontov, și dacă sănătatea i-ar fi îngăduit n-ar fi pregetat să urce pînă la „cuibul furtunilor", de unde se răzlețise prin părțile Moldovei, unul din eroii povestirilor sale, ostatecul Uvar, și chiar să purceadă pe lungul și aventurosul drum al celuilalt spătar, Nicolae Milescu, vestitul ambasador al țarului la împărăția Chitaiior. Orientul nu-i era necunoscut și dacă pașii săi n-au străbătut multe mile asiatice, feericul film al celor o mie și una de nopți îi era familiar, căci din el a desprins povestea acelei insidioase Phedre de harem, preafrumoasa Șatun și acelui Hippolyt indemn, preainteleptul Ferid, coconul împărătesc, cărora arta expresivă a „Divanului persian" le-a infuzat unul din cele mai incoruptibile balsamuri ale limbii românești.

Drumul în eternitate, pe care Mihail Sadoveanu l-a început cu un an în urmă, rămîne, totuși, în ciuda prea firești noastre împotriviri, unul din cele mai prestigioase, cel mai sever și, omenește, cel mai dureros pentru toți cîți mai adăstăm dincoace de Styx, dar, fără doar și poate, cel mai solemn, cel mai fastuos, cel mai impodobit de glorie. El a început, e drept, pentru Mihail Sadoveanu încă, din viață, însă numai cînd a trecut de vămile apoteozei și ale arcului de triumf s-a putut desluși în toată măreția ei, desfășurîndu-se la infinit, perspectiva somptuoasei Via Appia a eternității. Despre tărîmul de dincolo, Mihail Sadoveanu a vorbit nu o dată, ca despre o realitate în aievea. Cu tot realismul funciar al operei sale, o bună parte din creațiile lui iți par petrecîndu-se pe tărîmul celălalt, atît de compact e zaimful de poezie în care plutesc și apele și munții, atît de încărcați de taină oamenii, ce se desprind din negura vremii, cu fețele iluminate, atît de dominantă aura hipnotică în care se desfășoară întîmplările. Multe din poemele lui epice, de mai mici sau de mai mari proporții („Locul unde nu s-a întîmplat nimic" sau „Frații Jderi") cunosc harul acesta. Iar cînd a fost să vorbească, la pragul dintre viață și moarte, de atîția dintre prietenii săi dispăruți, a făcut-o cu certitudinea și cu mîngîierea că punțile nu sînt rupte și că viitoarele întîlniri suferă doar o aminare. „Moartea prietenilor, scria el în 1925, după dispariția lui Nicușor Beldiceanu, este începutul morții noastre; de aceea părem triști. În ce mă privește am simțit amurgul tinereții. A fost ceva mai aspru decît tristețea". Cînd în 1936, o dată cu întîile spaime ale nebuniei fasciste, bătrînul cărturar Ieșan Gheorghe Ghibănescu, autorul marei colecții de „surete și izvoade" părăsea țărmul acesta pămîntean, Mihail Sadoveanu îl însoțea cu toate părerile de rău atît pentru omul cărții, „patriot în faptă" nu „în agitație sterilă", cît și pentru veacul acesta „ce nu mai este al studiului": „Îmi rămîne prieten și vom mai sta cîtva împreună, sfătuind pe suretele, izvoadele și tălmăcirile lui din trecut. Pe urmă, după o zidoună, (e formula unei pisanii mortuare), ne vom întîlni iar, într-un loc de desfătare și verdeață, unde nu mai ajung mîhnirile lașilor". Un an mai tîrziu, în 1937, se stingea din viață, nu numai ieșanul de adopțiune și camaradul de lungi expediții cinegetice, dar și poetul și prietenul G. Topîrceanu, și Mihail Sadoveanu, ce tot mai nădăjduise în vreo minune, era nevoit să abdice într-o resemnată și senină litanie: „Nu era nimic de nădăjduit. Sfîrșiturile au totdeauna o severitate implacabilă, deși cu totul nejustificată. Telefonul mi-a adus astăzi, în 7 mai, la un ceas după amiază, în săptămîna luminată, vestea că puținii scriitori de talent rămîn mai puțini și că nu voi mai vedea decît în veacul de-a pururi pe cel care mi-a fost un prieten așa de scump".

La tărîmul de dincolo și la veacul de-a pururi, Mihail Sadoveanu se va fi gîndit mai cu seamă în anii de cumpănă, ce stăteau să vină, dar care aveau să-l afle deopotrivă de neînfricat, de liniștit, de înțelept, și de încrezător în sine. Așa se înfățișează însuși, într-o epistolă, încă inedită, trecînd cu pași fermi și rari pe ulițele pătate de sînge ale

PERPESSICIUS

(Continuare în pag. 6)

VIAȚA UNIUNII SCRIITORILOR

Manifestări în Săptămîna poeziei

Săptămîna poeziei, care s-a desfășurat între 14 și 21 octombrie, a prilejuit poeților o amplă confruntare cu cititorii marii poezii a muncii. Uniunea Scriitorilor a organizat numeroase manifestări literare în localitățile de naștere ale scriitorilor noștri clasici, precum și în alte orașe ale țării. Muncitori, colectiviști, intelectuali și elevi au luat parte la ședințori literare urmate de discuții pasionante despre rolul și menirea poeziei noastre contemporane. Majoritatea vorbitorilor și-au manifestat prețuirea pentru cele mai reușite creații ale poeților noștri, cerîndu-le în același timp o cît mai înaltă exigență în abordarea temelor fundamentale ale vieții noi. Întîlnirile cu publicul larg, iubitor de poezie au avut menirea să contribuie la strîngerea legăturilor dintre poeți și cititorii lor.

Astfel publicul din regiunea Suceava a întîmpinat cu căldură pe poeții Ion Bănuță, George Lesnea, Gh. Tomozei care au citit din versurile lor la Suceava și la Botoșani, în Ipoteștii lui Eminescu, și în satul Mălini, locul de naștere al lui Nicolae Labiș. La Ipotești ascultătorii au făcut poeților o primire deosebită. La Rădăuți, elevii și cadrele didactice ale liceului nr. 2 s-au întîlnit cu poetul Radu Boureanu. Poeții Marcel Breslașu, Violeta Zamfirescu, Cezar Drăgoi și Radu Cîrneci au străbătut o altă regiune a Moldovei (Bacău), întîlnindu-se cu muncitorii noilor industrii de la Onești și Roman. Locuitorii din Hordou, satul lui George Coșbuc, Cluj (orașul în care s-a născut Emil Isac), Turda, Năsăud, au ascultat pe poeții Aurel Rău, Victor Felea, Miron Scorobete. Negoiță Irimie, Laszloffy Aladar, arătînd și cu această ocazie dragostea de care se bucură poezia în rîndul maselor.

In regiunea Iași, poeții Dumitru Corbea, Vlaicu Bîrna, Veronica Porumbacu, Nicolae Tatomir s-au întîlnit cu publicul din Mircești, locul natal al lui Alecsandri, cu cei din Dragoslovenii lui Vlahuță, cu cititorii de poezie din Bîrlad și din Iași. In același timp, alte meleaguri ale regiunii Iași, — Cornești lui Dimitrie Anghel, Tîrgu-Frumos în care s-a născut Th. Neculuță, Bîrladul și din nou Iașii, au fost colindate în săptămîna poeziei de scriitorii Alexandru Șahighian, Otilia Cazimir, Aurel Gurghianu și Florin Mihai Petrescu. Orașele Giurgiu și Oltenița ca și comunele Bolintinul din Vale unde s-a născut D. Bolintineanu și Buiești-Slobozia satul lui Cristian Sîrbu, au primit vizita poeților Eug. Jebeleanu, Emil Giurgiuca, Ion Gheorghe, Camil Baltazar, Al. Gheorghiu-Pogonești, Petre Solomon, Ion Acsan.

In regiunea Brașov itinerariul poeților a cuprins Rășinarii, comuna unde s-a născut Octavian Goga, Sibiu, Blajul lui Șt. O. Iosif, Brașov și Zărnești. Pretutindeni, muncitorii, colectiviștii, elevii i-au înconjurat cu dragoste pe poeții Demostene Botez, Cezar Baltag, Mihai Gavril, Ghergheinescu Vania, Adrian Munțiu, Werner Bossert. La Cîrbunești, (locul natal al lui Tudor Arghezi), la Turnu Severin, la Craiova, la Tîrgu-Jiu (unde s-a născut Macedonski), sau la Segarcea, peste tot pe unde s-au întîlnit cu cititorii, poeții Al. Andrițoiu, Teodor Balș, Ilarie Hinoveanu, Petre Dragu, Sina Dănculescu, Darie Novăceanu și Ion Petrache s-au bucurat de o primire caldă, din partea cadrelor didactice, a elevilor, a colectiviștilor, a tuturor celor care au umplut pînă la refuz sălile caselor de cultură.

Săptămîna poeziei a prilejuit iubitorilor de literatură din regiunea Banat întîlniri cu poeții Eusebiu Camilar, Mioara Cremene, Lilin Andrei, Rușalin Mureșanu, Damian Ureche, Franz Liebhardt, Franyo Zoltan, care s-au deplasat în localitățile Arad, Timișoara și la Lenauheim, locul de naștere al marelui poet german, N. Lenau. De asemenea, în localitățile Reșița, Lugoj, Becicherecul Mic (unde s-a născut D. Țichindeal) și la Timișoara, au avut loc, deasemenea, ședințori literare în care T. G. Maiorescu, Anghel Dumbrăveanu, Vladimir Ciocov, Serestely Bela și Haralambie Țugui au citit din versurile lor. In regiunea Mureș Autonomă Maghiară, poeții Ioanichie Olteanu, Marki Zoltan, N. Stoian, Szasz Ianos, Szekely Ianos și Ion Rahoveanu au străbătut un itinerar variat — de la Gheorghieni la Odorhei, la Tg. Mureș, la Luduș și la Tîrnăveni — întîlnindu-se pe acest parcurs cu un public numeros. Colectiviștii din Pecenega, elevii din Măcin, locuitorii din Cerna-Tulcea, — locul de naștere al lui Ranaît Cerna — și din Babadag, muncitorii șantierelor navale, studenții de la Institutul Pedagogic — au făcut o frumoasă primire poeților Cicerone Theodorescu, George Dan, Dimos Bendis și Ioan Meițoiu. La ședințorile organizate în regiunea Constanța și-au dat concursul și creatorii locali: colectivista Paraschiva Rusu, Raicu L., Ion Drăgănescu și Vasile Petre Fati. Regiunea Argeș a primit vizita poeților Ion Horea, Florin Mugur, Aurora Cornu, C. Nisipeanu, Mihai Negulescu care au citit versuri în fața auditorilor din Drăgășani, Rîmnicu-Vîlcea, Pitești și Găești. Citind versuri la Palatul culturii din Ploiești, în fața muncitorilor din bătrînul oraș Tîrgoviște — leagănul lui Ciriova, al lui Grigore Alexandrescu și al lui Eliade Rădulescu — sau în prezența elevilor din Moreni și Buzău, poeții Nina Cassian, Geo Dumitrescu, Grigore Hagiu, Cornel Șerban, Ion Sofia Nădejdescu și Nichita Stănescu au fost răsplătiți cu aplauze sincere. In regiunea Hunedoara s-au ținut numeroase ședințori literare: la Cîmpu — unde s-a născut Ion Budai Deleanu, la Hunedoara, Alba Iulia, Orăștie, Deva, Bucerdea Andrisesti, Petroșani, Lupeni, Vulcan, Orșova, Hunedoreni, colectiviștii din Cîmpul Cetății din Orăștie, minerii Lupeniului au primit cu multă dragoste în mijlocul lor pe poeții Varia Bantoș, Ion Brad, Leonida Nemoianu, Ana Blandiana, Al. Căprariu și Ion Cringuleanu. Cititorii maramureșeni — de la Satu Mare la Negrești și de la Sighet la Baia Mare — au întîmpinat manifestările Săptămînii poeziei cu căldură, iar poeții Toroczkai Cseh Laszlo, V. Tulbure, Ilie Constantin au citit din versurile lor în fața unui auditoriu numeros. In regiunea Galați, poeții Mihu Dragomir, Victor Eftimiu, Valeriu Gorunescu, V. Nicolescu, au citit din creațiile lor în comuna Pechea, la Brăila și pe șantierele gălățene. La Salonta, acolo unde s-a născut Arany Ianos, marele poet maghiar, la Chișineu Criș sau la Oradea, peste tot în regiunea Crișana, poeții Ștefan Iureș, Meliusz Ioszef, Valeria Bolculesi, George Radu Chirovici și Florența Albu au fost impresionați de prietenia cu care i-au înconjurat cititorii.

In orașul București în Săptămîna poeziei, au avut loc următoarele manifestări:

— o întîlnire a poeților Veronica Porumbacu, Victor Eftimiu, Emilia Căldăraru, Mihu Dragomir, Ștefan Iureș, Gellu Naum, Elena Dragoș cu pionierii la Palatul Pionierilor;

— o întîlnire a poeților Ion Horea, Nina Cassian, George Dan, Camil Baltazar, Traian Iancu cu muncitorii de la Uzinele „23 August";

— o întîlnire a poeților Radu Boureanu, Dan Deșliu, G. Dan, Al. Gheorghiu-Pogonești cu publicul de la casa de cultură a raionului „30 Decembrie";

— o întîlnire a poeților Ion Bănuță, Toma George Maiorescu, Camil Baltazar, Gellu Naum, Petre Solomon cu cititorii, la casa de cultură a studenților „Grigore Preoteasa".

Inaugurarea în acest an a Săptămînii poeziei demonstrează încă odată grija pe care partidul o acordă dezvoltării continue a liricii noastre realist-socialiste, sprijin important în opera de desăvîrșire a construirii socialismului la noi în țară.

RECTIFICARE

Titlul articolului publicat de Nina Cassian în Gazeta literară nr. 42 pg. 5 se va citi: „Cîteva notații despre tinerețe".

Sudor (Onești) Foto: EDMUND HOFER

UN ROMAN DE RĂZBOI, UN ROMAN PENTRU PACE

(Urmare din pag. 1)

In cinstea și dezmățarea sa, Sirbu, ca și Serghiu de altfel, are atuurile de care vorbeam inclusiv la nivelul propriu-zis al acelorași mijloace artistice, asemănătoare celor ale lui Sholohov. Sînt reprezentate cu multă expresivitate atitudini omenești în toată incredibila lor varietate umană. De unde, dumnezeu Sirbu și Serghiu, acest? Cartea lui Simonov este o imensă galerie de eroi cunoscuți sau anonimi, care au aderat cu ființele lor pămîntul patriei sovietice.

Luptînd să taie din înaintarea lui Serghiu și oștirii lui, inițiatorul clicii antisovietice care se prezintă la ordinele noului comandant împreună cu un tun; comandantul lor care își găsise aici moartea odioasă cu el, de la Brest pînă la Nipru, cele de peste patru sute de verste, „cea mai rănitoare din divizionul lui, cu trupă și armament, chiar supraviețuitori și un tun. Sentimentul datoriei cu o profundă emoție mobilizează atîtea eroi, de străjă lîngă prosperitatea noastră. Oamenii nici măcar nu-și dau seama de eroismul lor, ci consideră că pe o datorie firească — datorie sacrificiu în nici un regulament militar — să facă tot ceea ce le stă în putință pentru a-i opri pe invadatori și chiar încă cînd pe deasupra.

Romanul lui Simonov, nouă mărturie a talentului pe care scriitorul îl poartă unei teme larg reprezentată în opera sa, se înscrie într-o tendință mai generală a literaturii sovietice din ultima vreme. Efectele dezvoltării ale culturii personalității s-au manifestat pe plan literar, în imagini convingătoare, răspunzînd unor cerințe dogmatico-estetice, împotriva cărora scriitorii sovietici duc o luptă hotărîtă. Critica falsei culturi a personalității, documentele Congresului al XX-lea și al XXII-lea ale Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, au deschis și în artă perspective largi, al căror rezultat nu a întîrziat să se facă simțit în opere de valoare. Vii și morți, romanul înfățișează al eroilor cunoscuți și necunoscuți din Marele Război pentru Apărarea Patriei, trebuie citit și înțeles în acest context.

Georgeta HORODINCĂ

alb negru

Luceafărul a întîmpinat Săptămîna poeziei cu o impresionantă demonstrație a forțelor poetice din cea mai tînără generație. Dacă cineva s-ar gîndi să alcătuiască o antologie a tinerilor poeți de azi — mai reprezentativă decît culegerea apărută acum cîțiva ani — ar trebui să-și noteze neapărat unele din prezențele din nr. 20 al revistei. In afara autorilor editați (Gh. Tomozei, Nichita Stănescu, M. Negulescu, Grigore Hagiu), ar avea de înregistrat apariții semnificative ale unor tineri încă prea puțin în atenția noastră — ca Adrian Păunescu, Constanța Buzea, și alții. E, aici, o poezie a tinereții contemporane — a vieții care constă „într-o perpetuă dragoste" (C. Buzea) și „aspiră spre zări infinite și mari iubiri" (Nichita Stănescu), găsind în călătoriile cosmice nu numai o perspectivă spațială exterioară, ci și una interioară. Motivul consacrat de Labiș, al primelor iubiri, al devotiunii pentru Partid, e reluat interesant și variat (M. Negulescu, Sina Dănculescu). Versurile apărute în acest număr al „Luceafărului" indică varietatea preocupărilor și căutările creatoare ale tinerei generații.

☆

Problema conflictului în literatură e, de mai mult timp, în centrul unor dezbateri din păcate prea puțin vii, deși continue. Intervențiile se anunță interesante prin problemele pe care le ridică dar se pierd, intrucîtva, pe drum, în observații generale sau în altele strict analitice, exprimînd destul de imprecis acorduri și dezacorduri cu participanții anteriori la dezbatere. In nr. 41 al Tribunei, M. Braga, sub titlul Conflictul etic și cerințele vieții, se rezumă, în cea mai mare parte a articolului său, la cîteva considerații despre construcția a două romane recent apărute. E de acord cu cîte ce „notase" G. Dimisianu altădată, cu ceea ce „subliniase" Ion Lungu cîndva, precum și cu ceea ce mai „arătase" unul din criticii care s-au ocupat de romanul „Casa" (anonim?). In legătură cu o schiță a lui Fănuș Neagu, e de acord cu M. Novicov. Totuși, spiritul polemic, prezidează acest articol, care începe prin a relua dezbaterea în jurul schiței lui N. Velea „In treacăt" și se ridică, violent dar fără adresă limpede, împotriva tuturor acelora (mulți — subliniază autorul) „care au acceptat-o cu vagi obiecții". Sentința criticului — „schița nu rezistă" în nici un fel, „semănînd cu un exercițiu atrăgător datorită talentului lui N. Velea — și atît" — nu e concluzia, însă, a unor obiecții inedite („mediul uman neverosimil", „conflictul etic specific unei anumite realități trecute în alta"). Înțelegem că autorul articolului — cum mărturisește — a avut „pretenția de a epuiza subiectul" (anunțat în titlu). Dar în ce măsură îl atinge cu o contribuție proprie cînd, în cele din urmă, după ce l-a respins pe Velea și Neagu, după ce a vorbit despre avantajele romanului față de schiță (romanele pot avea „paranteze complimentare") și după ce a analizat unele aspecte ale compoziției epice la Rebreanu, Luca și Vasile Rebreanu, se mulțumește de fapt să noteze „tendința salutară a autorilor de a se orienta temeinic spre fapte de viață specifice contemporaneității" ș.a.m.d.? Notăm, la rîndul nostru, totuși, și „tendința salutară" a autorului de a accepta, asemeni majorității celor ce au participat la discuțiile despre proza tinerilor, drept „o dovadă de maturizare" faptul că „se simte în prezent nevoia dezbaterii aspectului etic al conflictului literar, implicit a complexității eroului contemporan".

☆

Cartea lui T. G. Maiorescu — „Unde se întorc cosmonauții" — e, fără nici o îndoială, interesantă. Dar recenzia pe care i-o închină Olga D. Boris („Contemporanul" nr. 41) și care ocupă în întregime rubrica intitulată Vitrina, este absolut inutilă. Cititorul nu află din ea nici măcar cu ce se ocupă autorul și ce aspecte noi relevă el dintr-o realitate măreață despre care, însă, știm cu toții multe lucruri văzute de recenzent ca descoperiri ale lucrării analizate. In schimb aflăm că „tonul cald, entuziast" al cărții creează „o unitate emotivă cu autorul" iar această unitate „face posibilă una dintre cele mai dificile tehnice literare". Această tehnică — ne mai informează recenzentul — a fost folosită și înaintea lui T. G. Maiorescu, de către Al. Sahia.

☆

Citim în Însemnări pentru portretul unei meserii de Alexandra Indrieș („Scrisul bănățean" nr. 9): „Firea contemplativă și visătoare a pantofarului, care în solitudinea micii producții de mărfuri a dat pe vestitul poet Hans Sachs iar la noi pe generosul Neculuță, a trecut printr-o criză în timpul marii producții capitaliste, alterîndu-se în esența sa prin subjugarea la repetarea pînă la sațietate a unui crimpei fără noimă dintr-un proces necunoscut".

E o greșală de tipar: nu firea pantofului, ci firea pantofarului. Această fire a trecut printr-o criză în timpul marii producții capitaliste și s-a alterat. „Azi însă facultatea pantofarului de a visa, de-a lăsa gîndul să zboare" etc. „a renăscut cu o vigoare nouă".

Savin BRATU

cronica literară

MARIN PREDA: „Risipitorii" (roman)

Toți acei care îl admiră pe Marin Preda pentru substanța scrisului său și nu doar pentru niște efecte literare ușor imitabile (un limbaj și un humor anumit al lui Moromete) au deschis — îsînt sigur — cu o adîncă emoție romanul „Risipitorii". Reacția e firească. Marin Preda nu face parte din categoria autorilor care publică două volume pe an ca să realizeze la capătul unei cariere scriitoricești zece rînduri memorabile și acelea cu indulgență. El elaborează, trudnic, după ce întîmplări trăite, experiențe umane cunoscute, acte observate și vorbe auzite străbat circuituri imprevizibile în conștiința sa, se decantează îndelung, trec prin filtrul unor reflecții solide, deși pornite nu odată din puncte de plecare, la prima vedere, ciudate. Prozatorul nu poate lucra decît la temperaturi înalte (adică numai dacă se simte angajat într-o problematică vitală), consumîndu-se în actul creator, chiar dacă la sfîrșit, în dărîtul stilului rece, detașat, toată această combustie intensă rămîne ascunsă. Rezultatul e însă densitatea de viață și bogăția de semnificații a paginilor pe care el le încredințează tiparului. Și acestea cinci sute ultime ale „Risipitorilor" nu îl desmint, ci dimpotrivă. Romanul oferă întîi o mare surpriză. Printr-un gest deliberat Marin Preda se smulge din universul său familiar țărănesc spre a îmbrățișa cu îndrăzneală lumea citadină. Prozatorul refuză să mizeze fie și pe cea mai vagă notă de „curiozitate", de alcătuire „deosebită" a umanității la care se referă. Deși are și cîteva admirabile episoade rurale, romanul se petrece aproape tot la București în anii puterii populare, cam prin 1951—1952, cum se deduce din anumite situații (într-un loc se spune chiar că au trecut trei ani de la naționalizare). Eroii principali ai cărții sînt muncitori (frații Sterian, Toma și Petre, înainte de Eliberare lucrători la atelierele C.F.R., azi activiști de Partid) sau intelectuali (copiii lor Gabi și Vale, absolvenți ai Politehnicii; Constanța, profesoară emeritâ, de asemeni, doctorii Munteanu și Sîrbu, tineri cercetători de origine neproletară, dar afirmați iarăși în vremea noastră). Primul a fost soțul Constanței și a părăsit-o. Al doilea o va vindeca de depresiunea nervoasă în care cade, și se va căsători apoi cu ea. Aria personajelor secundare e foarte întinsă și extrem de variată sub raportul indeletnicirilor individuale, dînd senzația ambianței sociale complexe și a dislocărilor specifice une epoci de răsturnări revoluționare. După „Scrînul Negru", „Risipitorii" traduce în structura romanului nostru de actualitate o observație realistă fundamentală. E vorba de faptul că revoluția, sfărîmînd barierile vechii societăți, provoacă întîlnirea curentă a unor medii altădată aproape complet izolate. Familii muncitorești numără azi în rîndul membrilor lor numeroși medici, ingineri sau profesori prin care realizează legături intime cu lumea intelectuală. Pe de altă parte, principiul egalității șanselor consacră pe mulți dintre reprezentanții fostelor clase exploatatoare să intre în producție. Aici însă se creează situația între medii diferite contacte și confruntări, altădată extrem de rare dacă nu chiar imposibile. Într-un bloc destul încărcat pentru un palier, dacă nu chiar de apartament muncitori, ingineri, profesori universitari, țăranul, medicul și foști mari negustori sau proprietari de mașini. Spre a putea cuprinde efectiv dimensiunile vieții contemporane, romanul nostru va trebui să recurgă în arhitectura sa la o asemenea concepție nouă, îndrăzneață și practică, utilizînd — aș zice — materiale de construcție adecvate, o zidărie favorabilă ornamentelor vremii.

Uimitor e la Marin Preda firescul cu care se fac frecventele tranziții de la un mediu la altul. Secretul constă cred, în căutarea cu prioritate a autenticității mișcărilor sufletești. Narațiunea execută de pildă cîteva incursiuni în universul muncitoresc înainte de Eliberare. Totul în ceea ce privește acumunitul sugestiv, care ține de cadru, de coloritul specific al vorbirii, de atmosfera locală ș.a.m.d. e viu și exact. Dar apare vizibil că nu prin asemenea date, autorul speră să dea impresia vieții adevărate. De aceea nici nu acordă atîta asupra lor, avînd doar grija să nu cadă în potriviri, contraste șocante. In largul lui, ajunge altfel imediat, printr-o potrivită psihologică de răscolitoare adîncime și profunzimi de intuiție socială. La nivelul unde ea surprinde reacțiile unei anumite umanități (de cei inferioare pe Petre Sterian aparența dreptate a temerilor reformiste, de ce califică pînă drept cea mai josnică acțiune, de ce înțelege că trebuie să-și recîștige nevasta cînd o „obsesc" grijile căminului și cade într-o apatie totală, neștiința amănuntelor exterioare devine ca la Dostoievski derizorie. Ce interes mai are pentru cineva interiorul unde locuiește „adolescentul" cînd a pătruns în intimitatea ființei eroului? Ce rol mai joacă pitorescul lexical în conversația prințului Mîșkin cu Lebedeff, cînd oamenii își întorc ca niște mănuși sufletele? O autentică vibrație intelectuală, de fond, nu de formă (se citează rar nume de autorități și teorii filozofice la modă, dar se examinează problemele cu o luciditate extremă, neiertătoare și într-o perspectivă cu adevărat originală) e prezentă pe de altă parte în discuțiile dintre Vale și doctorul Sîrbu, dintre acesta și pictorul Manea sau doctorul Munteanu. In general, cînd eroii reflectează asupra existenței lor, o fac cu o sinceritate și putere de sfredelire fascinantă, astfel încît își afirmă individualitatea nu atît prin detalii fizice și prin acte dictate de o mecanică a caracterului (deși nici ele nu lipsesc și sînt adesea revelatoare cît printr-un mod propriu de a sprinta atitudinile omenești. O întreagă lume sufletească se dezvăluie astfel și creează tensiuni admirabile între oameni, autorul se simte acasă și, scafandru încercat, circulă cu o asemenea siguranță.

Inedit e și modul cum romanul atacă tema construcției socialismului. Principalii lui eroi sînt profund angrenați în viața socială, participă nemijlocit la obiectivele mari ale colectivității. Bătrînul Petre Sterian, după o scurtă perioadă de nemulțumire ascunsă, chiar dureroasă pentru el, pleacă la țară spre a îndeplini aparatul administrativ și a contribui astfel la colectivizarea agriculturii. Romanul îl urmărește pe erou, punîndu-și cu devotament, chibzuință și tenacitate muncitorească toată experiența în această sarcină grea și aduce cîteva pagini excelente, consacrate spiritului în care ținînd seama de diferitele condiții locale, de particularitățile psihologiei țărănești, de împrejurările istorice și de alți nenumărați factori, Partidul nostru a aplicat creator principiul construirii socialismului la sate, folosind cele mai variate mijloace de convingere și urmîndu-și cu răbdare, dar neabătut, linia sa leninistă. La rîndul lui, Vale dă chiar de la început dovadă de inițiativă în unitatea unde a fost repartizat ca inginer, se opune unor practici oportuniste, organizează o „brigadă a tineretului" spre a stimula energiile și a ridica producția. Doctorul Sîrbu lucrează cu pasiune în spitalul pe care îl desființează totodată o remarcabilă muncă științifică. Pînă a căzut bolnavă, Constanța luase cîteva inițiative care mărginașe spre a desăvîrși opera de lichidare a analfabetismului. Nu cumva în literatura noastră nouă pagini care să fi evocat cu mai multă pătrundere greutățile inerente și mărețul acestei acțiuni, contribuția adusă la construcția socialismului de modestii oameni ai revoluției culturale. Lucrurile sînt prezentate cu o intuiție excepțională a psihologiilor aferente, a ingenuităților și viclenilor umane, cu o rară forță de analiză sociologică și cu o picantă discretă a erotismului tacit.

Dar toate aceste activități obștești ale eroilor nu devin ca în alte romane tema de actualitate principală. Ea se definește treptat din întregul existenței, din raporturile sociale și personale ale lui Vale și Gabi, ale Constanței, ale doctorilor Sîrbu și Munteanu, din comportarea lor în producție, dar și în dragoste sau prietenii, din preocupări intelectuale și atitudini morale foarte variate. Lupta socialistă e rezultatul conștiinței în care eroii romanului se mișcă pe toată întinderea vieții, confruntările dure, încercările, dorințele, realitățile politice, bolile și actele cu experiența unui alt fel de a trăi, pînă la urmă alcătuit însă și ei din datele complete ale condiției umane. De aceea pentru Marin Preda devin probleme de actualitate și bucuriea unei boli și raporturile dintre părinți și copii și obligațiile reciproce în relațiile de prietenie și alegerea în dragoste și modul de a citi și judeca o carte. Din asemenea manifestări omenești multilaterale romanul își desprinde tema centrală supusînd pe neștiute faptele și situațiile înfățișate lîi și dezbaterea problematică. O meditație asupra ei o dă de la început titlul. E vorba, supremul Marin Preda, de tinerii care pășesc în viață și-și dau cu aceeași ușurință primul mare examen moral. El afirmă „risipitorii" pentru că lesnă viața îi chemă la o cheltuire intensă. Problema e cu caracter capital cu: de dăruire altruistă pasiunii, de încredere în oameni, de nobilă generozitate sau de risipire a unui capital prețios pe care-l constituie aceștia tineri pentru societate? Autorul nu rămîne însă doar la termenii generali biopsihici ai problemei. El le dă o formulare strîns legată de realitățile construcției socialismului în țara noastră. Principalii săi eroi sînt fii de muncitori. Intîia generație ridicată la cultură după eliberare. Cei doi frați, Vale și Constanța, vărul lor Gabi nu reprezintă numai o zestre biologică a societății, ci și una istorico-socială de o deosebită valoare. Într-o mare măsură și în doctorii Sîrbu și Munteanu revoluția a făcut o investiție importantă pentru că le-a creiat condiții deosebite de afirmare, le-a acordat încredere și respect mult de la ei. De altfel amîndoi sînt membri de partid. Prin situații grele de semnificație, prin încercări dure și încrucișări ferice sau catastrofice de destine, romanul face sensibilă ideea că viața nouă, deși situează mereu pe noi pe puncte de plecare superioare, confruntă-le prin efortul colectiv debutul, deschide-le orizonturi incontinuu mai largi, nu numai cantitativ, e la acest capitol de o extremă semnificație. Mesajul comunist al cărții lui Marin Preda reiese înainte de toate, într-un apel stăruitor și discret la seriozitate. Nimănui nu-i este îngăduit să se joace cu tinerețea lui, atît cît e vorba de lumea care asigură indivizilor premisele de dezvoltare necunoscute altădată. Cartea e în fond original de bildungsroman socialist. Eroii, lovindu-se prima oară cu capul de pereți — cum se zice — își trec examenul vieții. Istoria cămășei lui Petre Sterian la începutul romanului devine astfel un fel de prefigurare a ce va urma. La greu, dragostea lui Vale pentru fata de negustor și subțirelul romanțios de la Ateliere își verifică trăinicia și se cîlește. Există un moment de criză în destinul lui Gabi, atrage atenția Marin Preda. Individualismul egoismului, a inerției, tandreței, acești dușmani de forță și durabilitate tovărășești. Constanța va repeta experiența mamei și în condiții morale opuse. Va suferi groaznic alungînd aproape să-și piardă mințile de durere, încercarea e pentru eroină totuși salutară pentru că o ajută să-și învingă o anumită greșeală sentimentală, să-și aleagă valorile într-un criteriu mai severe, să înțeleagă într-o măsură infinit superioară locul fiecăruia în viața ei. Și Vale se formează cu adevărat neîndoios și în glumă tinerețe.

La sfîrșit Gabi înțelege exemplul „risipitorului" în sensul negativ al cuvîntului. Singurul fiu al lui Toma Sterian pare să fie sortit a avea în viață mai mult succes ca vărul său. E frumos, place femeilor, posedă o violoncelă de soliști și spectacol, se poartă degajat, știe să se descurce. Dar Gabi nu-și asumă ca Vale permanent actele unei severe analize morale. Disponibil, el s-a obișnuit să ocolească situațiile complicate, încercările dificile. Deși descendent în activitatea profesională și chiar în relațiile cuplului pe că semne de polițizare, atitudinea lui egoistă în dragoste îl trădează fără adevărată. Gabi ia viața prea ușor și ea îi va da o lecție dură, nu în planul adîncimii sociale ci în cel al fericirii personale. După cîteva aventuri amoroase, eroul întîlnește femeia vieții lui, dar o pierde și cînd își dă seama de prețuirile dezastrului e prea tîrziu. Primele efecte ireparabile ale risipirii acestei morale cu care eroul a pășit în lume se fac simțite. Cea asemănător pățește și fiul mai mare al lui Petre Sterian, Anghel, pe planul politic însă. Figura lui rămîne totuși până la urmă în umbră și e păcat. Dealtfel se resimte neplăcut în carte estompările anumitor determinante politico-sociale. Acțiunea romanului coincide cu momentul cînd în partidul nostru a fost zdrobit grupul deviaționiștilor de dreapta. Anumite repercusiuni ale acestei lupte grele și de mare importanță pentru întreaga viață socială a țării, în existența personajelor, Marin Preda le surprinde în destinul lui Anghel nu e străin de ele. Dar că Petre Sterian pleacă la țară în asemenea împrejurări, participă direct la lichidarea urmărilor unor abateri de la linia Partidului (cum ar fi trecerea abuzivă a multor țărani mijlocași pe lista chiaburilor sau menținerea diverselor elemente ocupate și cu instincte dictatoriale în posturi de conducere ale sfaturilor populare sătești) și alcătuiri nu se vorbește de politica nefastă a deviaționiștilor, de măsurile luate pentru curmarea ei e un lucru nefiresc.

În ordine morală însă, o particularizare istorică mai accentuată și totodată o îmbogățire considerabilă prin aceasta a mesajului cărții sub raportul concretizării cîtorva interpretări date din punctul de vedere al concepției comuniste despre lume, raporturilor omenești o aduce conflictul dintre doctorii Sîrbu și Munteanu. Foști prieteni, ei ajung aproape complet străini unul de altul. O stranie afecțiune conjugată cu dorința de subjugare, gata să răspundă la orice rezistență cu secretă ură și dispreț îl leagă pe doctorul Munteanu de colegul său. Acesta la rîndul lui își evită fostul prieten, convingîndu-se că el îi tulbură mereu existența, îl împinge spre acte, pe care apoi le regretă. Personalitatea doctorului Munteanu continuă să exercite totuși o fascinație asupra sa. Istoria acestei amiciții stricate fără explicații capătă la sfîrșitul cărții un tîlc adînc.

Discutînd cu Vale, la începutul romanului, doctorul Sîrbu se declară partizanul prudenței *deschise* sau *afectuoase* în raporturile cu oamenii. Cînd după ani de zile află rațiunile comportării lui Munteanu, planul științific îndrăznet al acestuia, efectele dezastruoase ale vanității asupra marilor proiecte într-o existență, încearcă un sentiment de mîhnire. Întors acasă face cîteva reflecții cu care se încheie cartea. Vorbind cîndva de o prudență *„deschisă"* sau *„afectuoasă"* — se gîndește el — arăta chiar prin aceste atribute că nu era convins nici atunci de necesitatea absolută a însăși prudenței. Cine ar putea crede — adaogă eroul — că și acum după atîția ani, după atîtea dezamăgiri, tot mai ține la doctorul Munteanu. Observația, Marin Preda o leagă de tema romanului său, de ideia „risipitorilor", luminînd-o încă dintr-un unghi interesant. Omul, se deduce din desfășurarea întîmplărilor prezentate, e îndemnat prin natura sa intimă la cheltuire. El rămîne înclinat, în ciuda deziluziilor să facă mereu noi investiții afective, să-și întîmpine cu simpatie semenii, să le arată încredere, să fie un „risipitor". Prudența în relațiile umane e o necesitate istorică, impusă de faptul că egoismul zoologic, fățărnicia, minciuna n-au dispărut încă din lume. Dar prin fibra sa cea mai nobilă omul năzuiește să renunțe la această reținere interioară, adică să trăiască într-o societate, unde raporturile dintre indivizi au atins forma înaltă a prieteniei. Dragostea însăși trebuie să capete o asemenea structură social-morală superioară. Lumea comunistă, a relațiilor de într-ajutorare reciprocă, va realiza practic ambianța această morală, către care — arată Marin Preda — omul tinde prin tot ce are mai bun în el. „Risipitorii" se vădește astfel pînă la urmă o carte despre prietenie, văzută ca expresia purificării omenirii de tarele societății bazate pe exploatare și asuprire. Într-o temă literară mare, nici o dată istovită, Marin Preda, aduce un punct de vedere nou, caracteristic umanismului socialist.

Romanul are o construcție solidă și ingenioasă, cu întreruperi ale acțiunii și explicații ale anumitor reacții morale furnizate treptat dintr-o acumulare de situații concludente, cu o margine lăsată liberă jocului interpretărilor, ca în viață. Fuga de discursivitate, de ornamentație inutilă, lasă clădirea cu contururi nete, sigure, prea austere uneori. Sînt efecte literare, pe care, refuzînd să zăbovească asupra detaliului, autorul le pierde pe alocuri. De asemenea, tonul narațiunii intuit aproape întotdeauna foarte exact contrastează cu unele neglijențe stilistice. Cîteva intervenții de retușare vor face, desigur, la viitoarele ediții și mai evidente marile calități ale acestui roman, despre care critica va găsi mereu noi lucruri de spus. Și încheindu-mi observațiile cu o asemenea convingere, n-am așezat oare cartea lui Marin Preda la locul ei în cadrul literaturii noastre de actualitate?

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

EDUARDAS MEJELAITIS

O m u l

Cu picioarele proptite pe globul pămînt
țin în mîinile mele globul soare,
și iată-mă între două globuri:
al pămîntului și al soarelui.
Creierul meu cuprinde cute și vine
adînci ca minele subterane.
Umblu prin ele tăind,
ca prin cărbune,
umblu lunecînd precum fierul
odată cu vapoarele ce brăzdează mările,
cu trenurile împletite de jur împrejurul pămîntului,
prelungind pasărea: avioanele,
continuînd fulgerul: rachetele.
Am scos aceasta din capul meu rotund
cu totul asemenea globului pămîntesc.
Capul meu, bulgăre de soare
de unde iradiază lumină și bucurie,
dînd viață la tot ce e pămîntesc,
semănînd, umplînd pămîntul cu oameni.

Ce-ar fi pămîntul, fără mine?

Inert
un bulgăre turtit și plin de zbîrcituri
rătăcind în necuprinsele spații
și privindu-și ca într-o oglindă, pe lună,
imaginea moartă
imaginea urîtă.

Pămîntul m-a zămislit cu caznă.
Într-o clipă de tristețe, pămîntul
mi-a dăruit acest bulgăre drept cap,
acest bulgăre atît de asemenea pămîntului, soarelui.
Și micul meu cap glob
l-a întrecut pe cel mare, al pămîntului.
căci eu am supus pămîntul
și i-am dat frumusețe.
Dacă el m-a creat, eu
l-am reclădit, din nou, mai frumos,
așa cum n-a fost niciodată.

Cu picioarele proptite pe globul pămînt
țin în mîinile mele globul soare,
sînt o punte aruncată între soare și pămînt
și prin mine
soarele coboară pe pămînt,
pămîntul se înalță spre soare,
Și-n jurul meu gravitează
într-un multicolor carusel
ființe și lucruri, creații,
statui născute din mîinile mele.
În jurul meu se învîrtesc orașele
și tărmurile abrupte ale caselor
și asfaltul marilor piețe,
podurile pline de automobile, de oameni,
avioane, vapoare, de jur împrejur,
tractoare, motoare, de jur împrejur
și rachete în vîrtej, de jur împrejurul meu...

Iată-mă
dibaci, înțelept, puternic,
musculos, cu umerii largi,
ridicat din pămînt pînă-n soare,
azvîrlind pe pămînt
al soarelui zîmbet.
La răsărit, la apus,
la nord și la sud.
Iată-mă!
Eu, omul,
eu, comunistul!

În românește de GEO DUMITRESCU

M î i n i

Știți arborele falnic bătut de vijelie?
Îți pare că plutește. E-atît de ușor!
Cu pieptul verde-n vînturi, făptura-i veșnic vie
Ar vrea să-atingă cerul cu crengile prin nori.

Fereastra bea șuvoiul
ape furioase
pe ramuri răsucite
se scurg ca o sudoare
a unor mîini trudite,
crăpate, roduroase,
ce-au cunoscut prin muncă întreaga lor grandoare.

Se strînge, creanga, crapă, e aspră și sbîrcită,
și nici-o clipă chinul nu-l dărue răgaz.
Dar arborele știe: de vreme ce rezistă,
de vreme ce se luptă, e viu, întreg și treaz.

Și parcă zboară; aripi întinde verzi și mari
spre norii lungi ca stoluri de negre zburătoare,
iar soarele se smulge din norii funerari
și fulgerului frînge puterea-ngrozitoare.
Văzut-ai arborele-acesta
înalt,
greoi, cu două ramuri — mîinile mele?
Iată, acestea-s două mîini libere și muncitoare.
Primesc orice sfidare
în numele acestor două mîini
libere!
Ele iubesc. Îndeosebi, neprețuita libertate
de a munci, de-a zămisli,
de-a semăna și secera.
de-a ține-n palmă o felie proaspătă de pîine
ce-a fost în libertate cultivată
de-o lume liberă, descătușată.

Pe mîinile aceste vreau păsări să se-așeze
și-un adăpost să-și facă la ploi și arșiți grele.
Aceste mîini cu zorii vreau să se-mbrățișeze.
Privighetori, și triluri, treziți-vă în ele!

O, mîinile mele!
Grăunte de nisip în munți,
și picătură-a mării neștiută,
țîrâva rază-n roșul asfințit,
în orice faptă simt prezența voastră mută.

Nu-i cîmp pe lume-n
care n-am cosit,
și, neatins, nu știu vre-un țărm de mare,
nu-i nici uzină-n care să nu fi -nroșit
și fierul și oțelul și-arama sunătoare.

Sînt bune
mîinile greoaie
în fiecare din dreptele noastre acțiuni:
ele poartă steagul roșu
pe cîmpurile de bătaie,
salvează răniții din focul dușman,
frămîntă pîinea,
udă florile,
pun pe marile drumuri asfaltul cel negru
clădesc trainic,
trag la țintă,
deschid păsării porțile coliviei.
Am nevoie de mîinile mele
ca să mîngîi căpșorul buclat.
al acestui băiat cu ochii atît de triști,
ca să șterg un obraz ud de lacrimi.
Cum ar putea fi într-altfel?
Am nevoie de mîinile mele
ca să pot opri mîna
sîngeroasă și ridicată a dușmanilor noștri,
să strîng mîna credincioasă
a unui prieten, a unui tovarăș,
din toată inima,
cu toată fraterna mea forță.

Azi, acțiunile aurului scad,
e-o epocă grea pentru el, —
dar ale mîinilor urcă,
ale mîinilor prețuite și harnice.
Iată două,
le dărui,
(desigur e de lucru pentru sute și mii)
uzinei și cîmpului
grădinii, pădurii,
și țării natale,
din inimă, pentru vecie.

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

DIN LITERATURA SOVIETICĂ

Desen de NICĂ PETRE

ZIUA CARE-ȘI IA ZBORUL

(Fragment de nuvelă)

VADIM KOJEVNIKOV

Întrucît cei mai mulți dintre cititori știu din propria experiență cum a dus poporul nostru războiul în 1941, nu vom descrie aspectul general al bătăliei purtate pentru capul de pod din zona de fortificații, unde lucrările nu puseră fi terminate la timp.

Batalionul geniștilor fusese completat cu oameni care pînă atunci nu mai făcuseră armată: civili, oameni soliți de-a dreptul din cîmpul muncii, numai că erau îmbrăcați în uniformă militară; așa au și rămas pînă la încheierea operațiilor. Abia mai pe urmă, în luptă, deveniră soldați.

La începutul bătăliei, Țiplakov, conformîndu-se regulamentului, porni în fruntea plutonului său și imediat îl contuzionă explozia unei mine. Își pierdu graiul, auzul, nu mai văzu cu ochiul sting. O pleoapă și obrazul i se contractau întruna, involuntar. Îi fu imposibil să meargă drept: își lua în jurul lui apucă într-o parte și se clătina. Fusese scrîșnit de o mulțime de schije; îi pumă rănile instructoarea sanitară Liusea. Dar Țiplakov în acele momente nu era în stare să privească mai atent chipul Liusei. Vedea dublu și urîcios i se lovea în fața ochilor se pierdea cu într-o ceață. Nu putea ședea în capul oaselor și nici culcat pe spate, fiindcă schijele îi ciuruiseră pînă și pieptul. Pe burtă, de asemenea, nu se putea întinde pentru că pielea pe piept și pe burtă îi era ferfeniță și pantofele de schijă, mărunțite ca niște firimituri dintr-o lamă de ras. Stătea în picioare în genunchi, sprijinindu-se cu mîinile pe pereții de țărînă din fața lui și privea în neștire prin baloul stereoscopic cu care, ca prin binoclu, deslușea clar firele de iarbă, florile, bu și mîini gîze negre pe flori.

Văzînd că au pierit în luptă, unul după celălalt, toți comandanții lor, soldații își amintiră că a mai rămas totuși unul în viață și încercară să-i aducă pe Țiplakov situația, cerîndu-i să le dea ordine.

El nu auzea nimic deocamdată, în afară de o durere în cap, o durere care-l înnebunea.

Și atunci instructoarea sanitară Liusea, luînd-și asupra sa rolul de adjutant al lui Țiplakov, care poate mai curînd de tranșeelor, căci nimeni, în afară de ea, nu reușea să prindă înțelesul mișcărilor scrîșnite de Țiplakov.

Iar geniștii între timp, remontară vitejește toate atacurile date de inamic, nu se lăsară rănițți de aruncătoarele de flăcări, îm chiar contraatacară și ei de cîteva ori. În cursul nopții, la ordinul transmis de Liusea în numele lui Țiplakov, se retraseră în perfectă ordine, transportîndu-și totodată și comandantul care zăcea în cot pe targă. Succesul repurtat în luptă de batalionul de geniști fu atribuit în întregime prieperii de comandant a lui Țiplakov. Comandantul diviziei îl propuse spre decorare ca ordinul Steaua Roșie și la întoarcerea lui Țiplakov din spital, îi încredință comanda batalionului. Apărea în ziarul trupelor de geniu un articol care elogia faptele și dîrzenia comandantului de batalion Țiplakov. Un articol bun, cu miez, cuprinzînd și o serie de indicații prețioase în ce privește tactica pe cîmpul de luptă.

Geniștii din respectiva subunitate admirau de asemeni, fără rezerve, măiestria militară a comandantului lor. Erau toți într-un gînd: „De n-ar fi fost el (Țiplakov adică), ne dorceam pe copcă".

Desigur, faptul că doar la sfîrșit, după enumerarea meritelor lui Țiplakov, se menționa și vitejia geniștilor, era o greșeală, și Țiplakov chiar încercase, în raportul său către comandament, să arate în ce constă această greșeală. Gloria dobîndită îl făcea să se simtă stingherit mai ales față de instructoarea sanitară Liusea: se străduî să-i explice Liusei că, întrucît războiul acum era un război al poporului, soldații geniști acționaseră în luptă ca personalități libere, de sine stătătoare, așadar că dăduseră dovadă fiecare în parte de inițiativă personală și toți laolaltă, de eroism în masă, fără participarea lui ca comandant.

La care explicație, Liusea replică:

— Nejust. Există un post de comandă. La acest post de comandă erați dumneavoastră. Prin urmare, e absolut în ordine.

Pentru a-și îndreptăți cumva nemeritata glorie, Țiplakov stărui să i se dea misiuni din cele mai periculoase. Fu rănit de multe ori, iar Liusea, îngrijindu-l de fiecare dată cînd se întorcea rănit, se deprinsese cu sfiala și cu stîngăciile lui. Și rămase peste măsură de uimită cînd, vindecat din nou, după ce iarăși fusese rănit Țiplakov manifestă deodată inițiativă și o strînse în brațe. Singura ei îngrijorare atunci fu doar ca nu cumva ăsta să-i redeschidă rana, din cauza acelei mișcări bruște — că medicii încă nu-i scoseseră agrafele. Și tot timpul cît ținu războiul îl îngriji mai departe pe Țiplakov fără să dea mare însemnătate relațiilor intime dintre ei și ea. În nici o împrejurare nu-i numea altfel decît așa cum apucase de la început: mai întîi „tovarășul locotenent" apoi „tovarășul căpitan" și după un timp „tovarășul maior".

Țiplakov, la fel, nu dădea mare importanță relațiilor dintre ei. Își închipuia că, deoarece ei își riscă viața în fiecare clipă, ce rost are să încurce o ființă de treabă ca Liusea și să-i strice ființei ei voi putea trăi împreună mult timp?

●

După cucerirea Berlinului, Liusea se străduia într-o zi printre ruine ca să dea ajutor medical unei femei albe eliberate dintr-un lagăr de concentrare. Zidurile unei clădiri care avuseseră mult de suferit în timpul bombardamentului, se prăbușiră și Liusea se repezi să-l apere pe Țiplakov cu corpul ei. Ea căzu și pentru o clipă își pierdu cunoștința. Cînd își reveni, Țiplakov o ridica în brațe și o ducea în adăpostul de sub dărîmături.

Pe atunci Sidor Ivanovici era bucuros. Își găsise în sfîrșit o cîtă bogată care stăpînea considerabile proprietăți mobiliare și imobiliare, pe care putea spune că-i dumnezeu cu mîinile chipul său și asemănarea sa, pentru că valse să-i dea să aprindă de la brichetă. Cînd colo, nu: Țiplakov nu-și mai putea stăpîni nici mîna, își mușca buzele.

Dacă ar fi să-l învinuim pe cineva de lipsă de delicatețe, apoi acela n-ar putea fi decît Țiplakov. Amintiți-vă numai cu ce indiferență a primit el știrea că femeia de care era atît de legat sufletește, se afla între viață și moarte.

Unul dintre membrii consiliului militar dădu ordin ca Țiplakov, ținînd seama de meritele lui eroice în luptele de după război, să fie trimis în sanatoriul pentru comandanții superiori.

Aghiotantul acestui membru al Consiliului militar îl însoți pe Țiplakov pînă în pragul sanatoriului. Tot drumul, Țiplakov tăcu, zîmbind încurcat și temindu-se să privească oamenii drept în ochi.

La sanatoriu se pomeni îmbrăcat într-o pijama vărgată, i se dădu o pălărie de panama, albă și papuci.

În ținuta aceasta, își pierdu cu totul puterile; probabil că organismul lui, obișnuit să se odihnească numai în perioadele cînd zăcea rănit, reacționase față de sanatoriu, prin reflex, ca față de un spital.

Moleșit, nemaiinteresîndu-l nimic din jurul său, executa tot ceea ce i se prescrisese și adormea la orice oră din zi, ca un moșneag.

●

Într-o zi, sosind pe plajă înainte de cină, simți că-i este imposibil să mai reziste somnului. Se duse agale pînă printre stîncile de la țărm, unde se aflau, lăsate înadins afară, cîteva sofale hîrbuite, și, ghemuindu-se lîngă un vechi colac de salvare rămas fără dop, adormi imediat, aproape pierzîndu-și cunoștința.

Avu un vis foarte obișnuit pentru el pe-atunci, un vis cu care se și deprinsese. Se făcea că dezgroapă o mină și că pe neașteptate atinge o sîrmă subțire pe care încă n-o zărise. Detonatorul intră în funcțiune. Cu o forță vulcanică mina îl aruncă pe Țiplakov în aer. Țiplakov apoi cade, cade mult timp și aude icnetul înfundat al corpului său izbindu-se de pămîntul umed noroios. Și iată: stă acum trintit și se gîndește că, dacă se va trezi în clipa aceasta, cine știe în ce stare își va găsi corpul. Poate că s-a făcut bucățele și nu mai e bun de nimic. Și, fiește, îndată ce, trezindu-se, va constata că trupul lui nu mai e bun de nimic, va muri pe loc.

Iată-l deci că vrea să recurgă la un șiretlic așa cum făcea deseori și în alte împrejurări asemănătoare. Hotărăște să ducă la ureche mîna stîngă unde are ceasul, și să asculte. Dacă ceasul merge, dacă nu s-a defectat după explozie, înseamnă că nu s-a izbit chiar așa de tare de pămînt; dar dacă ceasul nu merge, atunci e rău, atunci înseamnă că și corpul lui Țiplakov s-a sfărîmat de tot. Atunci probabil că va trebui să moară, însă el nu vrea asta. Și iată-l pe Țiplakov că geme în vis încetișor și jalnic și se perpelește, i-e frică să-și asculte ceasul și să afle: a stat sau nu? E lac de apă, se sufocă, e îngrozit, îngrozit cum n-a fost niciodată cînd era vorba să moară aievea. Pentru că, în timpul somnului, nu numai că moare, dar, murind, se vede mort, îi pare rău că a decedat și i se face silă de cadavrul lui.

Se foiește din răsputeri în somn să se trezească. Geme, dă din picioare. Își spune: „Fire-ar al dracului, trebuie să mă trezesc odată chiar dacă sînc grav rănit și voi avea deci dureri cumplite". Scăldat în sudori reci, torturat de viziunile lui, se trezește. Și vede cerul. Cerul senin, strălucitor, incandescent, cu stele incrustate adînc în profunzimi. Iar din cer vine o mîngîiere proaspătă, răcoritoare, adormitoare.

Țiplakov se ridică, șezu în capul oaselor. Văzu marea, tot atît de curățitoare și luminoasă ca și cerul. Marea venea în fugă spre el cu valuri insuportabil de netede și valurile sosind la țărm se tăvăleau istovite pe nisip, se așterneau pe nisip și răspîndeau mirosul căldurii umede a cocoșilor lor marin.

Iar pe nisip, licărea spuma lor dantelată și senzuală, sorbită de nisip pînă ce soseau aici, cu corpurile lor străucitoare, alte valuri reavene, elastice, ca să năruie istovite, rostogolindu-se odată cu susurul sfios al apei.

Cerul se reflecta în mare și marea strălucea pe cer, și cerul, marea se îngemănau revărsîndu-se atotcuprinzătoare ca însuși universul.

Țiplakov ședea ghemuit cu genunchii între mîini, iar șira spinării, sub pijamaua lui vărgată, i se contura ca nodurile unei trestii de bambus în timp ce umbre întunecoase îi învăluiau obrajii supți. Buzele îi erau uscate, și le mușcase, ochii îi străluceau. Avea sentimentul că este singur acum în întreg universul; și nu numai că e singur, dar și că este cea mai inteligentă ființă din acest univers, cea mai de seamă și că a făcut acum o nemaipomenită descoperire, atît de nemaipomenită, încît îi este frică să se clintească și astfel să trădeze cumva această imensă taină care-i umple sufletul. Iar taina consta în faptul că el, Țiplakov, numai el, el, Țiplakov, știe, cum să prelungească aproape pentru întreaga viață, această infinit de fericită senzație a universului la care ajunsese acum. Pentru aceasta trebuia numai să devină fericit. Iar pentru a deveni fericit, mai trebuia doar încă un lucru foarte simplu: să fie și Liusea...

Cînd îngrijitoarea îi spuse Liusei că vrea s-o vadă maiorul Țiplakov, Liusea răspunse docilă:

— Bine, vadă-mă.

Se pudră și-și mușcă buzele să nu se cunoască de la început că sînt albe, fără pic de sînge. Nu mai izbuti însă să-și înlocuiască și basmaua albă de la spital, cu un batic de-al ei civil, din stambă: intrase în cameră Țiplakov.

Liusea îi spuse:

— Să trăiți, tovarășe maior.

Și se făli:

— Vedeți cîte vieți am?

Zăcea întinsă pe spate, era acoperită cu pătura cenușie și gulerul cămășii ei de bumbac era legat cu un șnurulef. Avea un aer foarte obosit. Chipul îi era buhav.

Țiplakov îi luă repede, cu un fel de lăcomie, mîna albă, umflată, inertă care zăcea deasupra păturii, i-o sărută și, cu respirația fierbinte, îngăimînd ceva neclar, ceva încurcat, spuse cum că a înțeles că are nevoie de ea pentru toată viața.

Liusea îl asculta plîngînd. Chipul însă îi rămăsese neclintit. Își șterse umerii obrajilor cu degetul arătător, scuturîndu-și apoi lacrimile, și zise:

— Tovarășe maior, credeți că dacă am mîini și picioare nu sînt totuși o infirmă? Nici nu vă închipuiți cît urît corp am eu acum. Cu boala asta a mea de inimă, m-am buhăit de parcă-s alta. Și-apoi a lăsat urme și operația, și-s groaznic de urîtă. Mă așteaptă puțin să mă odihnesc și mă operează din nou, le dau atîta bătaie de cap medicilor!

Zîmbi gingaș și continuă să-i demonstreze cu convingere:

— Din ce eram eu odinioară, numai fața a rămas. Am acum un corp ca de elefant sau de hipopotam, știți, este în Africa un patruped de-ăsta care trăiește în rîuri. La ce-aș mai fi bună, așa cum sînt? Mi-a fost tare la îndemînă cu dumneavoastră pe front, și nici dumneavoastră cu mine nu v-a fost rău și vă mulțumesc pentru toate, dar de-acum hai să ne ținem chit. Vedeți-vă în pace de viața dumneavoastră... V-ați gîndit adîncit de mult la mine numai din pricină că vi-s nervii slăbiți. Odihniți-vă și-o să vă treacă. Eu, de pildă, tot așa am fost la început, nervoasă: mă uitam la o hîrtie de prins muște și cînd le-am văzut cum rămîn lipite acolo și mor... Zăceam, abia fusesem operată, dar n-am mai rezistat, a trebuit să mă ridic și să încerc să le dau drumul muștelor. După aceea, am plîns o mulțime cînd m-au silit infirmierele să mă vîr din nou în pat, mi-era atît de milă de muște! Și ceea ce simțiți dumneavoastră față de mine se datorează tot numai nervilor.

— Proasto, — spuse Țiplakov, pălind. — Ești o proastă, asta-i tot. Dar nu-ți dau voie să fii proastă. Orice ar fi, vom rămîne pe veci împreună.

Liusea îl privi pe maior cu o teamă plină de bucurie, și, umbriți de sprîncene, ochii ei aveau acum niște priviri de-o gingășie catifelată; zîmbi, îi tremurau buzele, apoi spuse:

— Știam că vei veni, ești atît de bun. Și eu te aștept...

●

Nimeni n-a izbutit să descrie fericirea conjugală în așa fel încît ea să apară atrăgătoare pentru tineret: totuși fără să țină seama de lipsurile literaturii artistice în acest domeniu, oamenii continuă cu încăpățînare să se însoare și să se mărite, să întemeieze căsnicii și fiecare face asta pe risc propriu. În schimb, tot ce se referă la preistoria vieții familiale, are o bibliografie cît se poate de bogată și fiecare cetățean al planetei noastre poate primi cea mai calificată consultație literară pentru toate problemele perioadei de dinaintea căsătoriei.

După oficierea căsătoriei, toți sînt condamnați să rezolve probleme foarte complicate ale vieții conjugale pe cont propriu, fără a se sprijini pe valoroasa experiență pozitivă a fericirii familiale, din păcate, atît de slab oglindită în operele artistice.

Odată deveniți soț și soție, Țiplakovii s-au îngrozit de faptul că n-aveau nici un fel de experiență, atît în raporturile conjugale cît și în cele sociale.

În armată, toată lumea, — de la soldat pînă la mareșal — trăiește într-un anumit făgaș. Viața este reglementată. Există o ierarhie severă care-i unește pe oameni într-un singur monolit.

Demobilizați, Țiplakovii s-au trezit dezarmați, stîngheri, singuratici, în mijlocul imensei și tainicei lumi civile, atît de complicate. Ca niște oameni picați într-o societate cu totul diferită, se simțeau orfani fără familia armatei. De pildă, banii. Se dezobișnuiseră de bani. De cîteva ori au fost opriți de ospătari, cînd, după ce stătuseră la masă, plecaseră uitînd că trebuie să mai și plătească.

În armată posedaseră un număr limitat de obiecte, strict necesare, și nici nu bănuiau că ar putea avea vreodată nevoie de unele lucruri pe care nu le folosești zi de zi.

Se obișnuiseră pe front cu senzația că azi-mîine vreunul dintre ei ar putea fi ucis, și acum, fără să se gîndească la ziua de mîine, își cheltuiau liniștiți banii pe prinzuri și cine în restaurante scumpe, cumpărau obiecte inutile, dar oarecum arătoase și, ajungînd acasă, izbucneau amîndoi în rîs cînd vedeau cît de nelalocul lor arătau aceste achiziții în camera lor golașă, cu tapetul zdrențuit, cu divanul de lemn acoperit cu o prelată și cu cartofii îngrămădiți într-un colț.

Zîmbind smerită, Liusea spunea:

— Ei, maiorule! E atît de mare fericirea să trăiești, știind că nici tu nici eu n-o să fim uciși mîine ori poimîine, și chiar în general niciodată! E pur și simplu uimitor de plăcut să trăiești cînd în jurul tău nimeni nu este ucis.

Țiplakov se învoi, rostind pe nas:

— Adevărat, acum cînd nu mai e război, toți sîntem obligați să fim fericiți.

În românește de I. SOROCEANU

dialog

Venisem în satul acela de deal, să scriu un reportaj.

Am ajuns pe înserat. Străluceau stele, foşneau frunze, floarea drăgăicuţei împrăştia un miros de miere. De pe prispa casei se auzea chiar şi murmurul unei ape; dincolo de el silueta molatică a unui deal adormise pe vînt. Începusem să visez poezie intimistă, îmi surîdea cadrul acela rural, melodios şi străniu.

Dimineaţa, gazda mea, nea Stan, un om scund, cu ochii foarte albaştri, cu un fel de suman de dimie pe spate, m-a văzut cu ochii pironiţi spre dealul de peste gîrlă.

— Nici un pic de fin! spuse el.

— E înalt! Ca o cetate!

— Hm! Da! O cetate pustie! E dealul meu!

— Cum?

— Da! Sînt proprietar! Boier! După primul război mondial, prin 1921, am fost împroprietărit. A venit nu ştiu ce prefect, s-a bătut cu mîinile pe burtă nu ştiu ce primar, au plecat, şi eu am rămas stăpîn pe ripi şi clisă.

— Are un nume, dealul?

— Da, „Călugăru". Cînd spun: Plec la „Călugăr", să ştiţi că despre el e vorba!

— Poate pentru că e atît de singur şi gînditor!

— Aaaş! Mai degrabă că-i sterp, cum sînt sterpi la minte călugării! Eu aşa gîndesc! Nu vedeţi? Nici o oaie, nici un cal pe el! Ce să mănînce? Vînt?

Am tăcut amîndoi. Apoi, toţi el:

„E frumos cînd scrii, nu? Mi-ar fi plăcut şi mie să scriu! Cîte ştiu eu!" Şi oftă lung.

Calc prin iarbă şi mă minunez:

— Ce bine-i să calci pe iarbă!

N-aude ce spun eu. Se opreşte.

— Aţi văzut cooperativa noastră? Noi am muncit la ea! Ai să scrii despre ea, nu? Stăm mai rău cu şcoala! S-a mărit numărul claselor, n-avem clădire mare, dar la anul...

„Ce om!", gîndesc eu. Nici nu mă lasă să văd intîi peisajul, să ştiu să-mi încadrez schiţa sau reportajul pe care am să le scriu!

Aud sunînd un corn. Tresar emoţionat:

„Mai suna-vei dulce cornu
Pentru mine..."

Închid puţin ochii. Aud foşnetul apei şi sunetul acela de corn venind de undeva, de departe, de foarte departe... Îmi murmur întrebarea şi aproape că mă sperii de glasul meu, atît de firav este:

— Dar...ce s-aude?

— E Nae, poştaşul! Merge pe cal şi-mparte scrisori şi ziare prin vreo cinci sate. Sună din corn, să-l auzim. Să ştiţi că avem mulţi abonaţi la ziare şi reviste în sat la noi! Trebuie să treacă şi pe-aici. Fecior-miu e abonat la vreo şapte ziare şi reviste şi joacă şah prin corespondenţă cu fel de fel de tineri din nu ştiu cîte oraşe! În fiecare zi vin cîte trei-patru scrisori! Fi-miu le ia, îşi întinde tabla de şah, face mutările şi răspunde şi el. Şi uite-aşa, mereu!

Sunetul cornului se auzea tot mai departe.

Murmur:

„Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai..."

Mă visez undeva, în adîncul unei păduri şi-un corn... sunînd... sunînd...

— Să scriţi şi despre poştaş. Vrednic om! Numai ce zice: „Bine bre, nea cutare, să nu-ţi aduc eu matale nici un ziar? Şi nici o revistă? — Păi, ce revistă mă, ce revistă? — Aşa da, asta-nseamnă c-am înţeles! Uite asta, uite ailaltă. La care vrei? — Şi omul se abonează şi la revistă şi la ziar. E deştept poştaşul nostru. Citeşte mult. Şi iubeşte copiii. Să vezi cum îi înconjoară toţi cînd trece el pe uliţă!

Undeva, într-o poiană, pe fondul verde-auriu, sclipeşte în soare ceva ca o boabă de rubin. Este exact ceea ce îmi doream. O culoare aprinsă, un roşu scînteietor şi undulos.

Privesc printre gene şi visez pînze de Luchian.

— E minunat roşul acela! E ca un măr rotund pierdut în iarbă.

— Aaaaş! Ce măr?! Ăla e Floarea lui Neagu, coseşte fie! Ş-o auziţi cîntînd cînd e şezbare la cămin! Are o voce! A luat şi premiu pe raion. Odată, cînd a venit de la radio să...

Simt că mă doare capul.

— În vecini am o cutie cu cafea.

— As bea o cafea!

— O cafea?

Îmi urmăreşte fiecare mişcare. Suflă în foc de aţîţează. Suflă şi el. Lemnele sînt încă verzi. Cenuşa intră în ochi, în fiecare în care cafeaua se chinuieşte greu să dea în fiert. Mi-a ochit roşul.

— Mîi, mare cuţitaş! N-ai ce face! Cumpărăm în toamnă altul. Nu se vede pînza fără cruce! Aşteaptă pînzul de lîngă mine.

În sfîrşit, iarăşi cafeaua în ceşti.

— Ştii, bine că-mi aduci şi mie! Aşa cu...

— Îţi zic.

— Da... ai avut bucuria cuiva azi?

— Aaa... linguriţa mîncînd în ţiţa unei vaci, poimîine. Îi trece oboseala...

— Şi... mîndre sînt vacile?

— O, da!

— Şi... arată mult aşa?

— O, da!

Rîdem din umeri a nedumerire, îşi umezeşte pînza buzată, ochii albaştri se fac mari şi par mai albaştri. Gîndi ceţoasa ca nefiinţa. E ceva straniu... Dar aceste bucăţi din eu îi las să intre în vorbe. Vreau să văd efectul? Pentru!

Sorbim cafeaua. Se uită atît pe geam, după vaite pui răzleţiţi, pierduţi de cînecă. Şi iar sorbe preţuit.

A bătut ceasornicul bunicii mele. Le-a cusut pe unele cu pe cele fragile şi sfinte. Se uită la mine. Se aşează pe pat. Îşi duce mîna la gură frămîntîndu-şi buzele cu degetele. Apoi ochii i se fac din nou mari, din nou mai albaştri şi-mi spune încet, că abia îl aud:

— Parcă... parcă...

Nu ştiu ce vrea să spună. Îl întreb din ochi.

„Cafeaua asta, parcă... parcă m-a limpezit, aşaaa..."

— Atît de repede? A, nu! spun eu.

— Ba da! Ba da! şi clipeşte privindu-mă drept. M-am limpezit! Parcă... parcă m-am mai limpezit!

Şi pleacă.

Îl aud prin curte, strigînd după pui.

Am urcat la mine în odaie.

Foaia albă e pregătită. Stiloul. Şi liniştea.

Literele se aştern în fugă.

Ceva despre o culoare roşie pierdută într-un cîmp de verde-aur, ceva cu un corn care sună, sună... şi-un deal singuratic şi tăcut şi...

Ochii înceţoşaţi de extazul inspiraţiei, abia zăresc jos, în curte, două contururi de oameni.

Nea Stan îşi spală cana de cafea. Zaţul gros, înegreşte de două ori apa.

— Da' ce-i zeamă aia neagră? întreabă femeia de lîngă el.

— Cafea, ce să fie!

— Ori ai băut şi tu?

— Trebuia să beau! Cum era să-i refuz? Cică limpezeşte!

— Şi... te-ai limpezit?

— Pe dracu! Da' ăsta zău şi eu ca el, să nu mă fac de rîs! Acum e sus. Scrie. Da' nu ştiu ce-o fi scriind, că n-a văzut nimic! Nici n-a ieşit din casă! Apoi, dacă aşa scrie el despre mine...

Am auzit tot, tot.

Am molcomit hîrtia. M-am îmbrăcat repede.

— Ai plecat? mă-ntreabă în faţa uşii.

— Da. Merg la fermă să scriu de partid cu oamenii, acolo cum mulge nu ştiu cîţi litri de lapte de la o singură vacă! Scrie un reportaj. Mi-au spus să vorbiţi despre el.

— Păi, staţi că merg şi eu, că tot acolo... că eu sînt omul lui! Da să nu scrii numai despre muncă, că sînt şi alte, ehe! Şi... aproape rîzînd la urechile mele — „mai dă-i tîcolo de deal, — ginditor — şi de... de..., nu-şi aduce aminte —, de... măr rotund cînd îşi ia iarba...

— Şi de cafea?

— Şi de cafea, dacă vrei dumneata!

Desen de M. ORLOWSKI

Titel CONSTANTINESCU

Problema

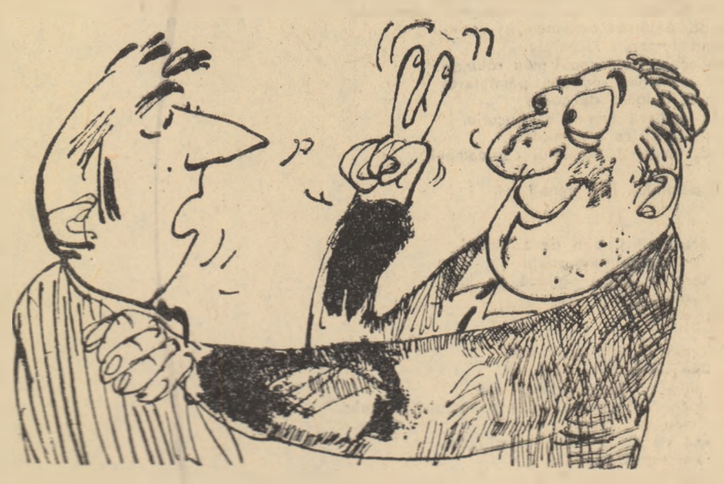

Desen de POMPILIU DUMITRESCU

Două zile şi una de zile, la mare, soarele îi răsfăţase, turnîndu-l în bronz; după concediu, Miti Biziac părea mai înalt, străluceau, umbla cu paşi siguri, sunători.

Cînd răsări prima oară la slujbă stîrni admiraţia celor din jur.

Dar la cantină Biziac se dovedi amărît: marea îl costase pînă la risipă, îl scuturase de bani.

— Aşa-i întotdeauna în concediu, spuse un coleg, vecin de masă, omul exagerează la mare.

— Parcă la munte nu exagerează? interveni altul. Eu am fost la Sinaia: ce cheltuieşti acolo? Ei, află, domnule, cheltuieşti: o distracţie, o tentaţie...

— Da' de unde! Uite, eu am fost cu bilet de circuit prin O.N.T. şi-am ieşit economic.

— Şi eu la fel, întări un tînăr negricios din capul mesei. M-am plimbat prin toată ţara dar n-am atins mia de la C.E.C... Tot prin circuit O.N.T. am fost.

Miti Biziac se încruntă — morala îl plictisea — şi dădu un cot celui de alături, întrebîndu-l din ochi cine-i negricriosul.

— Mare înţelept mai eşti tu, Viorele, rise vecinul. A propos, dar voi vă cunoaşteţi? se-ntoarse el repede către Miti Biziac. Să vă prezint: Viorel, noul nostru coleg. Băiat bun.

Cît ciugulira desertul, nişte struguri dulci, cu bob vînăt, Viorel tăcu, necăjit că fusese luat în ris. Se împăcă abia la plecare, cînd Miti Biziac îl bătu pe umăr:

— Cu dumneata n-am avut timp să discut azi. Vorbim altădată.

Şi-i strînse mîna scurt.

A doua zi, se întîlniră pe o scară îngustă, unul urcînd şi celălalt coborînd treptele răsucite; Miti Biziac ţinea subsuoară un plămîn de ipsos, lucios şi roz. Viorel îi făcu loc, lipindu-se de balustradă.

— Cum îţi place la noi, începu Biziac, aşa-i că-i interesant?

Mai înaintă cu o treaptă şi ajunse lîngă tînăr:

— Fii atent aici! Noi fabricăm multe lucruri interesante: peşti — în secţiune —, mulaje de fiori, hărţi în relief sau uite... — îşi aminti Biziac de plămînul de ipsos întinzîndu-l spre Viorel — vezi? Material didactic.

Ridică arătătorul:

— Fii atent ce-ţi spun.

Viorel asculta sîrguincios. Ştia ce produce întreprinderea unde se angajase, dar atenţia cerută de Biziac îi dădea de gîndit: nu cumva luase în uşor îndatoririle sale, devreme ce i se amintea, chiar de la început (e drept pe departe — dar cine ştie cît de adînc!) specificul întreprinderii? Să fie o aluzie? Îngăimă:

— Mă voi strădui.

Biziac zîmbi grăbit:

— Bine, bine, te las. N-ar strica să mai treci pe la mine...

Cîteva zile mai apoi, avînd nevoie de nişte tuş, Viorel nimeri într-un birou unde se afla şi Biziac.

— Nu-i momentul, îl preveni acesta, crezîndu-se căutat anume. Ce faci mai pe urmă?

— Trebuie să fac o caricatură pentru gazeta de perete.

— Aha. E bine ca după ce termini să vii pe-aici. Sînt unele probleme.

Însă oricît de stăruitor umbla Viorel, discuţia făgăduită se amîna de aproape o săptămînă, în salturi de la zi la zi, alunecînd uneori chiar de la ceas la ceas, tocmai cînd părea mai sigură. Tovarăşul Biziac era peste măsură de ocupat. Colinda birourile, măsura coridoarele, ţinea colţurile, trăgînd la o parte, pe rînd, pe unii şi pe alţii, tăinuind „ceva important" cu fiecare. Pe cei care ridicau din umeri şi desfăceau braţele a părere de rău, îi părăsea repede, nemulţumit, lîngă alţii întîrzia mult, inerezător. Faţă de toţi, Viorel se simţea ales: devenise cineva. Pe el, tovarăşul Biziac îl invitase la o discuţie, nu întîmplător, ci cu tot dinadinsul. Încă din prima zi. Şi stăruia. Mult.

— Mai tîrziu. Acum mă duc undeva să rezolv ceva important, şoptea Biziac, în goană pe un coridor... Zilele-astea, zilele-astea, striga el de departe, cu altă ocazie, văzînd că tînărul e gata să înceapă vorba... N-ar fi rău să mai încerci. Ai de cîştigat! — îl încuraja el pe Viorel, atunci cînd noul coleg părea cuprins de oboseală.

Ultima oară, grăbit ca de obicei, Biziac îl sfătuise:

— Caută să mă găseşti!

Îl căutase şi — printr-un noroc — îl găsise. Se aflau singuri.

Tulburat de solemnitatea clipei greu cîştigate şi măgulit de preţuire, Viorel se simţea plutind într-un mister dulce, de penumbră; ochii îi străluceau de aşteptare şi devotament.

Biziac îl cîntărea: „e fistichiu, ascultător, tocmai potrivit. Se poate face treabă cu el; l-am impresionat — n-o să refuze!" Tuşi grav:

— Să vorbim cinstit! Mă bizui pe dumneata... Dar rămîne-ntre noi... Ştii, e o problemă... Ar fi bine să nu se afle. Ai grijă! Să nu se interpreteze...

— Spuneţi!

— E o problemă: dă-mi două sute de lei, c-am venit lefter din concediu!

Tita CHIPER

adolescenţa tîrzie

Desen de FRANCISCA STOENESCU

29 decembrie...

Această seară am dansat cu un bărbat al cărui nume îmi scapă. Şi asta e uimitor, dragă Cornella, cînd te gîndeşti că în oraşul nostru se cunoaşte aproape toată lumea. Era un om nu prea înalt, dar bine zidit, „un bărbat împunător", cum se mai spune. La început m-a indispus, o recunosc, deoarece dansa numai cu mine (Eram la un fel de bal dat de trustul nostru în sala hotelului nr. 1). Primul lucru pe care l-am observat la el, ai să zîmbeşti, sînt convinsă, tu care eşti o fire atît de poetică, e că avea braţele scurte. Nu ştiu, dar mi-a venit să rîd la început, cînd mi-am închipuit cum arătam noi doi, probabil, în ochii celor ce ne priveau: eu înaltă, subţire (aveam, ştii, rochia aceea pe care mi-ai croit-o tu, cînd ai fost în septembrie, cu cele două pliuri într-o parte) iar el, nedepăşindu-mă ca înălţime, ţinîndu-mă rigid cu braţele lui scurte şi respirînd cîte odată „cu o pasiune" care îl făcea foarte ridicul. Am încercat cîtva timp să-mi ţin rîsul, apoi am privit în jur, convinsă fiindcă toată lumea se prăpădeşte de rîs. Nu am observat însă nici cel mai mic zîmbet şi atunci l-am privit din nou, crezînd că, în sfîrşit, va înţelege comicul situaţiei. Dar el era deosebit de grav şi, încet-încet, mi-am dat seama că neobişnuita lui seriozitate făcea ca toate lucrurile să pară, într-adevăr, sobre. Mai mult încă, am presimţit că această gravitate de neclătinat a lui mă va face şi pe mine să văd lucrurile într-o altă lumină. Şi acest lucru s-a întîmplat, cum îl prevăzusem, deşi eu intulam prea bine ce îl atrăgea la mine: faptul că eu eram cea mai frumoasă femeie de acolo. (Ştii că se găsea la bal şi Cailnciuc, cu de obicei, cu grupul lui de prieteni. A întrebat de tine, dacă mai ai timp să te gîndeşti „din zgomotul marii capitale" la noi, „micii-provinciali". Chiar aşa a spus „micii-provinciali", şi am rîs amîndoi, gîndindu-ne la piesa „Micii burghezi" de Gorki. De altfel, el mi l-a prezentat pe cel de care-ţi vorbeam).

5 ianuarie

...sub presiunea acelor zile de neuitat. O neobişnuită stare de tristeţe m-a cuprins în ultimul timp, în ciuda sărbătorilor sfîrşitului de an. Ştii, alaltăieri am primit şi o cerere în căsătorie! Era „un domn în vîrstă, foarte cumsecade..." Am de altfel senzaţia că a făcut-o aproape numai din politeţe. (Acea frumoasă, dispărută politeţe a vechilor diplomaţi. Îţi închipui ce poate să-mi treacă prin cap?) A, să-ţi spun despre „tipul" acela care m-a dansat la bal. Îl cheamă Plopişteanu Octavian şi a şeful lucrărilor unei conducte de gaz, o lucrare importantă, se pare. (Mă amuză să-ţi scriu despre ei, tocmai pentru că, indesat şi rotofei cum e, îţi fi-ar displace). M-a aşteptat — ca să vezi ce „descurcăreţ" e — [illegible] pe la uşă şi jumătate, cînd ieşeam din laborator. Era într-o ninsoare, — un „Gerar" jerpelit — şi nu-mi venea să mă [illegible] deşi eram cu Oprea. Nu-mi invitat pe amîndoi să mergem undeva, să luăm cevva. Am refuzat la început, dar apoi surîzătoarea mea Oprea s-a declarat de acord, cum ce m-a deranjat. Ca să-ţi spun, „individul" nici măcar nu era arătos prea încîntat, a luat hotărîrea cu o gravitate de parcă el era cel cu fotoliul. Asta m-a cam enervat, de altfel toată propunerea, cum mi-a sărit şi tu, să nu pleac cu la localuri. „Noi, femeile frumoase" trebuie să fim de două ori mai prevăzătoare, nu-i aşa Lolo-lulu? (Sînt supărată pe tine că-mi scrii atît de scurt şi concis. Fii, te rog, comunică cu bărbatul tău, nu cu mine. Pufiu?) În sfîrşit, am intrat la un fel de bufet, care semăna cu un coridor lung şi neonerisit şi deodată, cînd m-am aşezat pe scaun, parcă a venit deodată mesei un gînd, un sunet grav şi neaşteptat. Am tresărit şi întreg corpul mi s-a încălzit atît, ca după o baie fierbinte. I-am privit pe cei doi bărbaţi din faţa mea, am privit mesele din jur — [illegible] mintre, lîngă bar stătea un om voinic, beat, cu un bici în mînă — şi s-a întîmplat un lucru caraghios: trebuia să privesc cu o cîndală insistenţă fiecare obiect, parcă deveniserm o inteligenţă mai greoaie. Aceasta a durat puţin însă, mi s-a adus o gustare şi ceva de băut. (Bineînţeles, am băut ce beau şi ei, dar mi se pare că am făcut asta cu prea multă hotărîre, căci au izbucnit amîndoi în rîs. O, bărbaţii sînt nişte naivi!...) După oarecare timp, am observat că lui Plopişteanu Octavian parcă i se lungiseră braţele şi am fost convinsă că m-am îmbătat, ceea ce, bineînţeles, m-a încîntat. De altfel, Oprea şi cu inginerul au discutat mai tot timpul de conductă, de un conflict cu I.R.T.A., cu nişte camioane, ce să-ţi spun, o plăcere!...

8 ianuarie

...aseară m-a aşteptat din nou. Nu stătea lîngă poartă, l-am descoperit la lumina unui felinar, rezemat de un pom. Asta m-a enervat, mai ales că bănuiam ce-l atrage la mine: fiziul meu deosebit. (Ţi, ţi, ţi, cucheiol Cu ce grabă ţi-ar scutura acum arechiuşele Cornelia ta, nu-i aşa? Dar ce vrei, în oraşelul ăsta, şi de altfel tu ştii ce rigidă sînt cu de obicei). Să-ţi spun: tocmai cînd mă pregăteam să întorc spatele domnului Plopişteanu, mi-a venit o idee: ce caută dinsul de fapt? O femeie frumoasă! Cînd mi-a trecut asta prin cap, am rîs, ţin minte, cu tocul neaşteptat şi cu oarecare cruzime cred, pentru că el, care „pare" întotdeauna foarte stăpîn pe sine, m-a privit scurt, cu mirare. Mi-a invitat la „Camelia" (cea mai luxoasă cofetărie de aici, un fel de cofetească, dar eu am refuzat şi am intrat la acelaşi bufet (se cheamă „Bufetul vînătorului") la care am fost şi prima dată.

Cînd m-am aşezat pe scaun, am aşteptat (ce copilărie, nu-i aşa?) să simt din nou sunetul gongului. L-am auzit într-adevăr, dar mult mai slăbit de data aceasta sau poate acum acest sunet nu a fost decît o invenţie a mea. Toată seara, nu am stat de altfel nici un ceas, nu-mi stăruiască să fiu fadă şi urîţică, aşa cum stă bine unei „femei frumoase". Am reuşit destul de bine, cred, pentru că la despărţire, l-am observat, pe el, nedumerit, tînu poate era doar obosit. (Se pare că munceşte cu o forţă neobişnuită). În sfîrşit, asta îl va învăţa minte. Acum l-am privit cu atenţie: seamănă foarte bine cu un rîşol de lemn, pe rotile, din acela pe care îl trag copiii, legaţi de-o sfoară. Dacă l-ar cunoaşte micul domn Plopişteanu pe Dumitrescu (inaltul, distinsul Dumitrescu, pe care „buna mea prietenă" nu oboseşte de a mi-l recomanda!..) cred că n-ar mai îndrăzni să mai ridice capul. Cornelia, îmi lipseşti citeodată atît de mult, îţi aminteşti nopţile noastre de rîs, de la cămin, verva ta nemaipomenită, portarul acela speriat — cu o mînă paralizată — care asculta la uşă, după care intra solemn şi stingea lumina? Scrie-mi, scrie-mi mai mult...

15 ianuarie

Îţi scriu din nou despre el. Ciudat, după lecţia care i-am dat-o, nu s-a descurajat. Am mai fost, închipuieşte-ţi, de două ori la „Bufetul vînătorului" şi odată la cinematograf. În timpul filmului, m-a sărutat în două rînduri şi a făcut-o atît de neaşteptat şi de sigur pe el, încît nu mi-a displăcut. La ieşire ne-am lovit nas în nas cu Dumitrescu şi asta a fost aproape penibil. M-a salutat cu obişnuinţa lui distincţie (era singur). Ciudat, mi-a venit să rîd: ceea ce nu obţinuse cu frumuseţe şi perseverenţă el, luase cu un singur gest, caraghiosul de Plopişteanu! Încă o dată însă, mi-am dat seama de contrastul neplăcut pe care-l ofer eu. (Oh, da, EU! EU!) alături de Plopişteanu. Nu ştiu ce am, eu care am vorbit numai cu băieţi înalţi şi frumoşi, ca Dumitrescu. A, ştii, Dumitrescu mi-a telefonat a doua zi dimineaţa, şi mi-a cerut să-l întîlnesc. L-am văzut a doua zi după masă. Am stat toată după amiaza împreună, apoi cum urma o zi de duminică, am schiat toată ziua, pe Muntele Mic, aşa cum am făcut de-atîtea ori împreună. Am vorbit şi de lume, am rîs, seara am dansat la cabană, toată lumea ne urmărea cu acea privire cu care eram obişnuită cînd ieşeam cu bărbaţi frumoşi: — Iată! — spuneau toţi, privindu-ne, urmărindu-ne, aproape nefăcînd altceva — iată o pereche superbă! A fost o întreagă petrecere, pe mine mă apucase un fel de veselie neaşteptată, o veselie în sine, care îl făcea pe Dumitrescu să se oprească uneori scurt şi să mă privească mirat. Da, rideam, strigam, mă tăvăleam prin zăpadă, îmbrăţişam fără odihnă mulţi, foarte mulţi brazi, strigam numele tău şi al meu prin solemnele planuri ale munţilor... ce vrei? Îmi luam rămas bun, spuneam adio, adio! Adio, Cornelia! am strigat, ne vom revedea în altă parte! La despărţire, Dumitrescu m-a îmbrăţişat cu o delicată stîngăcie. Probabil, această neîndeminare vrea să-mi arate că eu sînt „altceva". Poate că are şi planuri!... În orice caz, n-a bănuit de loc, sărmanul, că e ultima dată că sîntem împreună. Am plecat şi m-am întors după cîţiva paşi: el se oprise şi mă privea cu capul puţin plecat, înalt, puternic, armonios, ca un actor de film. Am ridicat braţul, el a făcut la fel, fericit şi eu am şoptit încet: — Adio, adio, adolescenţă tîrzie! El mă salută cu braţul, eu îl salutam cu braţul şi aveam ciudata senzaţie că privesc într-o oglindă, că mă aplec peste propriul meu chip care înţepenise într-o expresie familiară şi străină, nefirească, aşa cum sînt morţii. Adio, adio...

21 Februarie

...A trecut o lună şi mai bine, de cînd nu ţi-am mai scris. Scrisorile tale, rămase fără răspuns, s-au adunat într-un teanc înalt, dojenitor, ca un deget care mă ceartă. În această lună însă, viaţa mea s-a modificat fulgerător. După cum ai observat şi după ştampila de pe plic, nu mai sînt în L. Am demisionat din postul acela călduţ, de la fabrică, unde aproape nu era nevoie de mine, mi-am părăsit familia, „bunii mei părinţi", mi-am părăsit trusoul, cearceafurile cu monogramă, mobila din rădăcină de nuc, tot, tot, chiar şi indignarea unchiului meu care, după sacrificii, a reuşit să-mi găsească un post în „oraşul meu natal". Mi-am părăsit de fapt viitorul, care cu fiecare zi ce trece mi se înstrăinează, devine un „fals viitor". Dar mai bine să-ţi spun pe scurt, ce s-a întîmplat.

Luni seara, după duminica ce o petrecusem împreună cu Dumitrescu la schi — de care ţi-am scris — el, Plopişteanu, m-a aşteptat la ieşire. Cred că aştepta cam demult, deoarece în după amiaza aceea am întîrziat să ies. De cum l-am văzut mi-am dat seama că e foarte obosit: am observat asta după mişcările deosebit de vii, neobişnuite la el şi după ochii lui arzători şi puternici. A stat cu mine doar cîteva minute, după care s-a urcat în maşină şi a plecat spre conducta lui. Atunci, deodată, privind în urma „Gazului" ce se depărta cu iuţeală pe drumul înghe[illegible], am înţeles cu o neaşteptată profunzime şi putere, că acel bărbat mic, îndesat, cu braţele scurte, e maturitatea mea, el e primul mare semnal ce mi-l trimite viaţa. L-am primit rîzînd, cu o impertinenţă nepăsare, lucindu-mă, dar el m-a prins cu atenţie şi forţă şi m-a răsucit spre altceva. Da, m-am jucat, am rîs, am rîs chiar de el şi acum stau în urma maşinii lui prostită, tulburată, tremurînd nestăpînit, primind ceea ce-mi poruncea el. Merg încet pe drumul acoperit cu zăpadă, trec pe străzi cunoscute, întîlnesc un om pe care îl cunosc şi ştiu că are o faţă ovală, întîlnesc apoi un om a cărui faţă ştiu că are o cicatrice, apoi multe feţe cunoscute, sînt două mîini pe care le string şi am o subită senzaţie de înşelăciune. Chiar îmi vine să rid pe ascuns, îi privesc pe furiş şi plec repede, de teamă să nu fiu descoperită, prinsă. Din nou am impresia — pe care am mai încercat-o cînd am fost pentru prima dată cu el, la acel bufet — că obiectele, lucrurile din jur mi se refuză şi eu trebuie să le privesc, să le urmăresc cu o insistenţă mărită, senzaţia aceea de inteligenţă greoaie.

Tu îmi scrii că-l iubesc. Nu, nu, e cu totul altceva, se întîmplă cu mine ceva cu mult mai grav. L-am iubit pe George, tu ştii, el a fost singura mea iubire, primul bărbat. Pe vremea aceea, credeam că trăiesc, dar nu trăiam, mă prefăceam doar şi eu, şi tu, şi George, colegii, profesorii, părinţii, cunoscuţii mai apropiaţi şi cei depărtaţi, lumea de pe stradă, casele, arborii, anotimpurile, chiar şi cei ce mă urau. Acum, prin acest bărbat pe care îl plac atît de puţin, am auzit un sunet grav şi adînc ca şi moartea. El e acela, pe el îl aşteptam, el e egalul meu. Voi cere de la el atît cît îi voi da şi eu; în sufletele noastre atît de deosebite, iubirea va sta mereu egală ca în două vase comunicante, el va fi tovarăşul meu.

A venit a doua zi, imediat după prînz, m-a luat de la fabrică cu maşina şi după aproape două ore am ajuns pe şantier. (Acum îmi dau seama că făcea aproape zilnic cîte patru ceasuri ca să mă vadă. Dar asta e secundar). Conducta a depăşit deja oraşul L. în care locuiesc eu şi se îndreaptă spre nord. Pe drum, el îmi spunea rizînd că pe măsură ce trecea timpul, drumul, distanţa între noi doi se mărea. — Am intrat în panică — continuă el, rizînd mereu, în timp ce maşina ne arunca dintr-o parte în alta a canapelei — şi atunci am hotărît să reduc totul la jumătate. Bineînţeles, în loc să viu eu, să vii tu spre mine!

Iată, ăsta e omul: a hotărît ca în loc să vie el, să viu eu spre el. Şi am pornit spre el.

Nicolae BREBAN

NINA CASSIAN

Camera de comandă

Afară, -n aer liber, stau coloşii
metalici. Detună şi fierbe
văzduhul...
Aci, e o linişte verde,
desenată cu linii galbene şi roşii.

Din ce în ce mai cunoscute nouă,
odăi familiare, tăcute,
pereţi zugrăviţi cu săgeţi şi volute,
sensibilă caligrafie nouă.

În camerele-acestea stăm de pază,
dirijînd prefacerile enorme
cu-o raţiune de culori şi forme
care materia o-nobilează.

Şi-ntre-ai istoriei pereţi cu cifruri noi,
la comanda umanităţii, stăm de pază, tot noi.

Cărbune şi poezie

Descriu. Cuvintele se aşează unul lîngă altul, indiferente la alte reguli decît ale logicii peisajului. Cuvintele acestea sînt obiecte.

Apa Jiului. O licărire perpetuă. Cenuşie. Aş aminti de oglinzi dacă pietrele n-ar mărunţi pretutindeni suprafaţa apei. Duritatea aceasta, a prundişului, reface fluiditatea. Fără ea, oglinda ar fi monotonă.

Luciul cărbunelui e altfel. Masiv. În vagoanete, fărîmiţat, dispare. În subteran, devine sclipire. Pe feţele oamenilor, e frumos, în sensul cald, omenesc, al frumosului: reliefează albul dinţilor şi, mai ales, creează spaţii necesare ca ochii să devină stele.

Descriu. La apa Jiului vorbeam despre oglinzi. După 2000 de metri în lungul şi adîncul pămîntului, vorbesc despre stele. Dacă mişc lampa, văd ivindu-se pe straturi de cărbune fulgere negre sau şerpi. Ciudatele deprinderi poetice: descriu; cuvintele devin obiecte; iar obiectele acestea îşi întregesc geneza undeva, pe retina mea.

Ciudatele tieuri: concretul, fărîmiţîndu-se după nu ştiu ce reguli ale retinei, cuvinte (obiecte) minore, dar nu în sine ci pentru că formează un meschin peisaj poetic. De data aceasta tiesurile retinei nu-şi găsesc loc în dimensiunile reale ale concretului. Aş putea deschide geamantanul cu imagini, aş putea da drumul fluviilor, hergheliilor de imagini. Sau aş putea deziănţui cimpoaiele melodice ale versului ca să transfigurez ,după tipicuri calitative, oamenii, Jiul, cărbunele. Şi atunci ar fi vinovată nu retina mioapă ci guşa retorică.

Descriu.Cărbunele şi sudoarea omului. Curenţii de aer proaspăt. Betonul care asigură soliditatea interioară a muntelui. Aş putea vorbi despre palmele unui uriaş, care susţin pereţii galeriilor, despre grija uriaşului acesta pentru viaţa minerilor, despre dragostea lui, pretutindeni prezentă. Stele. Becuri electrice. Cine îşi închipuie că pledez împotriva subiectivităţii poetului, greşeşte. Dar realitatea *noastră*, a celor de astăzi, ne cere să corespundem amploarei obiective. Iată de ce aminteam despre tieuri şi despre cimpoaie.

Descriu. Nu teoretizez. Nu cînt. Descriu realităţi. Mineri-pictori, mineri-muzicieni. Mineri salutînd poezia. Poezia mîngîind frunţile minerilor. Case noi, luminoase. Cinematografe. Teatru. Mineri şi poeţi. Cărbune şi poezie.

Din afară înăuntru. Dinăuntru în afară. Drumul poeziei şi al cărbunelui mi se pare, în esenţă, asemănător. Feţa lor calorică o socotesc la fel de necesară. Există, firească, numeroase laturi în care cărbunele şi poezia nu au nimic comun. De aceea e bine să ţinem seama de limitele cărbunelui, de limitele poeziei.

Nişte simple versuri despre dragoste, despre mineri sau despre nu importă ce, mi s-ar părea jalnice aici, la picioarele minerilor, pe un fundal de cărbune. Pentru că minerii vor *poezie*. Despre dragoste, despre ei, despre orice. *Poezie*. Cărbunele se află acolo, masiv, tăcut, cerînd să reflecte *poezia*.

...După un drum de 2000 de metri, în lungul şi în adîncul pămîntului,

Gellu NAUM

Valea Jiului, octombrie 1962

De la IPOTEŞTI la MALINI

O zi de toamnă cu aurul de frumoasă îşi aruncă rochiile de soare pe tăpşanul prăfuit din faţa casei lui Mihail Eminescu de la Ipoteşti, azi Casă memorială. 14 octombrie 1962. Săptămîna Poeziei se deschide, aici la Ipoteşti, pe locul unde, odată, demult, se juca un copil înfiorat de geniu şi de poezie.

Şi a venit aici mult popor cu sufletul încărcat de poezia Luceafărului şi a ţării, libere şi frumoase. Şi au venit pionieri, cu cravatele lor de foc, salutînd în numele lor şi al şcolii poezia, pe Eminescu, pe Arghezi, salutînd pe toţi poeţii care prin versul lor într-aripat slujesc frumuseţea pe pămînt, dînd mîini aripi constructorilor unei vieţi fericite, întru slava omului.

Şi au venit ţărani în carele lor domoale, trase de boi cu ochii umezi de blîndeţe şi de rouă, ori în căruţe care zboară trase de cai iuţi, şi au venit — în autobuze elegante de fabricaţie românească — muncitori bucureşteni şi din jur, şi au venit reprezentanţi ai organizaţiilor de partid şi de stat, şi a venit — „tot ce mişcă-n ţara asta, rîul, rumul...". Şi toţi se descopereau înfloraţi de emoţie aducînd omagiul lor genialului poet, aşteptîndu-l parcă să iasă de undeva, din adîncuri de păduri, dînd în lături rămurişul veşted, pe acel „visător cu negre plete...".

Astăzi, Eminescu nu mai este singur. El are prieteni mulţi, mulţi de tot şi toţi cu ştiinţă de carte şi pe care nici nu poţi să-i numeri şi toţi îl poartă şi în inimi şi pe buze. Lipsă sînt numai domnii cu slujbe înalte şi cu pîntecul rotund de egumen care i-au mîncat viaţa. Ei au pierit şi azi nu mai ştie nimeni nimic de ei; doar dacă, vorbind de Eminescu, eşti obligat să-i aminteşti cu pe moliile acelui timp.

Şi aşa echipa noastră colindătoare prin regiunea Sucevei, încărcată de farmecul fără egal al poeziei lui Eminescu, de frumuseţea locurilor, a datecelor şi a poveştilor, a pitoreştilor costume bucovinene, a plecat mai departe la Botoşani unde de asemenea a avut loc un festival de poezie la Şcoala medie „August Treboniu Laurian" — apoi la Suceava, în sala Ciprian Porumbescu şi la Mălini.

Ca să ajungi de la Suceava la Mălini trebuie să laşi în urmă Fălticenii şi casa maestrului Sadoveanu unde nucii, potolindu-se de toamnă, îşi mai vărsau încă podoaba frunzelor în covoare sunătoare, şi mai trebuie să treci apa Moldovei, de care de multe ori o fi fost înfiorat Nicolaie Labiş, poetul de la Mălini, fulgerat în anii lui cei mai tineri.

La Mălini, un sat de cîteva mii de locuitori, frumos şi plin de poezie, ne primesc cu flori albe şi cu flori roşii, pionierii, ţăranii, tot satul. Şi ne primesc vîntul şi castanii şi mălinii. Festivalul de poezie are loc la şcoală. Asistenţa, aproape numai ţărani, a ascultat într-o tăcere impresionantă poezii din Eminescu, Labiş şi din lucrările poeţilor prezenţi, citite de ei înşişi. La masa prezidiului se aflau şi părinţii poetului Nicolaie Labiş, amîndoi învăţători în Mălini. Am vizitat apoi o mică expoziţie cu manuscrise şi desene ale autorului „Morţii căprioarei".

Da! Săptămîna poeziei, sau luna poeziei sau anul poeziei, sau mai bine Timpul poeziei.

Vremurile de foame şi de tristeţe, de umilinţă şi de amar s-au dus fără să mai aibă cale întoarsă. Poezia timpului nostru este ca o boare care a cuprins ţara toată. De la Ipoteşti la Mălini, de la munte la mare, partidul dă aripi poeziei ca ea să înalţe laurii nemuritori pe fruntea Romîniei libere şi fericite, cum spune acelaşi Nicolaie Labiş.

„Căci mii şi mii de oameni, prin
mii de părţi trăind,
Partidului viaţa şi visurile-nchină,
Cum clinchete distincte din line
strune prind
Aceeaşi melodie, fierbinte şi
deplină".

Ion BĂNUŢĂ

UN DISTIH ARGHEZIAN

Nu mai ţin minte care scriitor francez spunea că vorbele poeţilor devin proverbe. Nici nu poate fi altfel. Prin poet, colectivitatea ia cunoştinţă de propriile-i valori inefabile. Scafandru sufletesc, poetul scoate la lumină, din străfundurile sensibilităţii latente, atitudini în faţa vieţii, stări de spirit, aspiraţii: creator de lumi, adună nebuloasele psihice în sisteme şi conştelaţii, vrăjitor de cuvinte, dă, cum zice Mallarmé în unul din versurile sale memorabile *„un sens plus pur aux mots de la tribu"*. Ca în zicerile populare — diamante şlefuite de-a lungul mileniilor — colectivitatea îşi află condensată în stihurile poeţilor de geniu gîndirea şi simţirea. Nu e natural ca aceste stihuri să circule asemeni proverbelor?

Reflecţiile acestea, fără vreo pretenţie de originalitate, bineînţeles, mi le-a suscitat un distih arghezian:

O prospeţime nouă suride şi învie
Ca de botez, de nuntă şi ca de feciorie.

E un distih ce se desprinde — precum atîtea altele — din context şi porneşte în lume, spre a-şi trăi existenţa de sine stătătoare, ca un vers de carte străveche, ori ca un personaj. Rezultat al unei concentrări de gînduri şi emoţie, distihul are rotunjime şi claritate de aforism. Citit izolat, trezeşte în suflet zări şi poieni cu soare. Restituit contextului vastei opere a autorului său, revelă înţelesuri mari. I-a trebuit lui Tudor Arghezi, spre a-l scrie, o existenţă. Căci distihul, în exuberanţa lui calmă, nu e doar notaţia unei stări de euforie momentană. E comunicarea unei împliniri. Pînă la *Psalmul* publicat în 1959, pînă la *Cîntare omului*, poezia argheziană a fost expresia unei căutări dramatice. Căutînd cheia înţelesurilor lumii, poetul se căuta implicit pe sine însuşi. Îşi căuta propria stare de beatitudine originară, candoarea virginală sufletească, „pruncia îngerească". Îşi căuta sufletul, ascunzîndu-şi-l însă de lume, dintr-o teamă instinctivă poate, că, dăruit unei anumite lumi, ar fi avut soarta mărgăritarului azvîrlit înaintea porcilor. Şi l-a tăinuit, aşadar, l-a zăvorît în celulă, lăsîndu-l să răzbată în afară doar iradiaţiile. *„Ţi-ai prins* — îşi mărturiseşte poetul — *îngerul, l-ai frînt, i-ai rupt oasele şi l-ai răstignit: el răsuflă numai prin rănile cuielor, din care se scurge un singe viu, fierbinte şi chinuit"*. De aici şi acea teribilă încordare a versului, acea strangulare a emoţiei care, stîrnită, produce efectul unor explozii: lipit *„de grămada unui praf de puşcă"* — spre a împrumuta o comparaţie a lui Mihai Ralea — cuvîntul *„azvîrle în aer oraşe întregi ori stînci nedezlipite"*.

Fugind de lume, ne înstrăinăm şi de noi înşine: umanul nu se poate realiza în afara socialului. Căutîndu-se pe sine, năzuind la idealul perfecţiunii umane, poetul *Psalmilor* aspira prin aceasta şi la un climat social prielnic ascensiunilor spiritului. Drum lung, cu prăbuşiri şi ridicări îndîrjite.

Cele mai multe viziuni constituite în spaţiul liricii lui Arghezi gravitează în jurul a două simboluri. Ele închipuie mereu o răstignire şi o înviere profană. Trecut prin chilii şi altare, nelepădîndu-şi prin aceasta natura, prometeul arghezian şi-a văzut osînda schimbată: crucea de pe Golgota în locul stîncii caucaziene. Fiu al unei epoci în care nici lanţurile nu se rup, nici pîroanele nu se smulg din carne în urma unei intervenţii divine, propriul său mîntuitor fiindu-şi omul însuşi, crucificatul „cîntecelor cu gura închisă" se smulge din chinuri singur. Toată poezia de confesiune din trecut a lui Arghezi destăinuie sforţarea crîncenă a ridicării din moartea sufletească, refuzul dîrz al încătuşării lăuntrice:

Mi-e limba aspră, ca de cenuşă,
Nu mă mai pot duce.
Mi-e sete. Deschide, vecine.
Uite singe, uite slavă.
Uite mană, uite otravă.
Am fugit de pe cruce.
Ia-mă-n braţe şi ascunde-mă bine.

Vezi uşile să fie încuiate;
Ferestrele ferecate
Şi poarta de la ogradă
Că or să vie grămadă
Şi sfintele femei
Care se vor înălţa din călcîie cîteştrei,
Cu făclii de ceară
Pînă la geamuri, ca să ceară
Trupul tău adormit.

Strigă: «Nu-i adevărat! Nu sînt răstignit!
Dovadă pămîle şi tălpile mele.»
Şi pune cîinii pe ele.

Sforţările n-au dus, totuşi, la rezultatele năzuite, atîta vreme cît s-au consumat în izolare. Sînt, nu-i vorbă, în opera din trecut a poetului, pagini în care versurile desfăşoară falduri de lumină, mărturisind momente de elevaţie şi fericire, dar peste ele cad, lespezi grele, altele: file ale durerii. Renaşterilor le urmează noi mişcări şi, într-un fel de bilanţ interior, încredinţat tiparului în 1945, poetul îşi zice:

Într-o viaţă de-o durată
Ai murit de patru ori...

Adevărata şi deplina renaştere a „îngerului" arghezian a devenit cu putinţă din momentul în care poetul, încetînd să se mai caute dincolo de lume, bătînd „cu şoapta tristei rugi" la porţile unui tărîm părelnic, ferecate cu „lacăte şi drugi" nu mai puţin părelnice, şi-a întors privirile către lumea largă, către umanitate: o lume şi o umanitate ce ştiu preţul mărgăritarelor sufleteşti. În urmă cu decenii, Tudor Arghezi îşi dorea:

O dă-mi puterea să scufund
o lume vagă, lîncezindă
şi să ţîşnească apoi din fund
o altă, limpede şi blîndă.

Azi, această lume visată se înalţă, alevea în faţa lui. Întegrarea deplină în viaţa nouă, fără moarte, a poporului său îi şi ţine poetului treaz sentimentul învierii — al învierii lumii şi al propriei învieri:

O prospeţime nouă suride şi învie
Ca de botez, de nuntă şi ca de fecioare.

Dumitru MICU

ITINERAR IEŞAN

Dacă pe harta obişnuită a ţării s-ar suprapune o hartă literară, indicînd cu puncte luminoase focarele de poezie de-a lungul anilor, atunci fără îndoială Iaşul ar apărea ca un roi fosforescent. Cît din istoria literaturii noastre s-a perindat sub copacii Copoului, pe dealul Sărăriei, pe străzile acestui bătrîn oraş cu un parfum specific al vremii? Teiul Luceafărului, bătrînul tei care mai dă încă ramuri tinere, îşi aruncă şi astăzi umbra în iarba cu flori, liliacul de toamnă şi salviile înfloresc înaintea bojdeucii şi mireasma poeziei sadoveniene mai trece printre frunzele de aramă. Alecsandri şi Eminescu, Otilia Cazimir şi G. Topîrceanu, Al. Philippide şi Demostene Botez, cîţi poeţi nu şi-au plimbat pe nevăzuta lîră a văzduhului degetele, brodind cu firul sunetelor fără moarte poezia acestui oraş?

Peste Iaşul patriarhal a trecut flagelul războaielor. Ţin minte şocul simţit la vederea lui în 1945. Centrul... Dar se putea vorbi de centru pe atunci? Un pîlc de pereţi arşi în retragerea hitleriştilor, cu ochii ferestrelor oarbe, un peisaj dezolant, de coşmar. Şi după flagelul războiului, plaga secetei, — a cita în istoria încercată a capitalei Moldovei? În 1953, am văzut mai de aproape Nicolina, acest cartier oropsit de vreme şi oameni, această mumă prigonită de cei mari, care a născut şi a hrănit spiritul revoluţionar al Iaşului. Pe străzile de periferie care duceau de la Ateliere la casa de lîngă linia ferată, a lui Ilie Pintilie, plutea nu parfumul domol al poeziei moldoveneşti, ci amintirea aspră a grevei ceferiştilor din 1933. În cartierul unde se năşteau pentru mizerie proletarii oprimaţi de cezarii locali, Nicolina nu era doar o mahala unde munca se desfăşura în continuare, ci un simbol al luptei.

Şi iată-ne, în octombrie 1962, într-o săptămînă a poeziei, în oraşul care măsoară poezia cu unitatea de măsură a veacurilor. Primul şoc la prima călătorie în Iaşi fusese de oroare în faţa priveliştii sumbre a pustiirii. Impresia de azi, dimpotrivă, era de bucuroasă uimire. Centrul Iaşului? Un centru de metropolă nouă, liberă, ridicată pentru voioşia omului. Siluetele blocurilor neînghesuite, smălţuite de albastrul balcoanelor, amintind culoarea albastră a farfuriilor care ornau frizele vechilor lăcaşe moldovene. Pereţii de sticlă ai magazinelor elegant luminate. Îngrădirea pavajului central — a viitoarelor dale de mozaic, — încă în lucru. Schelele, abia ridicate pentru viitorul bloc-turn, toate mărturisesc o muncă în plină desfăşurare. Iar Nicolina? Tramvaiul 1 cu care pătrundeam altădată în inima mizeriei, la marginea marginii lumii, străbate azi un cartier nou, întrecînd ca eleganţă şi modernitate centrul. Nicolina aboleşte treptat cocioabele. Nicolina îşi ridică fruntea pură şi mîndră a noilor sale case, unde omul îşi regăseşte, pe temelia libertăţii, condiţia umană pentru care au luptat comuniştii încă în timpul grevelor din '33. Poezia istoriei, istoria poeziei, mireasma tare a luptelor de clasă, toate au păstrat în Iaşul unde s-a aprins focarul de cultură al „Vieţii româneşti" dragostea pentru artă şi literatură. Galeria care adăposteşte în Palatul Culturii — poate prea înghesuite — comorile de culoare ale lui Grigorescu şi Luchian, Pătraşcu şi Pallady, Tonitza şi Şirato, are, în încăperile contemporane, proiectele unor vitralii de Bouşcă, pe care edilii de astăzi ai Iaşilor ar putea să le prevadă pentru viitoarele edificii culturale. Înclinaţia pentru frumos, pasiunea pentru poezie e vie în văzduhul moldovenesc. Profesorii şi elevii adunaţi în Palatul Culturii la prima seară de poezie, studenţii strînşi în aula universitară la a doua reuniune, trăiau în acest oraş al tradiţiei — şi inovaţiei — literare, preluîndu-i dragostea pentru artă. O atmosferă de caldă comuniune spirituală umplea sala, anima întrebările şi înconjura poeţii. Şi poate că din toate amintirile acestui drum, mi-a rămas — nu întîmplător — mai viu în minte ecoul Otiliei Cazimir. Poeta cu versul catifelat, în preajma căruia delicateţea însăşi e aspră, citea recentele sale poezii cu un glas discret ca o şoaptă, care se propaga fără microfon pînă în ungherele cele mai ascunse ale inimii, în liniştea aulei universitare. Niciodată n-am simţit transmiţîndu-se mai puternic vibraţia unui sunet abia rostit, al cărui răspuns firesc a fost ovaţia. Poeţii s-au simţit de două ori acasă, în Iaşi. O dată, prin parfumul amintirilor ca şi prin poezia noilor dimensiuni, şi în al doilea rînd, prin comuniunea firească ce se stabileşte între scriitori şi cititori, în oraşul prin excelenţă al poeziei.

Veronica PORUMBACU

În şapte zile

Săptămîna poeziei a început frumos. Poate pentru că în ziua aceea activiştii regiunii de partid Oradea şi-au trecut în carneţelele lor, alături: însămînţatul şi poezia. Poate pentru că în ziua aceea maşinile au străbătut drumurile dintre Crişuri, cu grabă egală — unele pentru semănat, altele pentru poezie. Două campanii!

Hai să vorbim despre poezia muncii noastre, tovarăşi! Dumneavoastră, colectiviştii din Sîntana, aţi venit la sezătoarea noastră de poezie, din cîmp. Pînă acum un ceas aţi semănat. A dat şi o burniţă de ploaie — aţi lucrat pe ploaie, mai departe, adulmecînd lacomi mireasmele pămîntului ud — face bine semînţei ploaia asta, are să fie recolta bună, la vară... şi acum... la fel de solemn, cum aţi semănat, cum aţi cercetat adîncimea brazdei, cum aţi primit ploaia ne ascultaţi, iar noi ne citim versurile, ca şi cum v-am arăta pămîntul nostru: uite, adîncimea brazdei, soiul semînţei, învăţătura şi pasiunea...

Aţi aflat despre noi că scriem versuri de atîţia ani, că avem un volum sau două sau trei, că ne pricepem mai mult sau mai puţin la cîntec, mai stîngaci sau mai maturi, că visăm şi cerem mai mult de la noi...

Am aflat despre dumneavoastră că sînteţi fruntaşii recoltelor bogate — peste 5000 de kg. porumb boabe la hectar, media pe întreaga gospodărie — cifră record, pentru acest an de relativă secetă. Tovarăşe preşedinte Gheorghe Goina, noi am dat autografe destule, pe te-miri-cît frumos, în trei versuri — ... Dă-ne şi dumneata unul: doar ultimul număr al revistei „Cercetări filozofice" publică articolul dumitale despre conştiinţa colectiviştilor în anul 1962. Vezi, anul acesta — 1962 — a sărbătorit colectivizarea totală, sărbătoreşte acum poezia. Fără fast, sau cu tot atîta fast cît este făcut cînd se seamănă, cînd se culege, cînd se vizează...

La Atelierul C.F.R. — de zonă — Oradea, am stat de vorbă cu dumneavoastră, în hala mare. Maşinile au tăcut o jumătate de oră. Aţi luat loc pe roţi, pe vatra forjelor, pe strunguri — eraţi în hainele de lucru, cu obrazele de lucru, cu ochii de lucru. Maşinile au tăcut, şi mîinile şi ochii şi hainele de lucru au aşteptat să aducem în ziua aceea de lucru, poezia — sărbătoare.

— Dacă sărbătoarea pe care o aduce poeziile noastre nu este la înălţimea zilei de lucru, mai bine nu ne întrerupeţi — păreau că spun mîinile, minutele... Ne-am simţit intimidaţi. Versurile noastre dădeau în faţa altor maiştri, examene de calificare...

Poate atunci şi acolo, mi-a venit în minte gîndul acesta că, de fapt, săptămîna poeziei e mai puţin o săptămînă festivă şi mai mult una de noi cunoştinţe şi învăţături...

Am fost şi printre elevi, am luat parte la pregătirile şi emoţiile celei mai tinere echipe de teatru de amatori, la Băile Victoria; am cunoscut admirabilul colectiv al Teatrului de păpuşi — Oradea, acolo, în atelierul unde sînt creaţi, cu atîta grijă, delicateţă şi talent — eroii grozavi ai celor mai mici oameni (şi n-o să-l uităm pe maestrul Paul Fux, creator al acelor lumi de basm şi de adevăr...).

Nu, poezia n-a fost o musafiră de zile mari, prin ţară, timp de o săptămînă. Oamenii o primiseră de multe ori în mijlocul lor, în anii din urmă. Poate de aceea ni s-a vorbit, nu ca unor nepricepuţi, coborîţi din turnul de fildeş, să-i mai vadă lumea, ci ca unor tovarăşi de drum, de muncă şi de sărbători... De aceea ne-am vorbit reciproc despre recolte, despre maşini perfecţionate, despre frumos şi poezie — firesc, în aceste şapte zile de schimburi de experienţă, de păreri, şi idei — în Săptămîna Poeziei.

Florenţa ALBU

GHEORGHE TOMOZEI

Declamaţie

Poeţilor morţi în războaie

Apollinaire, cu craniul înşfăcînd bandaje,
Lorca, răpus de gloanţe sub cer necunoscut,
Rădnoti, ars de varul gropii ucigaşe,
Muse Djalil, cu trupul sub zidul spart, căzut,
vă văd, aprinşi de febre, înnebuniţi de facle,
cu sîngele curgînd neîmpăcat,
zbătîndu-se în inimi ca-n îngheţate racle,
pierind, cu chipul lumii-n memorie stagnat.

Zdrobind, ca ziduri albe, de cartagini
a frunţii placă de argint subţire,
potcoave grosolane călcau peste imagini,
peste idei în sfîntă zvîrcolire
şi ritmuri dezbinate împleticite-n ierburi,
topite-n aerul coclit din peşteri,
se risipeau în tremurînde cercuri,
în depărtate, tragice descreşteri.
Iar ai războiului flăminzi ereţi
ca peste ierburi calde, de orgă, se-aşezau
pe venele de sînge-ale duşilor poeţi,
pe venele ce încă mai vibrau...

★

Pînă să ardă pentru noi, în trupuri,
sîngele nostru fierbe, pe-al lor continuîndu-l,
cum vîrste unor stele ucise în văzduhuri
prin vreme, o continuă pămîntul,
Pornim spre pace, tineri, prin flăcări ucigaşe,
zburăm pe creştetul furtunii,
îmbogăţiţi cu aripi uriaşe
şi-o umbră care parcă e a Lunii...

Trenul cu grîu

În gara din cîmp e aşteptat un tren cu grîu
(Pe banda telegrafului s-a adunat, o noapte întreagă
un număr infinit de puncte.)
Peronul pare vatra unei gigantice brutării,
iar bătrînul şef de gară, cu chipiul cel nou,
a încremenit în aşteptare.
Semafoare solemne ard, indicînd cale liberă,
în vreme ce o gardă de onoare, formată dintr-o ceată de puşti
s-a aliniat lîngă şinele fierbinţi...
Trenul vine încet, fără viteză,
escortat din văzduh de escadre de păsări,
iar vagoanele lunecă în tăcere
(e tîrziu, pasagerii au adormit)
şi pentru o clipă, sălciile
şi cravatele de la gîtul copiilor
şi ţiglele caselor din apropiere
miros a pîine nouă,
fumegînd...
Cîmpia se înalţă,
priveşte, ameţită, trenul cu grîu
depărtîndu-se
şi simte în trup dulcea zbatere
a viitoarelor spice...

Stea la tribord!

Nu cei suiţi pe vîrfuri de catarge,
pămîntul îl zăreau întîi, —
zburînd cu părul plin de sare şi de alge,
cu pînzele întinse, sub călcîi.
Ţărmul visat, spălat de uragane,
cu ireali corali şi ierburi vii
nu încăpea în strîmbele oceane,
cu sticle subţiate de leşii.
În pîntecul corăbiilor, robii
legaţi cu lanţuri de lopeţi, trudeau;
marea albastră-i biciuia cu stropii,
de mii de ani, prin beznă răliceau.
Alb, lemnul vîslei le suia în carne,
pe jumătate păsări, cu-aripi reci
şi marea, de-ar fi vrut să o răstoarne,
ar fi zvîrlit-o în văzduh, pe veci!
Aproape orbi, în liniştea coclită
strigau, catargele înfiorînd,
cu-o voce peste punţi rostogolită,
ei, cei dintîi:
Pămînt!
Pămînt!
Pămînt!
Noi, cei deprinşi cu truda, am pornit
pe marile oceane călătoare,
doar nouă ni se-arată-n astfinţit
cetăţile cu turnurile-n soare.
Înaintăm spre ţărmuri neajunse,
vom naviga spre aştrii uriaşi
ducînd cu noi spice de grîu şi frunze
şi lut din lutul înflorind sub paşi.
Şi prin oceane de luceferi, singuri,
ca în vechimi, călătorind spre nord
în gura mare vom striga-n răstimpuri:
Stea la tribord!
Stea la tribord!
Stea la tribord!

„CASA"
şi opiniile criticii

Reacţia criticii noastre faţă de „Casa" lui Vasile Rebreanu a avut în general, o promptitudine îmbucurătoare. Divergenţe s-au produs şi asupra cîtorva din ele se vor opri rîndurile ce urmează. Dar nu s-a întîmplat cu „Casa" un lucru, la prima vedere surprinzător, înregistrat în cîteva discuţii din ultimii ani: transformarea diversităţii şi nuanţei în opoziţie alb-negru, alternarea entuziasmului cu refuzul.

Mai toate cronicile care s-au ocupat de primul roman al lui Vasile Rebreanu pornesc de la constatarea progresului remarcabil al acestei lucrări faţă de cea anterioară, volumul de nuvele apărut în 1959. E faptul spre care tind să conveargă felurite discuţii. Avem de-a face cu un romancier care n-are nevoie de cîrja îmbărbătărilor stinjenite cu mulţi „deci" şi „dacă".

„Casa" impune de la primele pagini prin densitatea şi mişcarea epică. Un critic a afirmat odată că recunoaşte pe un scriitor adevărat după felul cum îşi începe cartea, după siguranţa cu care pătrunde în naraţiune. Paradoxul e forţat pentru că reduce arta romancierului la tehnică narativă şi ignorează scrieri ilustre ce „demarează" greu — între ele şi mai multe romane balzaciene. Dar e remarcabilă siguranţa liniştită cu care Vasile Rebreanu ne introduce în casa lui Iroftei, în atmosfera ei rece şi stagnantă — *„stăteau aşa, aşteptînd parcă să treacă timpul, cum făceau de obicei, în dimineţile de iarnă"*. De-a lungul povestirii, personajele se ivesc şi se mişcă la fel de firesc, şi semn al plinătăţii epice, scriitorul pare a şti despre ele mai mult decît ne spune. E bine cunoscută şi situaţia inversă, cărţile în care autorii lor încearcă să umple cu vorbe golul personajelor. Siguranţa cu care personajele sînt făcute să se mişte şi să vorbească se exercită la toate gradele. Prozatorul ştie să însemne cu pătrundere discretă un gest sau o zbatere în zonele mai puţin luminate ale conştiinţei. Isaia Ioţa îl bate pe Tică pentru că a fugit de la muncă şi se desluşeşte în înversunarea omului izbucnirea nemulţumirii adunate şi nemărturisite. Imediat apoi el constată cu spaimă că s-a comportat ca un om din casa Iroftei. Capacitatea de a urmări fără ostentaţie unitatea în mişcare a reacţiilor omeneşti contribuie la soliditatea şi autenticitatea conflictului social, a acelei replici la „Ion" de care s-a vorbit. În împrejurările actuale, pe fondul satului colectivizat, încercarea ţăranului sărac Isaia Ioţa de a intra în casa chiaburului Iroftei nu poate decît eşua.

Însuşirea majoră de constructor de personaje — cu nepreväzutul, mişcarea şi unitatea lor — însuşire care se regăseşte la figurile secundare şi le dă reliefut remarcat în cronici — face inadecvate cîteva din observaţiile comentatorilor. Vasile Rebreanu a fost elogiat pentru arta portretistică. De vină e anecdotismul uneori abuziv. Dar în general scriitorul nu se opreşte să-şi prezinte personajele. Ion Oarcăsu dornic să apere puterea de viaţă a unui personaj cum este activistul Dura, afirmă într-un articol din „Tribuna" că „eroul suplineşte, am spune, deşi nu totdeauna reuşit, participarea sa directă, amplă, la viaţa gospodăriei colective, printr-o reflectare adîncă asupra faptelor la care ia parte". E o modalitate posibilă, dar istoric, ar fi bizară. Niels Lyhne al lui Jacobsen poate înlocui acţiunea prin visare sau reflexivitate. Lucru e posibil pentru un îndaptat de la 1880, ar fi însă un procedeu de neconceput pentru făurirea unui activist de partid, angajat în acţiunea grea de consolidare a gospodăriei colective. Procedeul e în dezacord şi cu mijloacele lui Vasile Rebreanu, care nu disociază „creaţia" de „analiză". De altfel, rezerva implicată în textul lui I. Oarcăsu — „deşi nu totdeauna fericit" — pune în discuţie eficacitatea procedeului în cazul de faţă.

Motive asemănătoare infirmă cred, observaţiile din cronicile lui Paul Georgescu, Matei Călinescu şi N. Manolescu cu privire la neclaritatea şi ezitarea în plăsmuirea lui Isaia sau a lui Patie, preşedintele gospodăriei. S-a cerut aici personajelor o precizare de poziţie, o unitate pe care ele nu o pot avea. Cu date deosebite pentru fiecare, amîndoi eroi se află într-un stadiu de trecere şi în conflict intern. Isaia nu este de la început — pe deplin — adversarul social al familiei în care a intrat. Mîndria de a fi stăpîn de pămînturi îşi mai spune cuvîntul şi îl împinge la atitudini ostile faţă de gospodărie. Apoi intră în cumpănă, treptat, relaţiile cu tatăl său, colectivistul, cu prietenul său Draja. Iar, pînă la urmă ostilitatea crescîndă faţă de felul de viaţă al Irofteilor provoacă ruptura. Reacţiile oscilante, contradictorii, sînt firești, sînt explicabile şi pentru Patie care a alunecat de la atitudinea de stăpîn al gospodăriei, gata să folosească slugi, la lenea pură şi simplă. Dar Patie nu-şi mărturiseşte încă tîrîngoiada. Un amănunt criticat într-o cronică drept dovadă de inconsecvenţă nu se pare, dimpotrivă, revelator pentru personaj. Patie se mînie cînd Mituşa Bumbului se declară, deschis, duşman. Pentru el afacerile cu porcii schimbaţi sau lemnele subtilizate înseamnă altceva, mult mai benign. Observaţii critice asemănătoare s-au făcut şi cu privire la Iroftei. Paul Georgescu a subliniat însă, pe bună dreptate, noutatea acestei figuri de chiabur în proza noastră.

Critica de la „Tribuna" are meritul de a fi remarcat de la început şi subliniat stăruitor valoarea romanului lui Vasile Rebreanu, caracterizat în titlul unui articol al lui I. Oarcăsu prin originalitate şi putere de creaţie. După cum se întîmplă uneori elogiul justificat s-a transformat în refuzul unor observaţii critice. Atitudinea ar fi preferabilă unei mărunţiri miope, care să reducă o carte vie la o listă de deficienţe. Dar după cum am spus — lucrul nu s-a întîmplat cu romanul lui Vasile Rebreanu, primit în general elogios — chiar dacă nu toate remarcile făcute se susţin. Este deci o problemă de optică faţă de un prim roman.

Că există imperfecţii de construcţie — observate şi de I. Oarcăsu — mi se pare incontestabil. Cînd nu se omite esenţialul, e foarte necesar pentru un prim roman ca ele să fie analizate. La fel de incontestabil este că un astfel de roman saturat de viaţă şi de probleme însemnate cîntăreşte mai greu decît *n* platitudini compuse cu bună simetrie. Rămîne însă faptul că organizarea ideilor artistice e pe alocuri deficitară, că acest prim volum, axat pe conflictul lui Isaia cu „casa" în care nu poate trăi, tinde să lege viaţa familiei Iroftei de cea a gospodăriei, dar că legătura nu se înfăptuieşte cu siguranţa cu care curge în genere naraţiunea. Scriitorul alternează între două aspecte ale unei realităţi ce se completează una pe alta şi un simplu fond contrastant. Există destule scene din viaţa gospodăriei care au forţă şi autenticitate — astfel convorbirea dintre Dura şi Ostriţa — dar ansamblul nu se leagă în aceeaşi măsură cu faptele care construiesc conflictul, într-o problemă, esenţială: eliberarea lui Isaia. Să nu uităm totuşi că e vorba de un prim volum şi că aprecierea globală nu poate fi încă dată. Ceea ce astăzi pare fărîmiţat ar putea pregăti un tot.

Cît timp nu mărunţesc impresia, sînt la fel de utile romancierului şi cititorului alte observaţii făcute cu privire la lungimile existente sau la stăruinţa cu care revine un simbol, dealtminteri eficace — frigul ce se degajă din casa Iroftei. Mai trebuie menţionat însă ceva în legătură cu influenţele.

Ion Lungu a condamnat cîteva apropieri pe care le socoteşte forţate, în special cele referitoare la „Ion", la „glasul pămîntului" sau „al iubirii" sau la o trăsătură „moromeţiană" a lui Isaia. Se simte în articolul „Disocieri necesare" („Tribuna" nr. 35/1962) tendinţa de a apăra originalitatea scriitorului. După cîte ştiu, această originalitate n-a fost însă pusă în discuţie. Dacă articolele critice s-ar fi mărginit să identifice romanul cu o listă de surse, reacţia iritată ar fi fost pe deplin justificată. Este însă interesant cum pornind — polemic sau prin înrudire directă — de la scrieri anterioare, romancierul le integrează într-o viziune care-i aparţine.

Ion Lungu are dreptate. Diferenţa de situaţii istorice dintre personajul clasicului Rebreanu şi cel al omonimului său contemporan se răsfrînge asupra tipurilor şi separarea totală între tipul social şi cel literar ar fi eronată. Dar replica la „Ion", din unghiul zilelor noastre, apare intenţionată. O confirmă situaţia personajului, oscilarea între avere şi dragoste, fie că o denumim sau nu „glasul pămîntului" şi „glasul iubirii". Fiind scriitor adevărat Vasile Rebreanu n-a adoptat tehnica mulajului sau a culorilor complimentare. Diferenţele istorice şi tipologice se impun fără a anula punctul de pornire.

Sînt firești şi alte ecouri pentru că foarte rar prozatorii se ivesc cu zale şi cască, impermeabili la influenţe. Cele din Solohov se fac simţite în ataşamentul lui Draja pentru caii săi ori în scena scăldatului. Vasile Rebreanu e mult mai departe de Marin Preda decît Mazilu sau Ţic, de exemplu. Dar „Moromeţii" au avut o explicabilă forţă de iradiaţie. Reamintesc de romanul lui Preda nu numai ceea ce Paul Georgescu şi N. Manolescu au numit reacţie moromeţiană — echivocul umoristic al atitudinii lui Isaia în familia Iroftei, sau izbucnirile lui împotriva mentalităţii hrăpăreţe — ci şi modalităţi, rare ce-i drept, de caracterizare. Astfel e modul cum prozatorul analizează implicaţiile unei fraze la prima vedere anodină: *„Cînd cineva îl saluta, zicîndu-i bună ziua sau bună seara, el răspundea întotdeauna cînd era bine dispus: „Vezi" vrînd să însemne la fel şi eu te salut exact cum mă saluţi tu, îţi arăt o stimă egală cu a ta"*.

Problema e a greutăţii specifice şi a puterii de integrare. Eroinele răsfeţe se topesc într-un roman care plăsmuieşte oameni şi transmite prin ei semnificaţii majore despre transformările sociale din timpul nostru. E esenţialul.

Silvian IOSIFESCU

discuţii

DESPRE CONFLICTUL ETIC

Socot ca înţelegerea insuficientă sau confuza a specificităţii conflictului etic este una din piedicile care opresc pe unii dintre prozatorii noştri, mai ales tineri, ce la aprofundarea problematicii morale. Este, după părerea mea, totodată una din cauzele slăbiciunilor artistice ale unor lucrări de acest gen. De aici vine şi neglijarea „formelor mai subtile ale conflictului literar, acelea care angajează universul moral al personajelor, şi care la prima vedere pot părea puţin semnificative" (vezi articolul lui Lucian Raicu: Sensul uman al conflictului, în G. L. nr. 35/1962). Iată de ce merită o atenţie deosebită o schiţă cum este în treacăt de Nicolae Velea. Problema dezbătută de autor are o indiscutabilă valoare morală şi este de actualitate, cum s-a demonstrat.

Cea mai serioasă preocupare în direcţia definirii particularităţilor conflictului acestei schiţe am găsit-o într-un articol din „Luceafărul" al lui G. Dimisianu. Denunţînd confuzia făcută de unii critici între conflict şi ciocnirea concretă a anumitor personaje, autorul articolului Semnificativ sau nu? dezvăluie cu preciziune termenii şi conţinutul conflictului respectiv dar, circumspect, evită o clasare explicită a antagonismelor analizate. Această prudenţă îşi are, cred, raţiunea sa. Deşi conflictul conceput de Velea are o largă semnificaţie etică, nu reprezintă un conflict etic propriu zis, adică nu-l angajează pe erou într-un zbucium interior, dilematic, nu ni-l înfăţişează conştient de poziţia sa morală anacronică şi deci în febra căutării unei soluţii în sforţarea dramatică a depăşirii de sine. Acţiunea schiţei începe după ce şoferul Duminică aderă în mod deliberat la un anumit stil de viaţă, incompatibil cu socialismul, moment după care el nu-şi va mai face procese de conştiinţă. În continuare va precumpăni descrierea faptelor exterioare, naratorul va conferi pas cu pas biografia unui tînăr obişnuit să nu-şi mai examineze faptele în perspectiva consecinţelor lor sociale. Abdicînd de la viaţa înţeleasă ca luptă şi creaţie, actionînd-o cu posibilitatea unei trăiri în planul „provizoratului" şi improvizaţiei, Duminică pierde în acelaşi timp capacitatea de a mai ajunge prin sine însuşi la conştiinţa falsităţii idealului său etic, el nu-şi mai pune probleme morale. Impasul etic al eroului nu ar putea fi depăşit fără intervenţia clarvăzătoare a unui colectiv de înaltă ţinută, dar colectivul din care Duminică face parte nu ia decît măsuri ridicole din toate punctele de vedere: spre a-l feri pe şofer de grave accidente de circulaţie, deoarece acesta îşi pierde nopţile la chefuri sau jucînd table „cei din conducere... se gîndirăţ să-l treacă la transportat lapte şi ouă, pentru că încărcătura îl obliga să meargă încet", fără a prevedea că, oricum, la întoarcere, după descărcare, Duminică îşi poate face de cap în toată voia. Ca şi eroul însuşi, colectivul în mijlocul căruia el munceşte are deficienţele sale şi faptul se repercutează asupra destinului lui Duminică.

În ce priveşte sfîrşitul tragic al personajelor schiţei, cred că Dimisianu a văzut clar lucrurile şi combate pe drept ceea ce susţine Marin Bucur şi anume că întîmplările s-ar desfăşura „sub puterea unei fatalităţi care nu poate fi înfrîntă", că perspectiva evoluţiei lor e închisă „de o viziune neagră". Aşa cum susţine criticul de la Gazeta literară, schiţa lui Velea pronunţă în numele colectivităţii „un verdict de condamnare severă a lipsei de răspundere etică", dar nu numai din partea individului ca atare, ci şi din a colectivului care nu şi l-a integrat solid şi organic, după cerinţele vieţii socialiste. De altfel, cu prilejul discuţiei organizate de Luceafărul Ov. S. Crohmălniceanu a arătat cît se poate de nimerit ca se poate discuta cît de bine este realizat din punct de vedere literar acest final, dar în nici un caz nu poate fi contestată intenţia prozatorului de a condamna atitudinea de fiasco celor adoptate de Duminică. Aş adăuga că nu trebuie să confundăm dorinţa unuiţă de a fi salvată viaţa unui om, cu ceea ce se petrece în planul ficţiunii artistice. Exagerările sînt admisibile şi necesare (ca condiţia verosimilităţii, de pildă) prozatorul punîndu-ne în faţa consecinţelor ultime ale comportării eronate, subliniază de fapt la ce pericole grave se expun unii tineri care „se joacă de-a viaţa". În acest fel forţa emoţională şi educativă a schiţei iese sporită.

Din cîte s-au putut vedea mai sus, Velea evită pătrunderea în lumea frămîntărilor sufleteşti acute ale eroilor săi şi trebuie specificat, fără a păgubi mesajul pe care vrea să-l comunice. Prozatorul şi-a creat posibilitatea de a trata o problemă cu caracter predominant moral, fără să facă din erou judecătorii propriilor intenţii, conceptii şi fapte, această calitate asumîndu-şi-o el însuşi.

Sînt însă şi cazuri în care ocolirea sau schematizarea conflictului etic trebuie privită ca un delict, ca o abatere serioasă de la normele realizării artistice. Aceasta mi se pare a fi principala deficienţă a schiţei O sută de nopţi a lui Fănuş Neagu. Critica i-a consacrat o analiză riguroasă, scutindu-mă de a mă mai ocupa aici de detalii.

Autoconfruntările etice ale procurorului Radu Sterian, ca presupus personaj central, apar sporadice şi simplificate la maximum. Nu-l surprindem niciodată pe erou torturat cu adevărat de dilema care i se pune.

Sterian ia automat hotărîrea de a-i face dreptate răposatului Fogoroş, „orice avea să se mai întîmple", iar descoperirea dureroasă a complicităţii Majei rămîne fără un ecou zguduitor în conştiinţa sa. Lucrurile pe care i le mărturiseşte ulterior femeia, bineînţeles nu din remuşcare, ci din calcul şi constrînsă de suspiciunile incomode ale procurorului, vestesc sub bălăstul pitorescului un conflict de un autentic interes moral. Orice agitaţie interioară a personajului este repede suspendată în favoarea deliciilor stilistice. O schiţă publicată ulterior în Gazeta literară (Drum întins, nr. 29/1962) nu corectează cu nimic această viziune deformatoare. Dezvoltarea unui conflict etic, impusă şi aici chiar de logica subiectului, este sistematic ocolită, deşi pentru cititor ar fi trebuit cîtuşi de puţin limpezite motivele adînci care-l determină pe inginerul în tricou de marinar să se poarte mărinimos cu fostul paznic al fermei maiorului Popescu-Gulianca, cu omul care în 1947 trăsese în comuniştii veniţi să naţionalizeze moşia. Ca divertisment în plus, e cultivat echivocul: nu se ştie sigur dacă inginerul cu un deget lipsă este unul şi acelaşi cu cel în care a tras Horia Vladu în 1947, sau şi-a pierdut degetul în alte împrejurări. Fănuş Neagu excelează şi aici în literaturizarea ostentativă a unor întîmplări şi observaţii de importanţă minoră.

O altă schiţă în care, după părerea mea, scriitorul ar fi putut să dezvolte un conflict etic interesant, este Hoţul de Nicolae Breban (G. L. 1961). Scrisă cu un talent evident, schiţa pune premize solide pentru confruntări de mare tensiune în conştiinţa eroului, dar nu le fructifică. Integrarea lui Iordache în colectivul şantierului e sugerată prin descrierea unor reacţii pur exterioare. Noaptea albă petrecută în gară, după furtul hainei de catifea a meşterului, apoi momentele de după apariţia arhitectului, care găseşte că supremul argument educativ este trecerea într-o categorie superioară de salarizare, nu se soldează pentru cititor cu cunoaşterea schimbărilor ce se produc în profilul moral al personajului (dacă aceste schimbări, într-adevăr, se produc). Conflictul dintre Iordache şi colectivul de pe şantier se rezolvă într-un plan cu totul exterior, neconcludent. Tinărul prozator are însă meritul de a fi zugrăvit un colectiv care manifestă pasiune în a detecta „seismele ascunse", petrecute în sufletul lui Iordache.

O bună ilustrare a ceea ce înseamnă de fapt conflictul etic ne oferă schiţa Mărturisire în noapte de Radu Cosaşu, una din piesele de rezistenţă ale volumului Nopţile tovarăşilor mei. Folosind în exclusivitate tehnica monologului interior, prozatorul transcrie zbuciumul din conştiinţa unui inginer de la Bicaz. Acesta trăieşte drama răspunderii personale pentru un accident de muncă petrecut sub ochii săi. Deşi medicul şantierului, care în acelaşi timp este şi logodnica eroului, îi demonstrează că „totul e un accident de muncă motivabil", el îşi reproşează „vina de a nu fi instruit, conform protecţiei muncii, un om pe care îl are pe conştiinţă, gata să moară". Inginerului nu-i trece nici o clipă prin minte să se sustragă de la răspunderea ce-i revine. El e candidat de partid şi nu concepe să nu fie la înălţimea moralei comuniste. Logica laşităţii şi a egoismului, pe care o descoperă la logodnica sa, îi repugnă, îl determină să-şi revizuiască sentimentele faţă de ea.

Eroul se decide să-şi recunoască deschis vina chiar în şedinţa unde urmează a se discuta candidatura lui de partid, iar pe Lena hotărăşte s-o părăsească: „nu mi-e deajuns că mă iubeşte". Mustrările de conştiinţă ale inginerului, sfîşierea lui lăuntrică, se materializează sugestiv în imaginea integră a secretarului de partid Dobre, care-l urmăreşte aproape obsesiv. Pentru inginer glasul conştiinţei se identifică cu morala înaltă a partidului, acesta este criteriul după care el îşi apreciază conduita şi intenţiile. Radu Cosaşu intuieşte în această schiţă cu fineţe procesul etic şi îl reconstituie în termenii săi majori.

Sînt convins că conflictele etice, analiza proceselor de conştiinţă, vor lua o extindere din ce în ce mai mare în proza noastră actuală, uzind de variate mijloace şi procedee. Într-o vreme cînd partidul şi statul se bizuie tot mai mult pe înţelegerea şi răspunderea conştientă a omului pentru propria sa muncă şi comportare în viaţă, pe dezvoltarea capacităţii individului de a-şi judeca obiectiv intenţiile şi actele, de a-şi controla atitudinea şi conduita, în conformitate cu principiile şi normele convieţuirii socialiste, este normal ca scriitorii să-şi îndrepte cu seriozitate atenţia spre o problematică de ordin etic, urmărind-o în intimitatea manifestărilor ei. Fără cultivarea unei înalte conştiinţe comuniste, care să nu aibă nevoie de sancţiuni administrative, nu poate fi vorba de a trăi în acea societate superioară pe care o visăm şi o construim.

Leonard GAVRILIU

MIHAIL SADOVEANU

(Urmare din pag. 1)

Iaşilor, pînă de îmbărbătare pentru cei năpăstuiţi. Aşa mi-i amintesc şi eu, într-una din zilele acestui 1940, puţin timp după apariţia „Divanului persian", rod prin excelenţă oriental, despre care încă nu se putea şoptit, peregrinînd-se cărţi şi farafastîcuri pe străzile Bucureştilor. Întîmplat ce-or abătut asupra Capitalei Înalte urme adînci. Mirosul de scrum mocnitor al cărţilor lui arse în piaţa publică nu se risipise cu totul. Şi în astfel de clipe, deopotrivă de tulburi şi tragice, Mihail Sadoveanu plănuia tipărirea unui volum de articole, a cărui prefaţă („Sfaturi cu mine însumi") deschide volumul de „Mărturisiri", pe care „Editura pentru literatură şi artă" a avut bunul gînd să-l tipărească în 1960. Din cîte cuvinte potrivite s-au spus şi se vor mai spune despre marele scriitor, din cîte portrete i s-au schiţat sau îi mai rezervă viitorul, nici unul nu e mai simplu, mai sobru, mai dens, mai veridic, mai desăvîrşit, deci mai frumos, ca acela pe care singur şi l-a gravat în următoarea pagină din amintitele „sfaturi cu sine însuşi", şi care constituie cea mai patetică diplomă de identitate cu care Mihail Sadoveanu şi-a început, cu un an în urmă, marea călătorie în veacul de-a pururi:

„Obicei să vorbesc despre mine n-am avut. Nu din lipsă de vanitate, ci din cuviinţă. N-am alimentat nici biografiile, nici interviurile. Am lăsat să treacă biografii pline de erori şi interviuri false. N-am comentat articole omagiale. N-am răspuns celor care mă tratau brutal. Am făcut asta poate din lene, poate din încredinţarea secretă că adevărurile trebuie să se aleagă cîndva. Cred că m-am înşelat. Nu e deosebire de tratament pentru discreţie. Totuşi nu-mi pare rău că n-am strigat şi nu m-am agitat, că n-am cerut dreptul meu, că nu m-am plîns învîrtoşat cu orice prilej. După ce am scris vreo şaptezeci-optzeci de cărţi, dintre care cîteva îmi vor supravieţui, după ce mai ales m-am străduit să fiu om în accepţiunea bună a cuvîntului; după ce în tinereţă am fost soţ neobosit în pogorul negiiat; după ce am crescut şi-am educat copii mai buni decît mine; după ce am făcut tot binele posibil în tăcere şi sărac; după ce n-am obijduit pe nimeni şi n-am cunoscut năcaz lîngă care să nu mă opresc; după ce m-am cheltuit întreg în afară de generozităţile bugetului public, răsplata ar putea apărea de un delicios comic dacă nu i-aş simţi încă savoarea amară. Am avut, precum se vede, bunul obicei de a nu izbuti nici un fel de afacere, de a mă încălzi pentru iluzii şi de a scrie cărţi zadarnice. Am avut răul obicei de a judeca blînd pe alţii şi în formele cele mai puţin violente. Am mai avut alt rău obicei de a cugeta totuşi sincer şi personal şi de a îi credincios unei arte fără compromisuri. Nu mai este vreme să regret, nici nu vreau să fiu altul".

...La veacul cel de-a pururi nu pot să nu visez cu toată ardoarea inimii mele. Cum aş putea să cred că bunurile cele mai preţioase ale vieţii, omenia şi rarele încîntări ale artei, se irosesc odată cu ultima noastră bătaie de inimă? Dumbrăvile elyseene nu sînt numai un basm. De aceea, mă gîndesc cu mulţumire la ziua în care, printre platanii înfrunziţi şi printre mirtii în floare, voi avea fericirea să reîntîlnesc, în veacul de-a pururi, pe Mihail Sadoveanu, şi tologit pe-un strat de asfodele, la umbra fagului, ca şi păstorul virgilian, să-l reaud cetind, cu dicţiunea lui dumnezeească, un episod din „Nicoară Potcoavă" sau una din poemele nemuritoarei lui „Cîntări a Cîntărilor".

PERPESSICIUS

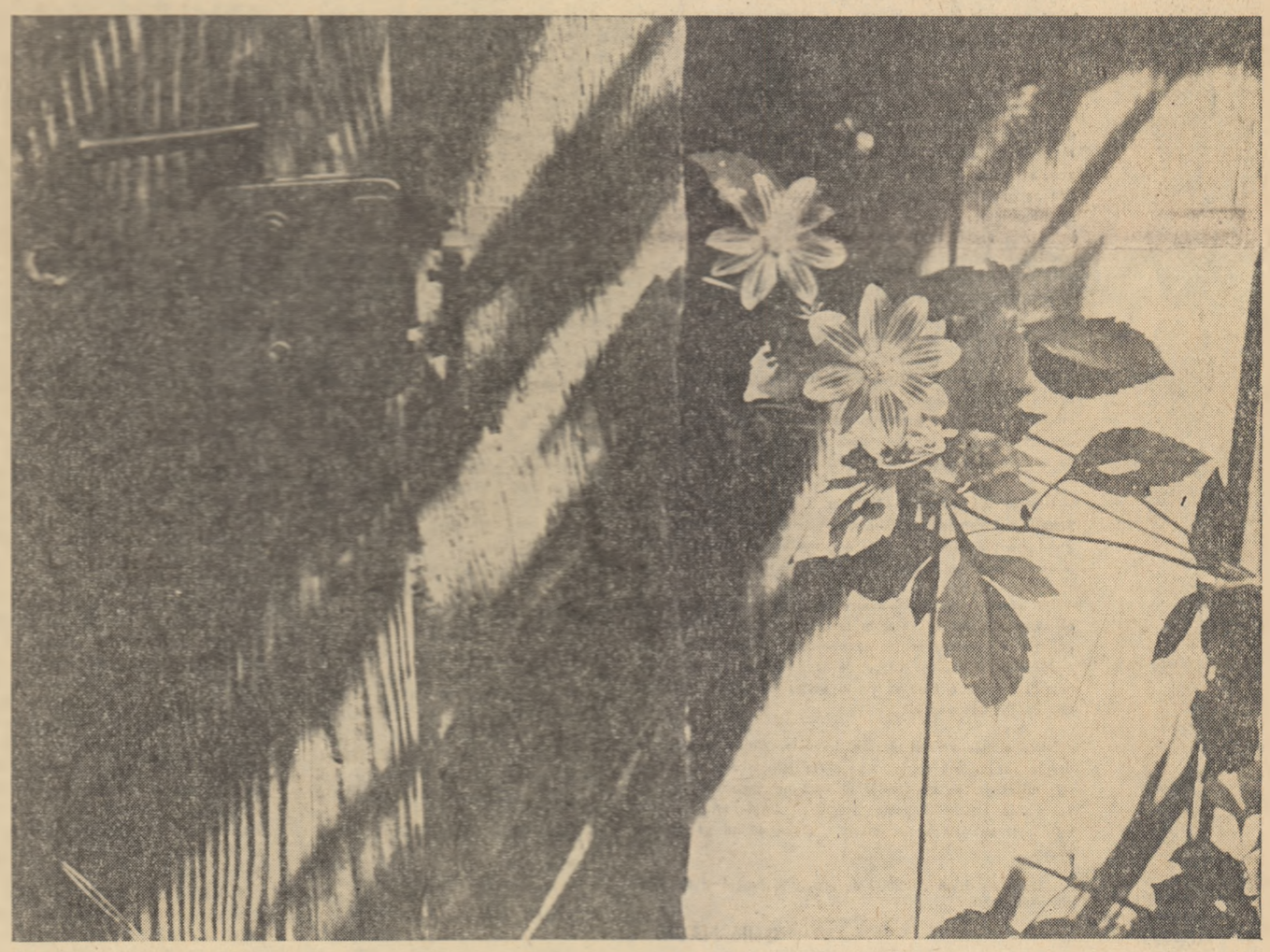

Oaspeţi — Foto: MARIANA ALEXANDRESCU

Probleme ale moştenirii literare

(Urmare din pag. 1)

din cultura noastră o judecată critică neclară. M-aş opri în primul rînd asupra lui Nicolae Iorga. Moştenirea sa pe tărîmul criticii şi istoriei literare este încă insuficient studiată. Nu avem acea lucrare ştiinţifică prin care să se pună în valoare toate elementele pozitive ale operei sale şi să se arate în acelaşi timp limitele gîndirii lui. Ni se pare nejust faptul că lui N. Iorga i se impută integral diversiunea semănătoristă, încercînd să se arate — fără argumente — că Vlahuţă şi Coşbuc nu au avut un rol important în promovarea curentului. Citească oricine programul de la „Vatra" lui Coşbuc, articolele şi schiţele lui Vlahuţă din „Gazeta săteanului" şi va vedea că ideologia semănătoristă se constituise chiar înainte de 1900. Oare nimic din ceea ce a scris Vlahuţă în paginile „Semănătorului" nu reprezintă teoretizarea ideilor semănătoriste? Desigur, N. Iorga a fost acela care a contribuit la crearea confuziei de valori caracteristică semănătorismului şi i-a inoculat latura naţionalistă. Dar nu putem lega apariţia curentului în exclusivitate de numele lui Iorga. Arătînd toate contradicţiile şi erorile existente în opera acestei personalităţi unice a culturii noastre, va trebui să vedem că promotorul atîtor teorii nefericite şi cu efecte dureroase în istoria noastră ne-a lăsat nu puţine aprecieri temeinice asupra literaturii romîne, mai ales în ceea ce priveşte epoca veche, că el a caracterizat cu multă pregnanţă scriitori, opere, momente ale culturii naţionale, că a fost un maestru al portretului şi al memorialisticii. Aud cu întristare oameni care poate că nu s-au aplecat niciodată asupra vreunei cărţi de Iorga, citind din auzite cunoscuta sa eroare: „doi mari scriitori: Sadoveanu şi Vasile Pop". Este un mod simplist şi neştiinţific de a pomeni numele unui savant, care, chiar dacă a căzut pradă unor miopii regretabile, a avut un rol de seamă în cercetarea şi studierea literaturii romîne.

Într-un mod asemănător stau lucrurile şi cu Alexandru Macedonski, privit însă superficial, trecut adesea la capitolul poeţilor decadenţi. Cîţi nu citează şi acum epigrama împotriva lui Eminescu, dar ignorează faptul că Macedonski este autorul „Nopţilor" şi al „Rondelurilor", adevărate capodopere ale literaturii noastre sau că a fost un scriitor antidinastic fervent. Macedonski este cel care realizează legătura dintre poezia secolului al XIX-lea şi poezia romînă modernă. El salută cu entuziasm apariţia generaţiei Cocea, Arghezi, Galaction el se arată receptiv ca nimeni altul la un şir de tendinţe înoitoare în acceptarea pozitivă a cuvîntului.

Desigur Macedonski a avut un anumit rol mai ales după 1892, în propagarea multor idei dăunătoare în orientarea literaturii romîne, desigur, Macedonski este autorul unei opere contradictorii, inegale, a unor experienţe ce au trecut la fondul pasiv al istoriei literare. Dar Macedonski este, în acelaşi timp, unul din marii noştri poeţi şi faptul că Vlahuţă, Octavian Goga sau Topîrceanu — scriitori ale căror merite nu ne gîndim nici o clipă să le negăm — apar astăzi ca personalităţi de prim rang după Eminescu şi Arghezi, iar Macedonski este privit ca unul aflat mai jos pe scara valorilor, mi se pare a fi o regretabilă eroare. Această confuzie trebuie curmată printr-o aşezare mai judicioasă în lumină a ceea ce a adus cu adevărat nou Macedonski în lirica vremii sale, într-o epocă de epigonism eminescian şi mai apoi de semănătorism lînced şi lipsit de duh artistic.

Şi aceste cîteva exemple s-ar putea înmulţi: ne gîndim la întîrzierea cu care s-a trecut la reeditarea poeziei lui Al. Philippide, una din cele mai originale şi viguroase personalităţi ale poeziei romîneşti dintre cele două războaie mondiale.

Acum în urmă s-a început şi studierea unor scriitori cum ar fi Ion Pillat. Se anunţă tipărirea unei culegeri din lirica lui Lucian Blaga. Amîndoi au făcut parte dintr-o grupare literară profund reacţionară. Şi totuşi opera lor trebuie să fie discutată.

Dar acţiunea de reconsiderare a unor scriitori atît de contradictorii nu trebuie să ducă la nici o concesie faţă de aspectele retrograde, periculoase în creaţia acestora. Avem nevoie de adîncirea analizei, de aplicarea principiilor leniniste în problema moştenirii literare cu mai multă precizie ştiinţifică, în spiritul marxismului creator şi nu al bucheriei sterpe.

Iată una din direcţiile spre care ar trebui să ne îndreptăm atenţia în momentul de faţă: abordarea problemelor dificile, complexe, în legătură cu personalităţile contradictorii şi curentele literare cu un rol istoric important în cultura noastră, explicarea temeinică a trecutului nostru literar în evoluţia sa concretă particulară. Strîns legată de aceasta mi se pare necesară aprofundarea unor teme tratate, încă nesatisfăcător, precum şi corectarea unor interpretări simpliste, eronate, tributare fie dogmatismului, fie liberalismului. Acest articol a urmărit să supună discuţiei cîteva păreri privitoare la problemele actuale ale moştenirii literare. Dezbaterea lor ca şi a altora, poate tot atît de importante, cred că se impune în momentul de faţă.

Valeriu RÎPEANU

„Nouă zile dintr-un an"

Mihail Romm, autorul filmului „Nouă zile dintr-un an", este un cineast de o excepțională exigență artistică. Penultimul său film, „Asasinatul din strada Dante", cu toate calitățile certe pe care le avea, se pare că nu a mulțumit totuși pe realizatorul lui. In răstimpul dintre cele două lucrări menționate, el n-a încetat să reflecteze la mijloacele în stare să aducă o înnoire profundă a artei sale. Concepția de care pare a se apropia mai mult rămîne aceea pe care francezii o denumesc prin formula „cinema d'auteur". Colaborînd cu numeroșii factori implicați în realizarea unui film, Mihail Romm creează operele sale cinematografice așa cum ar scrie cărți (ceea ce nu înseamnă că respectivele pelicule poartă mai puțin pecetea specifică a genului). In susținerea afirmației noastre vine și importanța pe care M. Romm o acordă scenariului. (Din declarațiile sale reiese că a lucrat, împreună cu Daniil Hrabrovitki, timp de doi ani și jumătate la definitivarea acestuia, în timp ce transpunerea, filmarea propriu zisă, montajul etc. i-au luat doar cinci luni). Dîndu-și seama, pe de o parte, de multiplele elemente care intră în sinteza cinematografică, pe de alta de specificul ei sub raportul limbajului, M. Romm militează pentru o artă de idei și consideră cele menționate drept mijloace menite să facă sensibil spectatorilor un mesaj spiritual. (După ce enumeră principalele elemente care intră în componența filmului și din care nu uită plastica cinematografică, M. Romm adaugă: „Toate acestea slujesc doar ca mijloace de transmitere a ceea ce constituie lucrul principal, ideile, tema, într-un cuvînt scenariul".) Teza e cum nu se poate mai justă, însă, „caeteris paribus", există și regizori cîrpaci care transformă scenariul cel mai înaripat într-o platitudine. In legătură cu filmul lui Romm, vrem să atragem deocamdată atenția doar asupra problemei exprimării ideilor celor mai arzătoare și mai nobile ale epocii prin mijlocirea unui limbaj, mai bine zis al unei imagistici cinematografice adecvate. Oricine e conștient de faptul că a fi astăzi modern înseamnă a reda mentalitatea și sensibilitatea oamenilor prinși în opera de construcție a unei lumi superioare își dă seama de ce lucrul la scenariul filmului „Nouă zile dintr-un an" a durat atît. Era nevoie nu numai de desăvîrșirea compoziției acestei istorii prezentate pe ecran și înțelese în sensul în care o înțelege un scriitor epic sau dramatic, ci mai cu seamă de găsirea sau mai curînd provocarea acelor situații epice sau dramatice bogate din punct de vedere intelectual și afectiv și totodată cît mai ușor de comunicat prin intermediul plasticii sau imagisticii cinematografice. Astfel că, sub acest raport (dintre tot ce populează universul lăuntric al eroilor și comandă comportarea lor și, pe de altă parte, imaginile filmului), scenariul este de o mare precizie și putere de sugestie. Transpunînd situația — exprimarea ideilor și sentimentelor prin mijlocirea plasticii cinematografice — am putea spune că **romancierul** a exprimat situațiile, mentalitatea și sensibilitatea eroilor cu un deosebit simț al proprietății termenilor.

Atent la semnificație, la puterea de sugerare a imaginii, M. Romm nu o transformă pe aceasta în scop în sine, nu transformă filmul într-un album de imagini „de efect", fiecare, de imagini-șoc. La Romm șocul nu dispare, dar el decurge din datele primordiale ale narațiunii sau dramaturgiei filmului respectiv, din conflict, din situații etc., și nu din efecte pur plastice, obținute prin unghiuri de vedere, puneri în pagină, compoziții, efecte de lumină, „cum nu s-au mai văzut". Altfel spus, M. Romm transformă plastica cinematografică într-un mijloc și o folosește respingînd „efectul" cu orice preț. Intrebuințează tropii, dar nu abuzează de ei, și astfel limbajul său cinematografic nu e apăsat de metaforic și emblematic, cum se întîmplă în cinematograful occidental și uneori chiar în cel al țărilor socialiste. Romm simte primejdia care se ascunde într-un asemenea limbaj prin simboluri. Ca și discuția, bucata literară, pînza pictată, filmul, atunci cînd devin exercițiu de stil, se artificializează. M. Romm realizează în „Nouă zile dintr-un an" multe imagini de o admirabilă valoare plastică (dau, dintr-atîtea, ca exemplu, imaginea lui Gusev, mergînd de-a lungul unui zid compact, înalt și alb, imagine care a prilejuit numeroase glose. Unii la curent cu cinematografia modernă, amețiți de atîta simbolism, nu mai sînt în stare să creadă că atunci cînd un artist a arătat sau exprimat ceva, n-a vrut să arate sau să exprime altceva. Ce să faci, mai există exegeți care, cînd un pictor zugrăvește o cireașă, se sforțează să descopere monstreze tuturor că el a vrut să se refere la destin, condiția umană etc.). Că Romm are o comportare directă față de limbaj o dovedește, după părerea noastră, și locul pe care îl ocupă în ultimul său film dialogurile. De o reală calitate artistică în sensul că sînt definitorii pentru personaj și momentul psihologic prin care el trece, acestea nu păcătuiesc niciodată nici prin prolixitate, nici prin exces de literatură, și impun printr-o integrare cu adevărat cinematografică, adică printr-o dibace legare de micromimica, pozițiile și gesturile interpreților.

Pe scurt, M. Romm demonstrează în ultimul său film capacitatea de a exprima idei, sentimente, atitudini și comportări etice prin concretul imaginilor filmului. Sub acest raport, el dezvoltă original și la un nou nivel cîteva exemple celebre în cinematografia mondială. Mai întîi al lui S. M. Eisenstein, apoi al lui Ermler din „Marele cetățean", unde lupte dramatice de idei deveneau accesibile prin imagini concrete. „Nouă zile dintr-un an" e un film care se impune și sub raportul artei compoziției. Un cineast de școală veche ar fi povestit tot anul, considerînd că a te rezuma doar la 9 zile definitorii și hotărîtoare înseamnă a simplifica evoluția psihologică a personajelor.

Dincolo de astfel de considerații, de o mult mai mare importanță mi se pare conținutul propriu-zis al filmului. M. Romm nu a vorbit în el numai de savanți atomiști. Dacă sîntem cu adevărat atenți vedem că regizorul se ocupă de intelectuali și deopotrivă de oamenii cei mai simpli. Căci M. Romm propune tuturor comportamentul etic al lui Gusev tocmai fiindcă are convingerea că acest comportament este tuturor accesibil (accesibil, nu însă facil), **iată de ce merită să ne oprim asupra structurii spirituale a unora din eroi.** Așa cum s-a observat, pentru Sințov, „vîrsta își pierde semnificația obișnuită devenind simplă dată statistică de care ai nevoie cînd ți se cere biografia". La fel, pentru el, moartea e un simplu fenomen biologic supărător, pentru că îți întrerupe experiențele și eventual îți răpește rudele apropiate. Altminteri Sințov e atît de conștient și de profund inserat în lanțul generațiilor de oameni care au luptat și luptă pentru progres încît e liniștit, înțelept și generos. Spectatorii și chiar și unii critici, discută cu aprindere asupra următoarei probleme: cine, Gusev sau Kulikov este tipul de umanitate supremă pe care îl va antrena viitorul? După părerea mea este o falsă problemă. Gusev și Kulikov sînt modalități diferite ale aceluiași fel de a înțelege datoria de a fi om, de a realiza totalitatea umană, fel pe care i-au făcut posibil lupta și victoria proletariatului și pe care îl propagă educația comunistă. Aș vrea să mi se îngăduie mai întîi o paranteză. Desigur, există nenorociri, tragedii care nu se înlătură în totalitatea lor și imediat prin schimbarea revoluționară a unei orînduiri sociale. Un accident, o dragoste înșelată, o ființă scumpă pierdută, etc. Nu știu dacă toate bolile își vor găsi leacul sau dacă moartea va fi învinsă. Dar detest profund și consider criminale încercările acelora care în ideologie, literatură, arte plastice, cinematografie etc., se străduiesc să ne convingă că oamenii nu pot comunica între ei, că nimic nu are semnificație și valoare, că viața înseamnă absurditate, anxietate și deznădejde, confundînd astfel ceea ce e istoric legat de agonia unei clase cu ceea ce e permanent. Consider asemenea lucrări criminale pentru că ele împiedică pe nefericiții care s-au prins în lațul lor să se construiască uman, spiritual. O, marile cuvinte folosite în gargaunelile metafizice: „condiția umană", „nu există iubire", „totul a fiintă și cădărnicie" etc. Și artiștii comuniști știu că în lume mai există tăieri pelerăriile sau trădate, accidente, morți etc. Dar atitudinea lor e alta. Fără să nege existența unor asemenea lucruri ei caută ca, prin mijloacele artei comunicate, să fortifice omul. E tocmai ceea ce face M. Romm în filmul său. Gusev te ajută să te depășești, să ieși din individualismul sufocant la aer și lumină, să te dăruiești obștei, să te construiești, construind. Retumtare, concentrare, perseverență, iată o parte din carburantul încadescentei lui Gusev. Inseamnă oare că pe erou îl stăpînește voința de putere, că el încetează a mai fi sensibil la iubire și la frumusețile vieții? Nicidecum: pasionat, Gusev reușește să păstreze în considerarea și judecarea lui însuși un anumit recul, o anumită detașare care e semnul și produsul lucidității, al lungii discipline autocritice pe care o promovează comunismul. Iubirea lui pentru Leolea ascunde sub vălul discreției prețuiri și intensități deosebite. Cercetarea științifică, munca sînt profund integrate în armonia vieții sale. Intre unele și cealaltă nu există nici un hiatus fundamental. Momentele de indiferență față de Leolea sînt doar aparente și nu efective pauze sau absențe sentimentale. Gusev îi acordă soției sale mai mult decît s-ar părea la prima vedere. Îi respectă personalitatea, crede că aceasta se poate întregi, nu-și poate imagina pentru care motiv Leolea nu s-ar dezvolta pe toate planurile, ca și ei etc. De aceea, în a opta zi pe care crainicul o declară cea mai importantă în viața lor, Leolea nu sesizează doar imensa calitate spirituală a lui Gusev, ci și calitatea dragostei pe care el i-o poartă. Este momentul cînd nimic nu se mai opune comunicării între cei doi soți, unei comunicări profunde, integrale și de o mare elevație. De aceea scena aceasta covîrșește prin puterea ei emoțională și prin autenticitate. Leolea a reușit să dea traducerea exactă a ceea ce i se păruse detașare și indiferență la un om, omul ei, care, părînd tuturor cerebral, mușca astfel cu o discreță elegantă mărea sa nevoie de a fi iubit și a iubi. Nu mi se pare că Ilia Kulikov îi este calitativ inferior. Senzualismul pe care îl afișează nu-l împiedică să nu-și uite obligațiile etice, nu-i afectează comportamentul moral. Știe să respecte personalitatea lui Gusev și iubirea lui (chiar întîrîngîndu-și în acest caz sentimentele). Filozofia lui de blazat e o mască pe care o părăsește atunci cînd e nevoie. Și totuși, poate că mă înșel, dar nu știu dacă nu e un vultur care planează la înălțimi mai joase decît Gusev. Poate pentru că e mai guraliv și spune lucruri pe care din fericire faptele lui le infirmă.

M. Romm e un mare dirijor de interpreți. Sub conducerea lui, Alexei Batalov se depășește mereu. Știe să traducă în micromimică, în inflexiunile trupului, în mers, cele mai diverse sentimente, cele mai intime alterări aduse de boală sau de schimbarea tensiunii interioare. Și mai cu seamă știe să facă sensibilă această relație dintre ceea ce este și ce vrea să pară, detașarea în sine, umorul, indiferența afectată. Innokenti Smoktunovski dezvoltă un joc degajat, dezinvolt, numai din nuanțe, iar Tatiana Lavrova un joc cald, care dezvăluie însuși progresul eroinei în înțelegerea lui Gusev și a valorilor către care este orientată.

Alexei Batalov și Innochenti Smoktunovski într-o scenă din film

„La 30 de ani"

Cu mulți ani în urmă, Charles Morgan, un scriitor englez care promova în proza lui un neoplatonism romanțios, a pus într-una din piesele sale, „Fluviul scînteietor", o problemă interesantă. Cum poate un om de știință să integreze în eforturile sale spirituale (cercetarea unei importante probleme de matematică) dragostea plenară pentru o femeie? Așa cum am mai spus, problema, prost pusă, rămînea interesantă. Filmul „Nouă zile dintr-un an", prin întreaga lui acțiune, dar mai ales prin crearea lui Gusev și descrierea relațiilor lui cu Leolea, reia într-un alt context și la un nivel superior, întrebarea, aducîndu-i și un răspuns. Thomas Mann, descriind cazul lui Tonio Kröger, susține incapacitatea artistului de a se realiza social ca soț, părinte etc. Romm reexaminează chestiunea și arată că integrarea de către artist, savant etc., a omenescului, pe scurt realizarea lui ca om întreg, e posibilă în anumite condiții social-istorice, în anumite cadre etice care nu sînt contrazise ci confirmate de moravurile lumii respective.

„La 30 de ani", filmul lui V. Vinogradov, pune și el problema acestei relații dintre creație și iubire, căsnicie etc. Svetlana se desparte de primul ei soț, pentru că el concepea legătura lor ca ceva egoist, meschin, rupt de viața colectivității. Dacă ar fi rămas cu el, nu numai realizarea sa ca artist ar fi fost amenințată, dar însăși iubirea lor s-ar fi anemiat și s-ar fi pierdut ca un riu în nisip. Svetlana repetă într-o oarecare măsură, față de Zahar, atitudinea pe care o avusese față de ea Vladimir. Dar situațiile nu se repetă întocmai, Svetlana a tras concluziile necesare. A te sprijini pe colectiv și a munci, iată ceea ce hrănește necontenit o iubire și o face să dăinuie. Și o altă concluzie poate și mai însemnată: o iubire nu e un lucru dat o dată pentru totdeauna. E poate mai aproape de inspirație și de artă, cum spunea Aitmatov. E în orice caz ceva care trebuie păzit, îngrijit, cu inteligență și tandrețe.

Cadru din filmul „La 30 de ani"

cronica dramatică

ÎNTÎLNIRE CU RAIKIN

Ceea ce caracterizează în mare măsură miracolul Raikin este permanența și uimitoarea varietate a stilului ofensiv. Teatrul de miniaturi din Leningrad nu concepe comicul ca supliment digestiv în ceasurile de odihnă. Intreaga trupă lucrează într-un ritm amețitor, conducînd publicul într-o adevărată expediție combativă împotriva recidivelor vechiului. Dar în vreme ce orice obiect supus unei mișcări rapide își șterge contururile, dinamica strălucitoare a echipei lui Raikin obține dimpotrivă în beția vitezei o minuțioasă relievare a amănuntului semnificativ. Este, aci, un prilej de meditație asupra meticulozității artistice cu care acest ansamblu original își pune la punct aparența improvizației. Genul estradei și mai ales specificul jurnalistic al „miniaturilor" cere, într-adevăr, acea undă de prospețime pe care o conservă minunat alura de compoziție spontană, nelaborioasă. Pentru a da instantaneelor comice această culoare inimitabilă, Raikin și ai săi construiesc desigur minuțios dar trasînd liniile interioare ale edificiului cu cerneală simpatică. Din complicația ceasurilor de gestație, în spectacol apare numai efectul: o simplitate substanțială, subtil și nuanțat dantelată.

Ce sînt „miniaturile"? Texte literare extrem de concise care-și dezvăluie virtuțile satirice numai printr-o iscusită interpretare teatrală. Caracterul eminamente scenic al acestor compoziții ar face ca la o transcriere pentru tipar să se acorde un spațiu cu mult mai mare pentru parantezele complimentare față de cel pe care l-ar ocupa textul propriu-zis. La drept vorbind redactarea „miniaturilor" presupune mai curînd tehnica unui scenariu regizoral complex. Cuvîntul ocupă, mai departe, un loc important, dar aceasta pentru că mimica și în general mișcarea nu fac decît să amplifice considerabil înțelesurile textului vorbit. Un bun exemplu îl constituie momentul „Anotimpurilor de altădată". Imprumutînd expresia stupidității neliniștite a unui suspinător după trecut, Raikin abia dacă utilizează o sută de cuvinte, dar ce colosală „căptușeală" de sunete nearticulate, mormăieli, plesceăituri, și icneli adaugă interpretul acestui text minim! El subliniază astfel dimensiunile exacte ale contrastului dintre bîlbîielile absurde ale unui asemenea cadavru ambulant și rațiunea umană. Vidul cerebral al anacronicului personaj este subliniat de o abilă îngroșare a liniilor. Jocul de contraste, atît de propriu satirei, intilnește, de altfel — în viziunea lui Raikin — o gamă nesfîrșită de ipostaze. El poate fi dus pe limita grotescului ca în pățania directorului care-și pierde capul, pentru a obține apoi neașteptate rezultate în coexistența burlescului cu delicatul fior liric ca în declarația de dragoste a unui tînăr timid. In cîteva rînduri se face apel la contrastul violent care apare în comportarea unor personaje, surprinse în două momente succesive. Urmărind astfel, ca orice comic serios, stabilirea faimoasei diferențe dintre esență și aparență, Raikin nu repetă niciodată același procedeu. In tabloul consacrat relațiilor „prietenești" de suprafață dintre două familii, caricaturizarea va sublinia nepotrivirea flagrantă între gînd și faptă, condamnînd nesinceritatea. Intr-o altă miniatură închinată unor practici învechite ale învățămîntului filologic, contrastul între imaginile consecutive va apare diferit. Aici, pentru a evidenția caracterul îngust al „metodei" unui profesor retrograd, se recurge la prezentarea acelorași studenți, înainte și după cură. Deosebirea alarmantă dintre impetuozitatea lor inițială și uniformizarea anchilozată ce-i urmează, condamnă convingător o pedagogie reprobabilă.

Satira cunoaște în miniaturile lui Raikin o diversitate de tente și — nu mai puțin — o mare varietate a intensității. Raportul între gravitatea obiectivului criticat și profunzimea izvoarelor comicului, este, de regulă, respectat. Forme dintre cele mai ingrijorătoare ale persistenței mentalității burgheze (cum ar fi disprețul pentru om, falsitatea sentimentelor de dragoste și prietenie, și alte asemenea manifestări) beneficiază de tonalități satirice majore. Astfel în sceneta locatarului care fuge după o adeverință, risul atinge rădăcinile răului, scoțînd la iveală caracterul aberant, potrivnic rațiunii și prin urmare inuman al birocratismului încrîncenat. Situația comico-tragică în care ajung, într-o altă miniatură, cei doi tați care nu-și mai recunosc copiii din cauza șablonizării îmbrăcămintii, frizează, cu tot umorul său gras, latura gravă a problemei. Alteori, trupa lui Raikin și autorii săi de texte întreprind șarje amicale la adresa unor păcate mai ușor vindecabile. In acest caz, sarcasmul face loc anecdotei amuzante, ca în scena băncii proaspăt vopsite unde se consemnează — în spirit folcloric — păcălirea păcălitorului. Publicul asistă, de asemenea, la fragmente umoristice, care, ieșind din zona satirei, prelungesc observația asupra omului în comicul automatismelor simple, ca — de pildă — în excelenta pantomimă a pescarului amator. Toate aceste forme variate ale comicului își fixează o deplină armonie interioară cîntărită atent pentru a realiza un spectacol consistent și unitar. O contribuție importantă o aduc la obținerea unui astfel de rezultat și infiltrațiile lirice, totdeauna de o sentimentalitate de bun gust. Apariția profesorului bătrîn care în elanurile sale juvenile nu atinge nici o clipă ridicolul și nici melodramatismul, rămîne memorabilă.

In rolul acestui îndrăgostit incurabil apare același Raikin, același și mereu altul. Intr-adevăr, marele actor trece cu o dezinvoltură de necrezut de la un rol la celălalt, într-o suită tipologică de o mare diversitate, și — fără a se repeta — își păstrează mereu linia personală.

Privit cu atenție, secretul artei lui Raikin constă într-o sincronizare interioară miraculoasă a fizionomiei sale de o excepțională mobilitate, cu suișurile și coborîșurile neobișnuite ale debitului verbal, și — în sfîrșit — cu mișcarea pe care o execută corpul fringîndu-se și repliindu-se în posturi inepuizabile. Fiecare din aceste fațete ale talentului său cunoaște nenumărate posibilități de exprimare a simțămintelor și gîndirii. Ne gîndim, de pildă, la rezultatele obținute din repetarea insidioasă a unor replici care duce fie la conturarea ridicolului pe care-l naște expresia stereotipă, fie la specularea zăcămintelor comice ale sărăciei de idei. Ne amintim, în aceeași ordine de idei, cum acordarea subită a expresiei feței cu pălăria pleoștită a „burlacului", devine un element comic de mare efect.

Spectatorii au aplaudat pe drept cuvînt miniatura „Hotelului Inturist", în care Raikin atinge vechea măiestrie de transformist a unui Fregoli, depășind-o însă prin surprinderea, din cîteva gesturi, a caracterelor respective. Cu mult mai remarcabil este însă transformismul psihologic al artistului, parcurgerea impresionantă a unor stări de spirit nu numai variate, dar și opuse. Firește, pentru a izbuti aceste performanțe, Raikin este ceea ce se cheamă un actor complet. In dialogul sclipitor, cîntînd sau dansînd, Raikin aduce experiența gravă a frecventării marilor texte și înțelegerea ideilor înaintate ale contemporaneității. In satiră el este de un neabătut optimism, asigurînd continuu dominanta pozitivă nu prin reticența criticii, ci prin luminozitatea comentariului satiric. Adept firesc al teatrului de reprezentare, Raikin ne zîmbește tonic de sub masca fiecărei caricaturi.

S-a vorbit mult și pe drept cuvînt despre fantezia bogată a acestui comic de înaltă ținută. Pornind de la un text inițial cu bune date satirice, Raikin provoacă o adevărată efervescență a cuvintelor. El trece adeseori dincolo de planul firescului, pentru a explora cu îndrăzneală potențialul realist al hiperbolizării artistice. Inamic declarat al poncifului, Raikin continuă să caute, să descopere.

Spre sfîrșitul serii, bunul nostru prieten și-a pus pe cap o gambetă neagră și — în același timp — i-a crescut dintr-o dată pe față o mustăcioară pătrată. Ca la un semn vrăjitoresc, trupul s-a cambrat, picioarele s-au strîmbat și publicul a aplaudat cu emoție întîlnirea sa neașteptată cu tristul Charlot. Asemănarea era izbitoare, și totuși de sub pălăria tare a lui Chaplin ne priveau ochii luminoși ai unui urmaș cu o personalitate proprie. Amintirea melancolizată a vagabondului tragi-comic s-a întîlnit în fața noastră cu imaginea vie a unui alt mare comic, eliberat de vechile triste, vorbindu-ne în numele noului cu elanul și neastîmpărul unui combatant neobosit.

V. MÎNDRA

„Cînd copacii erau mari"

Rilke spune într-unul din poemele sale dedicate copilăriei: „Iar în grădini lumea părea nespus de vastă". Fraza pe care o repetă eroina în acest film închinat problemei recuperării umane are un sens asemănător. Căci fiecăruia, locul unde viețuia i-a apărut în copilărie amplu, mirific, fabulos. In această dorință de a evoca oricum vîrsta tuturor minunilor, un sipet chiar modest de referiri lirice, se află poate și explicația pentru care eroina îl acceptă ca tată pe un necunoscut. Omul e recuperabil, dar afirmația necesită nuanțări. Valoarea filmului stă, desigur, în încrederea pe care o afirmă în umanitate și în luciditatea cu care ocolind generalizarea pripită, recunoaște că există și împrejurări cînd nici o recuperare nu mai e posibilă. Trecutul lui Kuzma arată că el se poate îndrepta: a fost un muncitor destoinic și un soldat viteaz.

Revenirea sa nu se face prin declarații verbale, ci prin reîncadrarea în procesul și etica muncii. Cînd Kuzma Iordanov redescoperă posibilitatea de a lucra ca și mai înainte, momentul e deosebit de patetic. Iți dai seama că în el dorința de a redeveni cel ce a fost odată n-a dispărut cu totul, iar trezirea eroului la viață emoționează pe muncitorii din fabrică și pe spectatorii din sală. Filmul este însă în același timp istoria Natașei, prototip al tinerei generații sovietice, generoasă și totodată justă în judecarea oamenilor. „Cînd copacii erau mari" e o operă plină de momente impresionante (scena din gară, cînd apare Kuzma, scena din fabrică, etc.) și de admirabile peisaje specifice ruse. La acestea, se adaugă interpretarea cu totul excepțională a lui Iuri Nikulin și al Innei Gulaia. Primul desăvîrșește un joc de o extraordinară economie de mijloace, o gestică laconică, zgîrcită. Mobilitatea figurii sale seamănă cu aceea a unei pînze de apă sub înfiorarea vîntului. De unde o micromimică de nuanțe infinitezimale. Inna Gulaia joacă la fel de simplu și emoționant. Ea dovedește o rară capacitate de a comunica direct spectatorului stările sale de suflet, gîndurile, pe scurt conținuturile de conștiință.

Filmele prezentate în festivalul comentat te învață cum să trăiești. Și, ca atare, te ajută să trăiești, să te construiești moral, să te depășești. De aceea, ca simplu și modest spectator, le adresez tuturor acelora care au muncit la realizarea lor un sincer, cald: mulțumesc!

Eugen SCHILERU

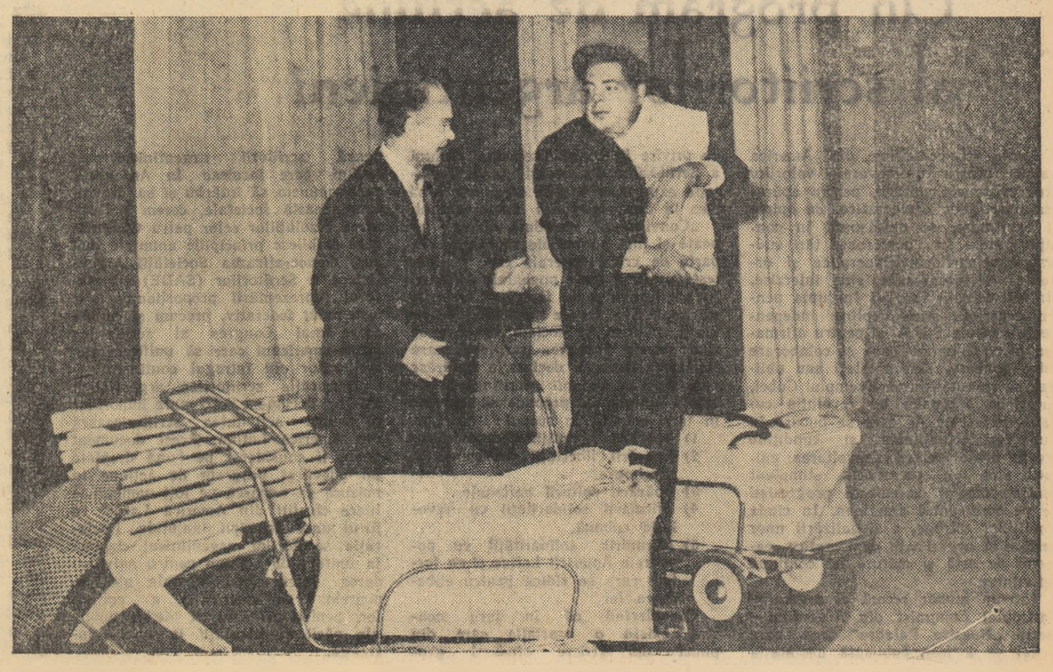

ARKADI RAIKIN într-o scenă din spectacol

JOS MÎINILE DE PE CUBA LIBERĂ!

Toţi alături de Cuba!

Un an a trecut abia de cînd am avut fericirea, marea fericire, de a cunoaşte acest admirabil popor, nobil şi eroic popor.

Am putut să văd cum, de-abia ieşiţi din cea mai dură şi perfidă sclavie (aceea a imperialismului yankeu), dintr-un nesfîrşit cortegiu de suferinţe şi umiliri, din mizerie şi din bezna neştiinţei de carte, cubanii îşi făuresc o viaţă nouă. O viaţă nouă, liberă, a lor.

Ce popor generos, mîndru şi viteaz!

Un popor care, în lupta pentru această libertate, de azi, şi-a dăruit cei mai buni dintre copii (sicarul yankeilor, Fulgencio Batista a exterminat 3 la sută din populaţia Cubei... gîndiţi-vă: 3 la sută!...), un popor în casele căruia, la fiece pas, încă se află doliul pentru cei martirizaţi, batjocoriţi, încarceraţi, scuipaţi, estropiaţi în celulele pe ale căror lacăte sta scris „made in U.S.A.".

Un popor, care, cu toate acestea: cu toate că urmele cătuşelor sînt încă nesterse, cu toate că inima sîngerează încă, dă dovadă de o vitalitate miraculoasă. Un popor care a biruit analfabetismul, un popor, care, la nici măcar 150 de kilometri depărtare de ţara unde linşajul este lege, unde segregaţia rasială este lege, a proclamat înfrăţirea tuturor oamenilor, de orice culoare ar fi. Un popor, care a dat şi dă o înaltă lecţie de democraţie ţării în care glasul nevinovăţiei lui Sacco şi Vanzetti, al lui Ethel şi Julius Rosenberg şi al atîtor altor martiri se aude şi astăzi...

Un popor mic, dar care nu se bazează pe puterea banului, ci pe aceea a muncii. Un popor care a dovedit —, care dovedeşte că — liberi fiind — oamenii îşi pot construi fericirea prin braţele lor, stîlcind dolarul!

Pe acest popor am avut fericirea, marea fericire, să-l cunosc şi să-l văd, construind locuinţe pentru „los humildes", ridicînd şcoli pentru cei care n-au avut şcoli, sanatorii pentru cei care piereau în jalea colibelor, aziluri pentru bătrîni, o industrie neatîrnată, o viaţă mai bună pentru milioanele de batjocoriţi şi desmoşteniţi de ieri.

Şi iată! Şi iată acum ridicîndu-se în faţa acestui popor mic, de 7 milioane de inimi — Monstruozitatea!

Iată ridicîndu-se în faţa hărniciei, a dragostei de libertate şi de oameni, iată ridicîndu-se în faţa raţiunii libere nu Dreptatea, nu Libertatea, nu Egalitatea, nu toate aceie sacre entităţi pentru care au luptat şi Benjamin Franklin şi Walt Whitman, ci: Demenţa, Şantajul, Bestialitatea, Insolenţa, Forţa oarbă.

Iată ridicîndu-se în faţa micii, eroicei Cube, Fascismul. Dar nu fascismul pur şi simplu, nu. Ci, ca tot ceea ce iese din creerul „super-man"-ilor din patria lui Mc Carthy, un super-fascism.

...Sînt 92 de ani, de cînd, în Cuba, colonialiştii spanioli reprimau cu bestialitate ridicarea poporului pentru libertate. Atunci, se auzi glasul lui Victor Hugo: „Nici o naţiune (spunea el) n-are dreptul să-şi înfigă ghiara în spinarea altei naţiuni, nici Spania în spinarea Cubei, după cum nici Anglia pe Gibraltar. Un popor n-are dreptul să stăpînească un alt popor, după cum un om nu are dreptul asupra unui alt om. Crima este şi mai odioasă atunci cînd este vorba de o naţiune: iată totul. Un popor tiranizînd un alt popor, o rasă exterminînd viaţa unei alte rase, sînt tot monstruozitatea caracatiţei care-şi sufocă prada; şi această silnicie înfiorătoare este unul dintre faptele teribile ale celui de al XIX-lea secol".

Aceasta se petrecea acum aproape un veac. N-are d. Kennedy, oare, o memorie deficitară? Oare nu cumva d-sa crede că ne aflăm tot în al XIX-lea veac? Sau şi-l imaginează că, pentru o ţară-atît de mare ca a d-sale, să istorie, istoria ca aproximativ un secol înapoi e o simplă performanţă de sportiv?

Pentru super-omul capitalismului yankeu, ajutat de „excelentul capital" de experienţă al super-omului nietzscheano-hitlerist, succesul ar părea garantat.

Însă cel de al XIX-lea secol e de mult îngropat. Sîntem în anul 1962 cînd, pretutindeni, unde mai există lanţuri imperialiste, se aude cum ele sînt scuturate cu furie şi cum plesnesc.

Iar Cuba nu mai e o biată insulă izolată. Alături de Cuba sîntem toţi.

Super-fascismul yankeu nu va putea ucide libertatea Cubei.

S-a terminat, acolo, vremea silniciei yankee, şi s-a terminat pentru vecie.

Alături de glasul poporului liber, se ridică glasurile sutelor de milioane de oameni conştienţi de pretutindeni care — după cum spune poetul naţional al Cubei, Nicolas Guillen:

Tot ce-a promis cîndva Marti,
Fidel în faptă a-ntrupat:
ay, Cuba, azi s-a terminat,
s-a terminat pe veci aci,
s-a terminat,
ay, Cuba, sigură poţi fi
s-au terminat
lungi bicele de manati*)
cu cari yankeii te-au
crestat.
S-au terminat
Tot ce-a promis cîndva Marti
Fidel în faptă a-ntrupat.

Eugen JEBELEANU

*) Manati: peşte care trăieşte în unele riuri din Cuba, mai ales în riul Damuji, şi a cărui piele este atît de tare, încît se fac din ea bice.

Popoare, uniţi-vă!

Aşadar, cercurile imperialiste din S.U.A. şi-au televizat spectaculoasele pregătiri ale unei crime internaţionale premeditate de atîta timp, pentru ca îndoială asupra făptaşului să nu mai poată fi.

Cercurile imperialiste americane, gata să calce peste sute de milioane de cadavre, aspiră la dominaţia lumii, şi-şi arată, în lumina reflectoarelor, chipul hidos al agresorului.

Vase de război cu calele pline de bombe nucleare înconjoară Cuba pentru crima ei de a fi închipuit şi tradus în fapt, acolo, în împărăţia exploatării cu ţărmurile bătute de valurile Atlanticului, cîrmuirea poporului, în libertate, prin el însuşi, fără exploatarea omului de către om.

Stăpînii poporului american, socotindu-se şi stăpînii lumii, nu pot îngădui ca briza oceanului să aducă dinspre Havana, vînt de libertate.

Ce drept au să controleze viaţa unui stat liber şi independent? De unde acest drept? Ce fiară monstruoasă, din care-ntunecată junglă, l-a parafat cu amprenta labei?

Munca muncitorului american, cea care a făurit de fapt, cu truda sa, vasele de război, şi tunurile, şi gloanţele, şi bombele, folosită fiind de exploatatorii imperialişti, vine să tulbure munca minunată de eliberare, de creaţie a muncitorului cuban, liber.

De asta a fost: jefuit prin impozite sălbatice, muncitorul american? Ce monstru îl puse să fabrice unelte de moarte, fratricide?

Mai mult ca oricînd: „Proletari din toată lumea, uniţi-vă!"

Intelectuali de pretutindeni, locuitori ai planetei noastre, popoare uniţi-vă!

Pe scutul statuii libertăţii se ridică spectrul morţii, purtînd în mînă, nu torţa raţiunii, ci feştila fumegîndă a incendiatorului. Pacea lumii are încă un apărător, care se ridică, milioane de oameni, ca un singur om împotriva crimei ce ne ameninţă.

DEMOSTENE BOTEZ

Cuba, si!

Din nou nori negri asupra acestei lumi, atît de frămîntate; din nou deşănţate ameninţări de război şi rănile celuilalt nu s-au vindecat încă; din nou logica şi raţiunea sănătoasă sînt aruncate peste bord, ca un balast jenant şi S.U.A. zăngănesc armele.

„Argumentele" domnului John Kennedy s-ar prăbuşi în cel mai gigantic ridicol, dacă n-ar semăna atît de lugubru cu argumentele unui alt „domn" cu mustăcioară şi meşă prăvălită pe frunte. „Cuba ameninţă Statele Unite!" „Democraţia" dolarului, a minciunii, a dreptului la şomaj, „democraţia" înarmărilor demenţiale, „democraţia" care dă dreptul celui puternic şi sătul să se erijeze în jandarm, să decreteze cine are dreptul să vorbească şi cine nu, cine are dreptul să mănînce şi cine nu, „democraţia" linşajului în care grupări politice au „libertatea" de-a mărşălui în cămăşi brune, zvastică pe braţ şi de-a se declara „urmaşii spirituali ai lui Adolf Hitler", se simte grav ameninţată de faptul că un popor de cîteva milioane vrea să trăiască demn, liber, vrea să-şi creeze un viitor fericit şi *raţional*, viitor pe care poporul cuban l-a plătit cu atîta sînge în decursul glorioasei şi zbuciumatei lui istorii.

În epoca noastră adevărul şi logica au o patrie: ea este lagărul socialismului, patria libertăţii, a demnităţii omeneşti, patria invincibilă în care creşte viitorul omenirii. Numai oamenii care au pierdut ultima brumă de bun simţ şi de elementar instinct de conservare, îşi pot imagina că în faţa acestui front uriaş ale cărui graniţe se prelungesc în inimile şi în conştiinţele tuturor oamenilor cinstiţi de pe planeta noastră ameninţările isterice pot avea efect.

Numai oamenii care nu înţeleg şi n-au înţeles niciodată nimic din lecţiile istoriei, îşi pot imagina că un popor care şi-a cucerit libertatea cu atîta sînge, cu atîtea suferinţe, că un popor care rezistă eroic tuturor privaţiilor impuse de un „embargo" neruşinat, cinic şi sălbatic, îşi va pleca fruntea în faţa „superbei forţe". Libertatea nu este o haină care se îmbracă şi se aruncă după necesităţi: libertatea este esenţa vieţii — poporul cuban va şti să şi-o apere, aşa cum a ştiut să şi-o cucerească.

Cuba n-a fost, nu este şi nu va fi niciodată singură!

Cauza ei este cauza tuturor acelora care ţin să fie oameni, cauza tuturor celor care şi-au luat sau luptă să-şi ia viitorul în propriile mîini.

Jos mîinile de pe Cuba liberă!

TITUS POPOVICI

Cuba nu e singură!

Sleirea haznalelor cu aur ale Statelor Unite, lentă dar sigură, a dat aripi imaginaţiei bancherilor strecuraţi în conducerea de stat pe diferite posturi de consilieri, senatori etc. Cetăţeanului paşnic de pe stradă trebuie să i se bage urgent în cap că bomba atomică, nemaifiind demult monopol american, a fost adusă în geamantan pe mica insulă Cuba şi e gata să fie montată pentru a fi folosită de către eroicii ţărani şi muncitori pentru a speria lenea bancherilor de la Miami. Cu zarvă mare, cu sunet de trîmbiţe, generalii sînt chemaţi din rastele şi odată cu ei nişte nefericiţi rezervişti capătă uniforme şi aşteaptă uluiţi să asiste cum vor intra campesinoşii în New York.

Dacă clipa n-ar fi atît de tragică, dacă demenţa nu ar lua locul raţiunii într-o măsură atît de mare şi dacă unii şefi de state s-ar gîndi mai mult înainte de a da ordine, ne-am permite să rîdem ca la operetă. Haida-de! Fidel Castro o să treacă Marea Caraibilor şi-o să-i înveţe prin puterea armelor pe americani cam ce-i aceea o revoluţie de export! Cine poate să creadă aşa ceva? Nu e vorba iar oare de niscai împozite urgente, nu e nevoie de vreun yaht nou pentru vreo domnişoară Rotschild, plătită din ce rămîne de pe urma rumeguşului atomic?

Avertismentul dat de către Uniunea Sovietică imperialiştilor şi cercurilor de agresori trebuie privit cu multă seriozitate. Nu mai e vremea cînd bita, fie ea şi-o flotă desfăşurată ca la paradă, poate fi folosită pentru înţelenunchierea vecinilor. Cuba nu e singură! Un popor întreg, mic dar eroic, un popor paşnic care nu a vrut nimic de la nimeni şi care a avut chiar răbdarea de a suporta în coasta lui o bază militară străină atîta vreme, este gata să se apere împotriva atacului unor forţe oarbe, imprudente.

Cu conştiinţa că trăim un ceas hotărîtor, să amintim celor care se joacă cu focul că e vremea să-şi bage mînţile în cap!

Eugen BARBU

FORŢA LUCIDĂ A POPORULUI

Încă de departe aud tumultul mulţimii. Băieţii din camion flutură steguleţe, *la bandera de 26 julio*, scandează lozinci, fac semne cu armele spre mulţime. Sîntem întrecuţi sau întrecem camioane, maşini şi autobuze cu geamurile asaltate de feţe care ne zîmbesc, mîini care flutură steguleţe, flori, broşuri sau pur şi simplu invitaţia pentru teatrul „*Chaplin*".

„Congreso Nacional de Alfabetizacion
Acto de clausura
INVITACION
Septiembre 5 de 1961. Ano de la Educacion
Teatro Chaplin (Antiguo Blanquita)
8: 30 p. m.
Discurso resumen:
Dr. Fidel Castro Ruz — Primer Ministro"

Printre serpentine, cîntece, aplauze şi flori, într-o îmbulzeală de maşini şi fiinţe *rebelde*, ţinîndu-se de braţ, inundînd trotuarele şi strada, înaintăm încet, cu întreruperi ca într-o procesiune de carnaval. Apoi nu mai putem înainta de loc. Şoferul opreşte, sărim jos şi mulţimea ne absoarbe. Valuri de culori, becuri care se aprind şi se sting, degetele fosforescente ale reflectoarelor pipăind cerul şi frontoanele clădirilor, cu drapele dezvăluite incendiar. E praf, agitaţie şi mirosuri confuze de parfumuri, trupuri tinere, tutun, flori, mirosul cald şi-atît de specific al mulţimii vesele, care pare şi ea vesel, cuprins de exaltare. Mulţimea îmi strigă ceva. Nu-nţeleg. Rîde şi se pierde-n mulţime. Suvoalele mişcătoare se contopesc într-un fluviu viu, dinaintea scărilor. La intrare panouri uriaşe (Fidel, Jose Marti), drapele, lozinci: *Viva las Brigadistas Comrado Benitez! Viva las Brigadas Obreros de Alfabetizacion!*

Înăuntru, teatrul uriaş de 5000 de locuri e un ocean în delir. Balcoanele se agită multicolor; filfîitul braţelor pare un flux continuu de entuziasm, de sus în jos, coborînd în unde largi:

Fidel, seguro!
A los yanquès dales duro!

Fidel e pe scenă, sus, lîngă tribună, îmbrăcat la fel de simplu ca întotdeauna, cu trabucul uriaş fumegînd între dinţi. Se ridică într-una, sprijinindu-se cu mîna stîngă de marginea mesei lungi, îmbrăcate în pînză roşie şi aplecîndu-se, parcă vrînd să audă mai bine lozincile sălii, face semne largi cu palma dreaptă, agitînd după obicei şi degetul arătător. Cînd sala se linişteşte, Fidel se-ntoarce, vorbeşte cu tovarăşii din jurul lui şi cîteodată leagă convorbiri scurte chiar cu oamenii din sală aflaţi mai aproape de scenă.

În lumina crudă a reflectoarelor (care se aprind pe rînd şi se sting rotindu-se prin sală şi oprindu-se din nou pe scenă) străluceşte chipul expresiv, sculptat parcă în lemn de abanos, al poetului Nicolas Guillen. Prin faţa lui trec în şiruri aliniate (agitînd îmbrăţişările aprinse şi creioanele uriaşe care le înobilează umerii) fete svelte îmbrăcate în costume de brigadistas. Fetele cîntă şi recită versuri. Din sală li se răspunde cu izbucniri vesele, aplauze şi strigăte. Apoi scena este ocupată de orchestra pionierilor. Un parfum, ca de flori proaspete, se răspîndeşte în sală, ceva azuriu şi fluid ca o dimineaţă pe plajă la Varadero, ca un val transparent prelins pe nisipul şi scoicile de la Playa Giron, nu ştiu ce anume şi exact, dar care-mi aminteşte foarte pregnant ţipetele copiilor jucînd pelota, izbind mingea de grinzile cazărmii Moncada şi spectacolul improvizat în cinstea noastră de pionierii din Camaguey. După trecerea pionierilor sala se transformă într-o aşteptare arzătoare. Băieţii de lîngă mine aruncă flori spre scenă, flutură braţele, strigă. Vorbitorii se perindă la tribună, timpul trece rapid, se apropie miezul nopţii, e unsprezece, unsprezece şi ceva şi deodată prin sală trece o scurtă înfiorare. Lumea se ridică în picioare. Se cască o linişte abisală.

— *Palabra Fidel! Palabra! Palabra!* şopteşte întreaga sală în picioare şi nerăbdarea mă cuprinde şi pe mine. În sfîrşit îl voi auzi pe acest bărbat vestit, soldat şi strateg, doctor în drept, care s-a apărat singur în procesul Moncadei, ştiind că istoria îi va da dreptate (şi i-a dat), înzestrat cu o memorie uluitoare, c-un spirit energic, clar-văzător, care nu citise în Sierra decît 16 pagini din „*Capitalul*", dar a înţeles mai tîrziu în viltoarea evenimentelor, cu o luciditate şi intuiţie surprinzătoare, că singurul drum drept al istoriei e drumul „de stînga": „*Izquierda, izquierda, izquierda, siempre izquierda*"...

Un negru de lîngă mine mă strînge de braţ şi arată în direcţia în care priveşte întreaga sală. Are ochii aprinşi şi faţa radiind de bucurie şi nelinişte, ca şi cum străin fiind, nu m-aş putea descurca singur, n-aş putea surprinde şi reţine punctul cel mai important al momentului.

Fidel se apropie de microfon.

Se apleacă puţin, îşi lasă capul pe spate şi rămîne aşa nemişcat, copleşit parcă de aplauze, aşteptînd. Sala e în delir. Urcat în picioare, pe bancă, să văd mai bine, aplaud şi eu: „Hai Fidel! Vorbeşte Fidel!"

„În sfîrşit, în sfîrşit — îmi spun — o să-l ascult pe acest Jason modern, cu pistol la şold, care-a răpit lîna de aur; pe acest soldat mai celebru la vîrsta lui decît generalul Lafayette după întoarcerea de pe cîmpurile de luptă ale războiului american de independenţă! O să-l ascult pe acest David care s-a ridicat împotriva bătrînului Goliat, pe acest strateg, om politic şi doctor în drept, distins cu premiul internaţional Lenin şi premiul naţional al Cubei pentru cel mai bun pescar din Marea Caraibilor, premiul „*Ernest Hemingway*", înminat chiar de marele scriitor. O să-l ascult pe acest pasionat cititor, admirator al curajului, bărbăţiei, nobleţei şi umanismului hemingway-ean; în sfîrşit, o să-l ascult pe acest tribun înflăcărat, cu vocea răguşită de discursurile pe care le ţine, patru-cinci ore în şir, agitîndu-şi mîna dreaptă cu degetul arătător şi antrenînd la discursul lui toată masa auditorilor, vorbind direct cu ei, glumind şi cerîndu-le părerea: „*Estuve claro*"?

La primul discurs ţinut în cvartalul Columbia (Ciudad Libertad) după preluarea puterii, la 8 ianuarie, s-a întrerupt să-l întrebe pe Camilo Cienfuegos: „*Voy bien, Camilo?*" şi răspunsul a venit de la un milion de voci: „*Si, Fidel!*"

La O.N.U. a vorbit (cu vervă şi ironia lui sfîşietoare) cinci ore. A scos din buzunarul bluzei militare tratatul american rupt la Havana, fluturîndu-l deasupra tribunei O.N.U. ca pe un vechi şi ruşinos steag pirateresc şi delegaţiile Americii Latine au aplaudat. A vorbit mercenarilor prizonieri la Playa Giron şi a fost de asemenea aplaudat. Logica lui de fier subjugă — şi acum în noaptea asta, peste cîteva minute cînd se va potoli uraganul aplauzelor, îl voi auzi şi eu.

„Hai Fidel! Vorbeşte Fidel!"

Negrul de lîngă mine bate cu picioarele în podea şi aplaudă sacadat, ritmic. Ca un vuiet de tobe aplauzele răsună în toată sala, din ce în ce mai tare, mai repede, ca într-o magie, pînă ce Fidel îşi îndreptă deodată umerii, zmulgîndu-se parcă vrăjii extatice, ridică braţele şi face un semn. Aplauzele încetează. Sala se potoleşte. O linişte caldă se întinde mărind spaţiile sălii şi mulţimea aşteaptă încordată, ţinîndu-şi respiraţia.

— Cînd vreţi să terminăm? întreabă Fidel.

Din mii de piepturi izbucneşte frenetic, un singur glas:

— Maniana! Maniana!

Fidel, surîde, se apropie de microfon, întreabă ceva pe cineva de lîngă el. (E o fire emotivă, cu izbucniri de timiditate, mi-amintesc frămîntarea mîinilor lui la „*Habana libre*", la recepţia ambasadei noastre de 23 August...) Cuprinzînd cu ochii mulţimea împietrită în aşteptare, începe uşor, moale, abia auzit. La 6 august 1960, cînd a anunţat naţionalizarea întreprinderilor nord-americane, şi-a pierdut vocea. A trebuit Raul să continue citirea decretului guvernamental. Mulţimea scanda: „*Odihneşte-te, Fidel! Nu te supăra!* Cineva i-a întins o sticlă de coca-cola. A mulţumit dînd din cap, a băut, s-a odihnit şi după ce i-a revenit vocea şi-a continuat discursul. „*Vorbeşte cît poţi mai încet* — i-a strigat mulţimea — *noi o să păstrăm tăcerea!*"...

E într-adevăr ascultat într-o tăcere tulburătoare. Parcă fiecare şi-ar asculta propriile lui ginduri. Doar din cînd în cînd izbucnesc risete, aplauze. La aplauze se opreşte emoţionat, copleşit, apoi cînd uralele ajung la paroxism, parcă nemaiputînd suporta, întinde braţele lui prelungi ca şi cum ar vrea să strîngă la piept toată mulţimea şi face un semn scurt, ca un mare dirijor care suprimă brusc avîntul orchestrei.

— Congreso Nacional de Alfabetizacion, un triunfo más del pueblo!

Păcat că m-am pierdut în mulţime de milităncа pistruiată care privea marea! Mi-ar fi plăcut s-o văd cum aplaudă, cum rîde şi se entuziasmează, cum o înveliue torentul cuvintelor lui Fidel!

Totul e aşa de parcă ai înota undeva în larg, cu toată mulţimea asta uriaşă împrejur, şi curentul puternic te ridică şi te face să străbaţi în salturi, distanţe mari. Voinţa îţi este tot timpul ţinută trează. Feţele ascultătorilor sînt extrem de mobile, răsfrîngînd ca o oglindă cu mii de faţete cuvintele oratorului, ideile şi sentimentele pe care le transmite. Se zîmbeşte ironic şi se rîde puternic şi simplu, apoi feţele devin grave, privirile tăioase, ascuţite, mîinile încordate gata de acţiune. Negrul de lîngă mine îmbrăcat în uniforma de dril verde-oliv a revoluţiei, cu pistolul cu care i-a primit la Plava Giron pe fiii lui Babun, la şold, freamătă pătimaş, cu fruntea sus, fălcile strînse şi ochii strălucitori şi dîrzi. E o forţă lucidă şi liberă, produs al revoluţiei, pusă în slujba revoluţiei. Uite, acum la ordinea de zi, problema alfabetizării! E un lucru de neconceput ca în socialism să mai fie oameni umiliţi, oameni care să stea frînţi în faţa altor oameni, care să nu poată ridica fruntea, să nu ştie ce e în stele şi dincolo de stele. „Am învăţat alfabetul revoluţiei în Sierra Maestra, cu armele în mîini, trebuie acum să urcăm treptele spirituale ale revoluţiei. Să învăţăm limbi străine, să ne însuşim bunurile spirituale ale celorlalte popoare. Să învăţăm limba rusă — spune Fidel în aplauzele întregii săli — limba poporului care construieşte comunismul, *care ne ajută să construim socialismul în Cuba*, limba prieteniei, limba lui Gagarin, limba ştiinţei celei mai avansate din lume. Să învăţăm limba engleză — spune Fidel — da, limba engleză, *să ne putem înţelege cu revoluţionarii nord-americani*" — şi sala în picioare, aplaudă puternic, în crescendo de tam-tam-uri, pînă la paroxism.

Din şcoală am învăţat că pămîntul e o planetă şi că se-nvîrteşte. Da, în mulţimea aceasta, judecînd după entuziasmul acesta care mă înconjoară, ştiu acum precis că pămîntul e o planetă şi că se-nvîrte. Se învîrte într-un sens precis şi de neabătut. Pămîntul şi timpul sînt rodul mişcării inimii omeneşti, inimă care a stîrnit aici ciclonul istoriei.

Al. Ivan GHILIA

Să apărăm pacea lumii!

Cînd, cu cîteva săptămîni în urmă, Statele Unite pretindeau, chiar şi aliaţilor lor să nu trimită nave comerciale în porturile cubane, foarte mulţi observatori occidentali zîmbeau cu înţelegere: „El, ce să-i faci, e campanie electorală şi democraţii au nevoie de puţină apă tulbure ca să contracareze pe «duriii» republicani".

Cînd guvernul cuban, ţările iubitoare de pace avertizau acum aproape o lună că se pregătesc noi provocări şi acte agresive împotriva Cubei, guvernul american şi preşedintele Kennedy au sărit ca arşi, negînd orice intenţie războinică. Ba mai mult, preşedintele S.U.A., declara în auzul unei cohorte întregi de gazetari, că nici nu există motiv pentru o agresiune directă, că ştie precis că în Cuba nu se află decît armament defensiv. E drept că se lăsa o portiţă deschisă pentru acţiuni viitoare, afirmînd-se că, deşi nu se consideră că la Havana se pregăteşte un atac contra Americii, totuşi S.U.A. îşi rezervă dreptul de a interveni cînd va socoti necesar.

Probabil că la Washington s-a socotit că acest moment a venit şi portiţa lăsată de Kennedy s-a deschis atît de larg încît prin ea au ieşit zeci de nave militare de primă mărime şi numeroase escadre de avioane pentru a bara drumul spre Cuba. Jocul cu embargoul economic s-a isprăvit şi la Washington s-a anunţat, prin glasul cel mai autorizat, acela al preşedintelui Kennedy că S.U.A. au hotărît unilateral şi în dispreţul celor mai elementare legi internaţionale, instituirea blocadei militare asupra Cubei, cerîndu-se totodată guvernului de la Havana să distrugă armamentul, adică mijloacele de apărare ale ţării. În plus, baza militară de la Guantanamo, de pe teritoriul cuban a fost simţitor întărită. Înainte şi după anunţarea acestor măsuri la Casa Albă şi la Departamentul de Stat a fost un neîntrerupt du-te-vino, numeroase consfătuiri şi şedinţe cărora presa le-a făcut cuvenita publicitate, neuitînd-se că psihoza de război trebuie aţîţată şi războiul rece intensificat. Declaraţia patetică adresată naţiunii de preşedinte, asumînd în calomnii la adresa Cubei şi Uniunii Sovietice, totul învîrtindu-se în jurul subiect descoperiri şi anume că Cuba s-a transformat „într-o bază strategică importantă" a Uniunii Sovietice şi „constituie o primejdie pentru pacea şi securitatea tuturor ţărilor Americii".

Nimeni nu se îndoieşte nici în cancelariile occidentale, nici în redacţiile ziarelor şi nici pe străzile marilor oraşe din Apus că S.U.A. au luat un act agresiv premeditat, nefundat, călcînd Charta O.N.U. care proclamă dreptul fiecărui popor de a-şi alege orînduirea şi modul de viaţă pe care îl socoteşte necesar. Unele ziare de obîrşii ţaverniste politicii americane nu se feresc să critice actul provocator şi agresiv al S.U.A. „New York Times" scria: „Blocada hotărîtă sau carantina, cum a numit-o eufemistic, preşedintele, este prin ea însăşi un act de excepţională gravitate, iar publicul american nu poate fi lăsat în eroare cu iluzia că o astfel de măsură n-ar putea avea serioase consecinţe. Iar ziarul englez „Guardian" adăuga: „În prezent nu există nici un fel de scuză pe care lumea ar putea-o accepta şi nici un indiciu privitor la o astfel de scuză. Cuba nu ameninţă pe nimeni. Evoluţia primejdioasă a evenimentelor puse acum în mişcare trebuie oprită înainte să fie prea tîrziu".

Acţiunile agresive întreprinse de guvernul Statelor Unite împotriva Cubei au produs consternare în cercurile politice, chiar şi în rîndul celor mai apropiate de poziţia Departamentului de Stat, dernă în bursele din Londra, Frankfurt şi Amsterdam, iar în opinia publică mondială indignare şi proteste.

Abia anunţase preşedintele Kennedy măsurile luate, cînd în faţa Casei Albe au început să patruleze pichete studenţeşti de protest, iar în diverse regiuni ale Americii Latine să se desfăşoare mişcări de solidaritate cu Cuba şi de protest vehement împotriva acţiunilor americane. La Caracas a trebuit să se ia măsuri urgente ca ambasada americană să fie păzită. În Chili şi Argentina mase de cetăţeni au ieşit în stradă. Presa sud-americană şi afro-asiatică abundă în articole în care atitudinea provocatoare a Americii este înfierată.

Opinia publică este neliniştită, dar priveşte cu încredere desfăşurarea evenimentelor. Marţi seara, corespondenţii agenţiilor de presă şi ai ziarelor transmiteau primele impresii culese după declaraţia preşedintelui S.U.A. în toate limbile, pe toate lungimile de undă erau pomenite mereu aceleaşi cuvinte: nelinişte şi încredere. Neliniştе pentru acţiunile puse la cale de cercurile imperialiste, de aţîţătorii la război care caută prilej să transforme războiul rece într-unul cald. Încredere în înţelepciunea şi calmul politicii sovietice. Observatorii politici şi mai ales reprezentanţii opiniei publice din toată lumea au salutat cu satisfacţie declaraţia guvernului sovietic cu privire la acţiunile agresive ale guvernului SUA împotriva Cubei. Tonul ferm, dar calm al declaraţiei sovietice a impresionat profund masele largi ale opiniei publice, asigurîndu-le încă o dată că scopul principal al politicii U.R.S.S. este acela de a salvgarda interesele păcii, de a apăra pacea, de a opri mîna provocatorilor la război. Nota subliniază pe bună dreptate că poporul cuban, ca oricare popor din lume, are dreptul să-şi aleagă propriul său mod de viaţă, are dreptul să-şi asigure casa, independenţa împotriva primejdiei care vine din partea S.U.A. „Guvernul S.U.A. — spune declaraţia guvernului sovietic — îşi arogă dreptul de a cere ca statele să le dea socoteală cum îşi organizează apărarea, să le raporteze ce transportă cu navele lor în marea deschisă. Guvernul sovietic respinge cu hotărîre aceste pretenţii. Acţiunile insolente ale imperialismului american pot avea consecinţe catastrofale pentru întreaga omenire, lucru pe care nu-l doreşte nici un popor şi nici poporul S.U.A."

Poziţia guvernului sovietic a impresionat şi cercurile politice din preajma Naţiunilor Unite. Imediat după ce declaraţia guvernului sovietic a fost cunoscută, observatorii politici de la O.N.U. remarcau existenţa unui oarecare optimism în legătură cu rezolvarea acestui moment politic grav provocat de S.U.A. Acest optimism provine numai din atitudinea principială, calmă, în apărarea intereselor popoarelor şi ale păcii, pe care Uniunea Sovietică o arată în aceste împrejurări. Tocmai pentru apărarea acestor interese, pentru afirmarea drepturilor popoarelor la autodeterminare şi la alegerea regimurilor politice, pentru respectarea libertăţii de a face comerţ, delegatul sovietic de la Consiliul de Securitate a cerut Consiliului de Securitate să oblige Statele Unite să renunţe la măsurile arbitrare pe care le-a luat. Acest lucru este neapărat necesar şi urgent. O cere pacea lumii!

Al. GÎRNEAŢĂ

Un program de acţiune al scriitorilor argentinieni

Lupta intelectualilor din America Latină pentru promovarea valorilor progresiste ale culturii, pentru apărarea libertăţilor democratice, de opinie şi exprimare, se desfăşoară în condiţii grele. În numeroase ţări sud-americane partidele democratice şi organizaţiile progresiste sînt interzise, iar intelectualii înrolaţi în lupta pentru cucerirea unei depline independenţe faţă de S.U.A. şi pentru afirmarea principiilor de pace şi colaborare între popoare, sînt arestaţi sau obligaţi să se autoexileze. Exemplul Cubei, cuceririle dobîndite de revoluţia cubană, libertatea de care se bucură în Cuba intelectualitatea şi condiţiile create acolo pentru dezvoltarea culturii sînt un permanent stimulent pentru oamenii de cultură progresişti de pe continentul american. În ciuda condiţiilor vitrege, a ilegalizării unor partide şi organizaţii democratice, oamenii de artă şi cultură îşi continuă activitatea.

Într-un număr recent al organului Partidului Comunist din Argentina — ziarul „Nuestra Palabra", care apare ilegal — a fost publicată declaraţia cu privire la constituirea unei Uniuni a Scriitorilor din această ţară. Declaraţia expune principiile ce urmează să stea la baza activităţii acestei uniuni.

„Convinşi că niciodată cultura nu poate şi nici nu trebuie să rămînă departe de criza generală care neliniştеşte profund toate popoarele Americii Latine, convinşi de faptul că valorile spirituale sînt legate indisolubil de situaţia politică şi socială în care se zbat aceste popoare, scriitorii care semnează această declaraţie hotărăsc constituirea Uniunii Scriitorilor. Această Uniune îşi propune să activeze în ţara noastră în scopul:

1) Apărării libertăţilor democratice
2) Apărării libertăţii de opinie şi exprimare
3) Apărării culturii naţionale
4) Afirmării solidarităţii cu revoluţia cubană.
5) Afirmării solidarităţii cu popoarele Americii Latine şi cu forţele care se ridică pentru eliberarea lor.

Considerînd că în ţara noastră există o asociaţie care din punct de vedere sindical grupează scriitorii argentinieni şi străini care locuiesc în Argentina, ne propunem să întărim şi să dezvoltăm această societate, cerem îndeplinirea rezoluţiilor celor patru Congrese care stabilesc principiile enunţate mai sus, democratizarea Societăţii Argentiniene a Scriitorilor (SADE) cu ajutorul reprezentării proporţionale şi a sistemului federativ, precum şi convocarea unui Congres al scriitorilor latino-americani care să unifice lupta scriitorilor din întregul continent".

Declaraţia scriitorilor argentinieni este un document de o mare importanţă pentru activitatea scriitoricească din America Latină. Acest document poate fi considerat pe bună dreptate un adevărat program de acţiune în măsură să unească pe toţi oamenii de litere cinstiţi din America Latină în jurul unor principii înaintate. Declaraţia scriitorilor argentinieni cheamă la unitate de acţiune pentru salvgardarea intereselor naţionale ale popoarelor sud-americane, a culturii lor, pentru promovarea ideilor nobile ale păcii şi libertăţii în lumea întreagă.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul. Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.